

LASSILA & TIKANOJA OYJ

Vuosikatsaus 2018

A photograph of three people in a hallway. On the left, a woman with dark hair, wearing a blue polo shirt with a small L&T logo, is smiling and gesturing with her hand. In the center, a person with short reddish hair, also in a blue polo shirt, is seen from the back. On the right, a woman with glasses and light-colored hair, wearing a dark blazer over a light blue shirt, is smiling and looking towards the other two people. The background is a brightly lit hallway with white walls and doors.

**ARVOA KIERTOTALOUDEN
KÄYTÄNNÖN TEOILLA**

SISÄLTÖ

JOHDANTO

L&T lyhyesti.....	3
Teemana arvонуonti.....	4
Johdon katsaus.....	5

L&T:N VUOSI 2018

Avainluvut.....	8
Vuoden tärkeimmät tapahtumat.....	9
Toimintaympäristö.....	12

STRATEGIA JA ARVONUONTI

Strategia.....	14
Arvонуonti.....	16

LIIKETOIMINTAMME

Ympäristöpalvelut.....	19
Kiinteistöpalvelut.....	22
Kiinteistötekniikka.....	25
Teollisuuspalvelut.....	28
Uusiutuvat energialähteet.....	31

VASTUULLISUUS

Johdanto vastuullisuuteen.....	35
Yritysvastuuohjelma.....	37
Kiertotalous ja ilmastonmuutoksen hillintä.....	39
Hyvinvoiva, monimuotoinen ja tuottava työyhteisö.....	53
Kestävä teollisuus ja kaupungit.....	66
Vaatimustenmukaisuuden varmistaminen.....	71
Täsmentävät taulukot.....	76
Yritysvastuun raportointi.....	85

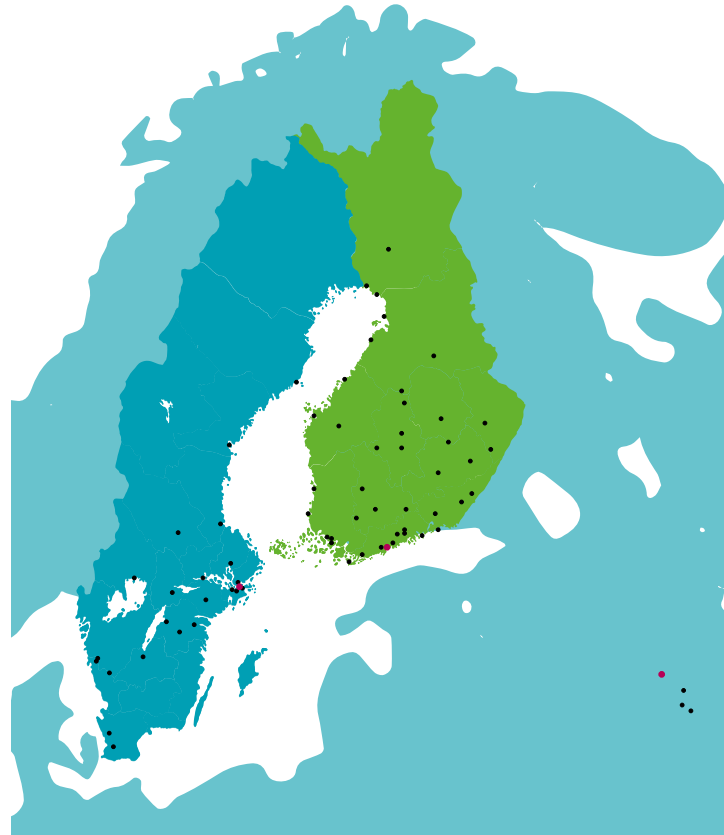
Lassila & Tikanojan vuosikertomus vuodelta 2018 koostuu Vuosikatsaus- ja Taloudellinen katsaus -osioista, jotka julkaistaan sähköisessä muodossa, erillisinä pdf-dokumentteina, www.sivuillamme osoitteessa www.lt.fi/vuosikertomus2018.

Luet parhaillaan Vuosikatsaus 2018 -osiota, joka pitää sisällään liiketoiminnan tärkeimmät asiat vuodelta 2018 ja GRI-standardien mukaisen vastuullisuusraportin. Taloudellinen katsaus sisältää hallituksen toimintakertomuksen, selvityksen hallinto- ja ohjausjärjestelmästä, palkka- ja palkkio-selvityksen sekä vuoden 2018 tilinpäätöksen ja tilintarkastuskertomuksen. Taloudellisesta katsauksesta tehdään myös painettu versio lähinnä yhtiökokouksen tarpeisiin.

KIERTOTALOUDEN KÄYTÄNNÖN TEKIJÄ

Lassila & Tikanoja on palveluyritys, joka toteuttaa kiertotaloutta käytännössä. Yhteistyössä asiakkaidemme kanssa pidämme materiaalit, kiinteistöt ja tehtaat mahdollisimman pitkään tuottavassa käytössä sekä tehostamme raaka-aineiden ja energian käyttöä. Autamme asiakkaitamme säilyttämään kiinteistöjen ja materiaalien arvon sekä säästämään ympäristöä. Teemme tämän tarjoamalla vastuullisia ja kestäviä palveluratkaisuja, jotka helpottavat asiakkaidemme arkea.

L&T toimii Suomessa, Ruotsissa ja Venäjällä. Yhtiön liikevaihto vuonna 2018 oli 802,2 miljoonaa euroa ja yhtiö työllistää 8 600 henkilöä. L&T on listattu Nasdaq Helsingissä.

Liikevaihdon jakautuminen toimialoittain

■ Ympäristöpalvelut	33 %
■ Teollisuuspalvelut	12 %
■ Kiinteistöpalvelut	32 %
■ Kiinteistötekniikka	18 %
■ Uusiutuvat energialähteet	5 %

Henkilöstön jakautuminen toimintamaittain

■ Suomi	80 %
■ Ruotsi	17 %
■ Venäjä	4 %

KIERTOTALOUDEN KÄYTÄNNÖN TEOT LUOVAT ARVOA

Lassila & Tikanojan missio ”kiertotalouden käytännön tekijä” kuvaa yrityksemme olemassaolon ja arvonaluonnin perustetta. Arvonaluonti lähtee jokapäiväisestä työstämme, kun huolehdimme asiakkaidemme materiaaliavirroista ja kiinteistöistä, havainnoimme työympäristöämme ja näihin havaintoihin pohjautuen kehitämme asiakkaidemme toimintaa 8600 ihmisen voimin.

Tekemällämme käytännön työllä on arvoa kaikille sidosryhmillemme. Asiakkaillemme se voi tarkoittaa ajallaan tyhjennettyä jäteastiaa ja henkilöstöllemme toimivaa työterveyshuoltoa. Meistä se on myös paljon enemmän, kuten toimintamme hiilikädenjälki tai yhteiskunnalle maksetut verot. Lisäksi kehitämme jatkuvasti ymmärrystämme toimintamme vaikuttavuudesta, kuten hoidossamme olevien kiinteistöjen olosuhteiden vaikutuksesta niissä työskentelevien asiakkaidemme työn tuottavuuteen.

87 % L&T:läisistä kokee tekevänsä merkityksellistä työtä. Asiakkaillemme tämä työ näkyy esimerkiksi parempana kierrätysasteena, tyytyväisempinä vuokralaisina, tehostuneena energiankulutuksena tai pienempinä ilmastopäästöinä.

[Arvoa kiertotalouden käytännön teoilla](#)

ARVO YMPÄRISTÖLLE JA ILMASTOLLE

Luonnonvarojen säästö.
Ilmastonmuutoksen hillitseminen.
Ympäristö- ja terveysriskien pienentäminen.

ARVO HENKILÖSTÖLLE

Turvallinen työpaikka.
Merkityksellinen työ.
Terveenä eläkkeelle.
Urapolut ja osaamisen kehittyminen.

ARVO YHTEISKUNNALLE

Työllistäminen.
Hyvinvoinnin lisääminen.

ARVO ASIAKKAILLE

Materiaali-, energia- ja kustannus-
tehokkuus.
Paremmat olosuhteet, tuottavammat
työntekijät ja tyytyväisemmät asukkaat.
Kiinteistö- ja metsäomaisuuden arvon
kasvattaminen.

ARVO OMISTAJILLE

Yhtiön taloudellisen arvon kestävä
kasvattaminen.
Vakaa osinkotuotto.

Johdon katsaus

TOIMITUSJOHTAJA EERO HAUTANIEMI:

L&T:N LIKEVAIHTO YLITTI ENSIMMÄISTÄ KERTAA 800 MILJOONAA EUROA

Tämän vuosikertomuksen teemana on arvonluonti. Kiertotalouden käytännön tekijänä luomme arvoa päivittäisessä työssämme auttamalla asiakkaitamme käyttämään resurssejaan tehokkaasti ja kestävästi. Lassila & Tikanojan toimintaa ohjaa myös muiden meille tärkeiden sidosryhmien kasvavat odotukset, jolloin meidän on kyettävä entistä läpinäkyvämmiin mittaamaan ja viestimään toimintamme vaikuttavuutta ja arvoa eri sidosryhmille perinteisten talouslukujen ohella.

Talouksmittareilla hyvä vuosi

Perinteisillä talouksmittareilla vuosi 2018 oli meille hyvä ja yhtiön liikevaihto ylitti ensimmäistä kertaa 800 miljoonaa euroa.

Lassila & Tikanojan vuoden 2018 liikevaihto kasvoi edellisvuodesta 13 % ja liikevoitto yli 8 %. Kasvusta oli orgaanista 3 % ja loput L&T FM:n yritysostosta johtuvaa.

Kaikkien toimialojen vuoden 2018 liikevaihto

kasvoi vertailukaudesta Kiinteistöpalveluita lukuunottamatta. Ympäristöpalveluissa markkina-asema vahvistui erityisesti kaupan ja teollisuuden segmenteissä. Teollisuuspalveluiden vuosi oli onnistunut, ja niin liikevaihto kuin liikevoittokin kasvoivat vertailukaudesta uusien asiakkuuksien myötä. Kiinteistöpalveluiden liikevaihto ja liikevoitto heikentyivät erityisesti siivousliiketoiminnan koventuneen hintakilpailun ja toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönottoaiheen seurauksena. Kiinteistötekniikassa erityisesti Ruotsin liiketoiminnan kehitys oli myönteistä hyvän kysynnän ja tuottavuuden parantumisen ansiosta.

Koko yhtiön liiketoiminnan nettorahavirta parantui edellisvuodesta onnistuneiden käyttöpääoman tehostamistoimenpiteiden ansiosta.

Rakenteet tukemaan kasvua

Toteutimme heti vuoden 2018 alussa isoja rakenteellisia uudistuksia, kun merkittävä osa

Johdon katsaus

“Palkitsevinta tässä työssä on kaikki se arvo, jonka työntekijämme arjessa elinympäristöllemme tuottavat.”

konsernin liiketoiminnoille tuottamista tukipalveluista siirrettiin toimialoille. Tällä johtamismallin uudistuksella pyrimme parantamaan liiketoimintojen kilpailukykyä ja ketteryyttä sekä kohdentamaan lisää resursseja asiakastyöhön. Tässä yhteydessä myös Kiinteistötekniikka eriytettiin omaksi toimialakseen.

Rahoitamme uudistumista tuottavuuden parantamisella

Kiinteistöpalveluiden uuden toimintamallin ja sitä tukevan KIITO-toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönotto eteni vuonna 2018 Suomen siivouksen ja kiinteistötekniikan liiketoimintoihin, joiden koko henkilöstö suoriutui hienosti isosta haasteesta. Yhtenäiset toimintamallit ja ajan tasalla olevat tietojärjestelmät mahdollistavat tuottavuuden parantamisen, mikä on kriittistä myös asiakastyön ja -raportoinnin nostamisessa uudelle tasolle.

Asiakas- ja henkilökokemus ovat avain hyvään palvelukokemukseen

L&T jatkoi pitkäjänteistä työtään asiakas- ja henkilökokemuksen parantamiseksi. Vuonna 2018 painopiste oli asiakasrajapin-

nassa työskentelevien henkilöiden valmennuksissa. Sidosryhmitä saatujen palautteiden perusteella panostukset alkavat näkyä, mutta töitä riittää vielä runsaasti. Tavoitteemme ovat lähtökohtaisesti korkealla, mutta samanaikaisesti myös odotukset meitä kohtaan kasvavat koko ajan.

Henkilöstön osallistamisjärjestelmiä kehitettiin niin yhtiö- kuin toimialatasolla. Yhtiötasolla käynnistettiin EWC eli eurooppalainen yritysneuvosto, joka mahdollistaa eri henkilöstöryhmien dialogin kaikissa toimintamaissamme. Toimialatasolla erilaisten ”kyläkokousten” ja kehityspäivien määrää lisättiin aikaisemmasta. Tämän ansiosta henkilöstö on entistä vahvemmin mukana liiketoiminnalle tärkeiden päätösten suunnittelussa ja toteutuksessa.

L&T:llä tärkeä rooli kestävän talouden korjausliikkeessä

Vuoden 2018 aikana huoli ilmastonmuutoksen vaikutuksista nousi uudelle tasolle. Valtioiden ja kaupunkien rinnalla myös yrityksiltä vaaditaan näkyvämpää roolia yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemiseksi. L&T kiertotalouden käytännön tekijänä on auttamassa asiakkaitaan

ottamaan isompaa roolia kestävyys-haasteiden ratkaisijoina.

Tähän liittyen L&T uudisti vastuullisuusohjelmansa ja integroi sen yhä vahvemmin strategiaansa sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin. Vastuullisuustyömme keskiössä ovat kiertotalous sekä kestävä teollisuus- ja kaupunkiratkaisut. L&T sitoutui kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksensa jatkamaan tavoitteellisia toimenpiteitä suomalaisten työurien pidentämiseksi koko työurien ajalle. Me haluamme olla nuorille porttina työelämään ja teemme käytännön tekoja maahanmuuttajien ja vaikeasti työllistyvien työllistämiseksi.

Palkitsevinta tässä työssä on kaikki se arvo, jonka työntekijämme arjessa elinympäristöllemme tuottavat. Miljoonilla kuljetussuoritteilla ja huoltotehtävillä säästämme neitseellisiä luonnonvaroja, vähennämme ilmastopäästöjä, kiihdytämme metsien hiilinieluja ja ylläpidämme terveellisiä, turvallisia ja tuottavia olosuhteita niin kaupungeissa kuin teollisuuslaitoksissakin.

Lämmin kiitos asiakkaillemme ja henkilöstöllemme vuodesta 2018.

Eero Hautaniemi toimitusjohtaja

In memoriam Pekka Ojanpää 1966–2018

Marraskuussa 2018 menetimme pidetyn toimitusjohtajan, esimiehen ja työtoverin, kun yhtiömme toimitusjohtaja Pekka Ojanpää menehtyi lento-onnettomuudessa lomamatkallaan Zimbabwessa. Traaginen onnettomuus tapahtui juuri ennen kuin hänen oli tarkoitus siirtyä L&T:ltä Suomeen Oyj:n toimitusjohtajaksi.

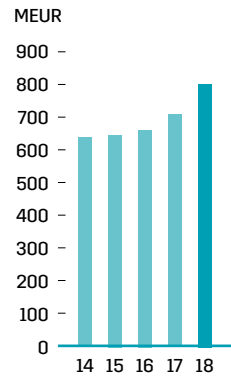
Pekka Ojanpää ehti toimia L&T:n toimitusjohtajana seitsemän vuoden ajan. Muistamme hänet dynaamisena ja energisena johtajana, joka vei asioita johdonmukaisesti eteenpäin ja kannusti meitä jatkuvasti tavoittelemaan parempia tuloksia niin liiketoiminnassa kuin urheilu-suorituksissakin. Monien ihmisten elämään vaikutuksen tehneen hyvän ihmisen matka päättyi liian varhain. Koko työyhteisömme on myötäelänyt Pekan läheisten suuressa surussa.

L&T:N VUOSI 2018

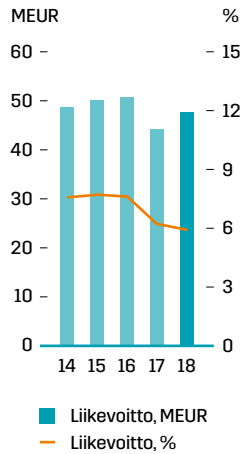

Avainluvut 2018

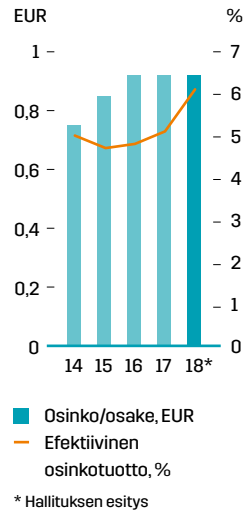
Liikevaihto

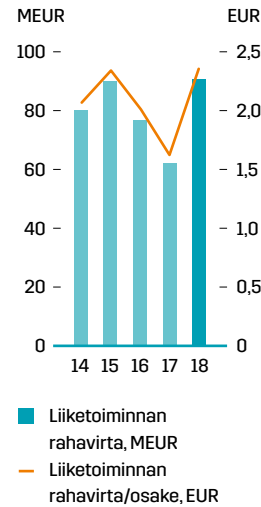
Liikevoitto

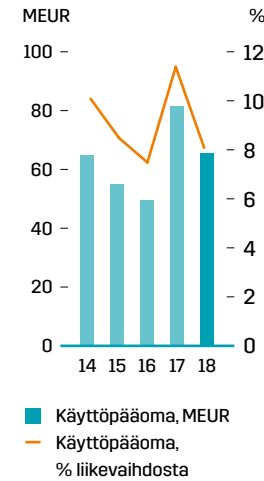
Osinko/osake

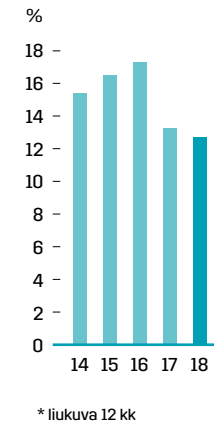
Rahavirta

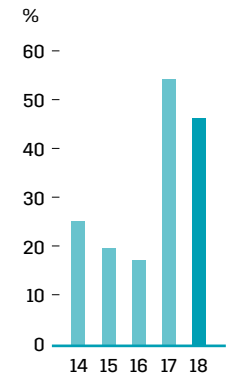
Käyttöpääoma

Sijoitetun pääoman tuotto*

Gearing

* liukuva 12 kk

Liikevaihdon jakautuminen maittain, %

Avainluvut

	2018	2017	2016
Liikevaihto, MEUR	802,2	709,5	661,8
Liikevoitto, MEUR	47,6	44,0	50,5
Voitto ennen veroja, MEUR	42,7	42,5	50,1
Oman pääoman tuotto, %	15,9	15,2	20,0
Sijoitetun pääoman tuotto*, %	12,7	13,3	17,4
Gearing, %	46,1	54,2	17,3
Omavaraisuusaste, %	38,6	38,6	50,4
Bruttoinvestoinnit, MEUR	37,8	113,2	41,6
Henkilöstö vuoden lopussa, koko- ja osa-aikaiset yhteensä	8 600	8 663	7 931
Osakekohtainen tulos, EUR	0,89	0,87	1,13
Liiketoiminnan rahavirta/osake, EUR	2,35	1,61	1,99
Osinko/osake, EUR	0,92**	0,92	0,92

* liukuva 12 kk ** Hallituksen esitys

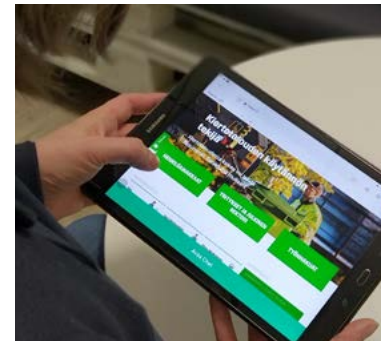
IFRS 15 ei ole oikaistu vertailukausille 2014-2016.

VUOSI TÄYNNÄ TAPAHTUMIA

Esimiesfoorumit käynnistivät vuoden

Vuosi 2018 käynnistyi Esimiesfoorumeilla, joihin osallistui noin 90 prosenttia L&T:n esimiehistä. Kantavina teemoina foorumeissa olivat asiakas- ja henkilöstökokemus. Esimiehet keskustelivat tilaisuuksissa asiakaskokemuksen kehittämisestä, asiakastyöstä ja asiakaslupauksista. Foorumien jälkeen esimiehet jatkoivat keskustelua omien tiimiensä kanssa.

Uudet nettisivut ilmentämään jatkuvaa kehitystä

Yhtiön uudet nettisivut näkivät päivänvalon helmikuussa. Johtavana ajatuksena uudistuksessa oli parantaa asiakkaiden asiointia. Samalla organisaatioon juurrutettiin ajatus siitä, että nettisivujen kehitys on nykypäivänä jatkuvaa työtä eivätkä ne ole täysin valmiit koskaan. Sivustoa kehitettiin edelleen läpi vuoden 2018 ja kehitys jatkuu.

YK:n kestävän kehityksen tavoitteet ohjaamaan vastuullisuustyötämme

L&T julkisti huhtikuussa uuden yritysvaluohjelman, jonka painopiste on sidosryhmille tuotettavassa arvossa ja toiminnan vaikuttavuuden kehittämisessä YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden ja yhtiön strategisten painotusten mukaisesti. Samassa yhteydessä yhtiö allekirjoitti YK:n Global Compact -sitoumuksen ja sitoutui asettamaan tieteellisen päästövähennystavoitteen (ns. Science based -tavoite) pitkän aikavälin ilmastotyölleen.

Siivouksen ja kiinteistöhuollon väkeä valmennettiin kohtaamaan asiakkaat entistä paremmin

Asiakaskokemuksen parantamiseen ja asiakkaiden lisäpalvelutarpeiden havainnointiin tähtäävät Asiakas ja minä -valmennukset järjestettiin kevään korvalla siivous- ja tukipalveluissa, kiinteistöhuollossa ja Kiinteistötekniikassa. Valmennuksiin osallistui noin 5 000 esimiestä ja työntekijää.

Vuoden 2018 tapahtumia

Hoas palkitsi L&T:n vuoden yhteistyökumppanina

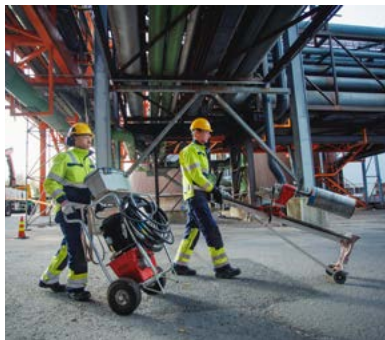
L&T:n Talkkari-tiimi sai kiitosta asiakkaalta, kun Hoas (Helsingin seudun opiskelija-asuntosäätiö) palkitsi talkkarit ja taustavoimat vuoden yhteistyökumppaninaan. L&T ja Hoas ovat yhdessä kehittäneet toimintamallin, jossa Talkkari-tiimi huolehtii asuinkiinteistöjen ylläpidosta. Palkinto oli osoitus siitä, että Talkkari-tiimi on ollut sitoutunut yhteisiin tavoitteisiin ja tehnyt päivittäistä työtä proaktiivisella otteella.

Hyviä uutisia Tukholmasta

Ruotsista kantautui toukokuussa positiivisia uutisia, kun L&T FM solmi Tukholman koulu-kiinteistöt omistavan SISABin kanssa 344 tukholmalaiskoulun kiinteistöhuoltoon koskevan jatkosopimuksen. Merkittävään toimeksiantoon kuuluvat lämpö-, ilmastointi- ja jäähdytyslaitteiden valvonta ja huolto.

L&T antoi työurien pidentämiseen tähtäävään sitoumuksen

Lassila & Tikanoja liittyi kesäkuussa mukaan Suomen kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumukseen. L&T sitoutuu tekemään tavoitteellisia toimenpiteitä suomalaisten työurien pidentämiseksi koko työurien ajalle.

L&T ja Stora Enso tiivistivät yhteistyötään

L&T ja Stora Enso tiivistivät yhteistyötään ja laajensivat merkittävästi keskinäistä sopimustaan Imatran tehtaiden kiinteistö- ja ylläpitopalveluissa. Sopimukseen sisällytettiin jo aiemmat siivous- ja prosessipuhdistuspalvelut sekä uusina palveluina kokonaisuuteen liitetyt kiinteistötekniikka-, turvatekniikka- ja rakentamispalvelut. Monivuotinen sopimus teki Imatran tehtaista L&T:n merkittävimmän yksittäisen asiakaskohteen työllistäen lähes 100 L&T:läistä.

Muovi puhutti Porissa

L&T ja Neste järjestivät heinäkuussa Porin Suomi-Areena -tapahtumassa keskustelun, jossa haluttiin löytää konkreettisia ratkaisuja muovihaasteeseen kiertotalouden keinoin. Molempien yritysten yhteiskuntasuhdejohtajien lisäksi keskusteluun osallistuivat MEP Miapetra Kumpula-Natri, kansanedustaja Ville Niinistö, Sitran johtaja Mari Pantsar ja kansanedustaja Saara-Sofia Sirén.

Vuoden 2018 tapahtumia

Merikarvialle Suomen modernein muovinkäsittelylinjasto

Muovi oli Lassila & Tikanojan puheenaiheena myös syksyllä, kun yhtiö kertoi rakentavansa vuonna 2019 Merikarvian muovinkierrätyslaitokselleen Suomen moderneimman muovinkäsittelylinjaston. Uuden linjaston on tarkoitus parantaa erityisesti likaisten ja vaikeasti hyödynnettävien muovilaatujen uudelleenkäyttömahdollisuuksia Suomessa.

Rakennustyömaiden puut kiertoon

L&T lanseerasi rakennusalan asiakkaille uuden Kierrätyspuu-palvelun lokakuun Finnbuild-messuilla. Rakennusalalla painataan edelleen sen kanssa, miten vuonna 2020 vaadittava rakennusjätteen 70 prosentin kierrätysaste vaade saavutetaan. Tätä haastetta helpottamaan L&T kehitti Kierrätyspuu-palvelun, jossa puujäte muuttuu lastulevyn raaka-aineeksi.

Eri maiden edustajat koolla EWC-neuvostossa

Työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksia lisäävä EWC-neuvosto kokoontui ensimmäisen kerran 3.–4.12. Helsingissä. EWC-toiminnaksi kutsutun eurooppalaisen yritysneuvoston (European Works Council) tehtävänä on varmistaa, että työntekijät saavat riittävästi tietoa konsernin yhteisistä ja maakohtaisista asioista. Lisäksi tarkoituksena on, että eri maiden edustajat voivat osallistua työtään koskevaan päätöksentekoon. Neuvostolla on tärkeä rooli myös siinä, että tieto kulkee L&T:n eri toimintamaiden välillä.

Eero Hautaniemestä L&T:n uusi toimitusjohtaja

Lassila & Tikanojan uudeksi toimitusjohtajaksi nimitettiin marraskuussa 2018 KTM Eero Hautaniemi. Hautaniemi on toiminut aiemmin mm. Oriola Oyj:n toimitusjohtajana sekä L&T:n hallituksen jäsenenä vuosina 2007–2017. L&T:tä seitsemän vuotta luottamusneuvoston toimitusjohtaja Pekka Ojanpään oli tarkoitus siirtyä Suominen Oyj:n toimitusjohtajaksi 1.12.2018, mutta hän menehtyi vain viikkoa aiemmin. Onnettomuuden jälkeen L&T:n väliaikaiseksi toimitusjohtajaksi nimitettiin talousjohtaja Tuomas Mäkipeska, joka hoiti tehtävää 31.12.2018 asti. Eero Hautaniemi aloitti tehtävässään 1.1.2019.

Vapaaehtoinen muovisitoumus

L&T antoi vapaaehtoisen muovisitoumuksen tukemaan Euroopan komission alkuvuodesta 2018 julkaisemaa muovistrategiaa ja samalla Suomen kansallisen muovitiekartan toimeenpanoa. Sitoumuksessaan L&T sitoutuu kasvattamaan kotimaista muovinkierrätyskapasiteettia, laajentamaan muovinkeräystä miljoonalle suomalaiselle, vähentämään muovin käyttöä ja suosimaan uusiomuovien käyttöä omassa toiminnassaan.

KIERTOTALOUDEN ETENEMINEN VAHVISTAA L&T:N PALVELUIDEN KYSYNTÄÄ

Vuoden 2018 aikana toimintaympäristö kehittyi L&T:n kannalta suotuisaan suuntaan. Kiertotaloutta tukeva regulaatio, jätehuollon avautuminen vapaalle kilpailulle ja ilmastonmuutoksen rajoittaminen vahvistavat palveluidemme kysyntää.

Kiertotaloutta tukeva regulaatio eteni

Vuonna 2018 EU jatkoi monivuotisen kiertotalouden toimintasuunnitelmansa käytäntöönpanoa. Kyseessä on laaja kokonaisuus erilaisia strategioita ja säädösuudistuksia, joilla tähdätään olemassa olevien resurssien kestävään ja tehokkaaseen käyttöön.

Siirtyminen kiertotalouteen toteutuu seuraavan 10-15 vuoden aikana ja se tulee tarjoamaan L&T:n kaikille liiketoiminnoille runsaasti uusia markkinamahdollisuuksia. Kyse ei ole pelkästään jätteiden ja sivuvirtojen entistä tehokkaammasta uudelleenkäytöstä vaan laajemmin myös siitä, miten rakennetun ympäristön resurssit (infra, rakennukset, maa-alueet) käytetään entistä tehokkaammin ja kestävämmiin.

EU julkaisi huhtikuussa 2018 uudet yhdyskunt-

tajätteiden kierrätystavoitteet, jotka nostavat eri materiaalien kierrätysastetavoitteita portaittain 65-70 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä.

Suomen hallituksen tavoitteena on nostaa Suomi kiertotalouden kärkimaaksi 2025 mennessä. Vuonna 2018 Suomessa laadittiin muovitiekartta toimenpiteiksi muovin talteenoton ja uudelleenkäytön edistämiseksi, helpotettiin jätteiden ja sivuvirtojen hyödyntämistä maarakentamisessa sekä valmisteltiin jätteiden sähköistä markkinapaikkaa koskevaa uudistusta.

Jätehuollon organisointi puhututtaa

Ympäristöliiketoiminnassa julkisen hallinnon ja sosiaali- ja terveyssektorin sekä opetussektorin jätehuolto vapautettiin markkinoille 1.1.2019 lukien. Vuonna 2018 eduskuntavalmistelussa eteni myös jätelain muutos, jolla luodaan sähköisen tietoaalusta varmistamaan sitä, että kuntien toissijainen jätehuoltovastuu voidaan toteuttaa yritysjetemarkkinoilla kilpailuneutraaliteetti varmistuen.

Jätteenkuljetusjärjestelmien osalta Lahden, Oulun ja Turun ratkaisut jatkaa markkinaehtoista

kuljetusjärjestelmää eivät ole lainvoimaisia. Teettämämme ulkopuoliset konsulttiselvitykset osoittavat kuitenkin, että mainitut kuljetusjärjestelmät täyttivät jätelain niille asettamat erityisedellytykset. Korkeimman hallinto-oikeuden ennakoidaan antavan asiassa ratkaisunsa vuoden 2019 aikana. Muilta osin kunnallisten viranomaisten tarkastelussa olivat sakokaivojen tyhjennysjärjestelmät.

Ilmastonmuutoksen rajoittaminen edellyttää radikaaleja toimenpiteitä

Energia- ja ilmastopolitiikan alueella huoli ilmastonmuutoksen rajoittamistoimenpiteiden

riittävydestä lisääntyi IPCC:n raportin myötä. EU- ja kansallisella tasolla tämä heijastuu pyrkimyksenä päästä fossiilisista polttoaineista eroon entistä nopeammalla aikataululla.

Sekä päästökauppa- että taakanjakosektorilla tavoitteiden saavuttaminen edellyttää radikaaleja uudistuksia, joilla lisätään uusiutuvan energian käyttöä, parannetaan energiatehokkuutta, edistetään materiaalien uudelleenkäyttöä ja korvataan liikenne uusilla vähäpäästöisimmillä moottori- ja polttoaineratkaisuilla. Biomassan ja jättepohjaisten polttoainoiden merkitys siirtymäkauden ratkaisuna on kasvamassa.

STRATEGIA JA ARVONLUONTI

TAVOITTEENA KANNATTAVA KASVU

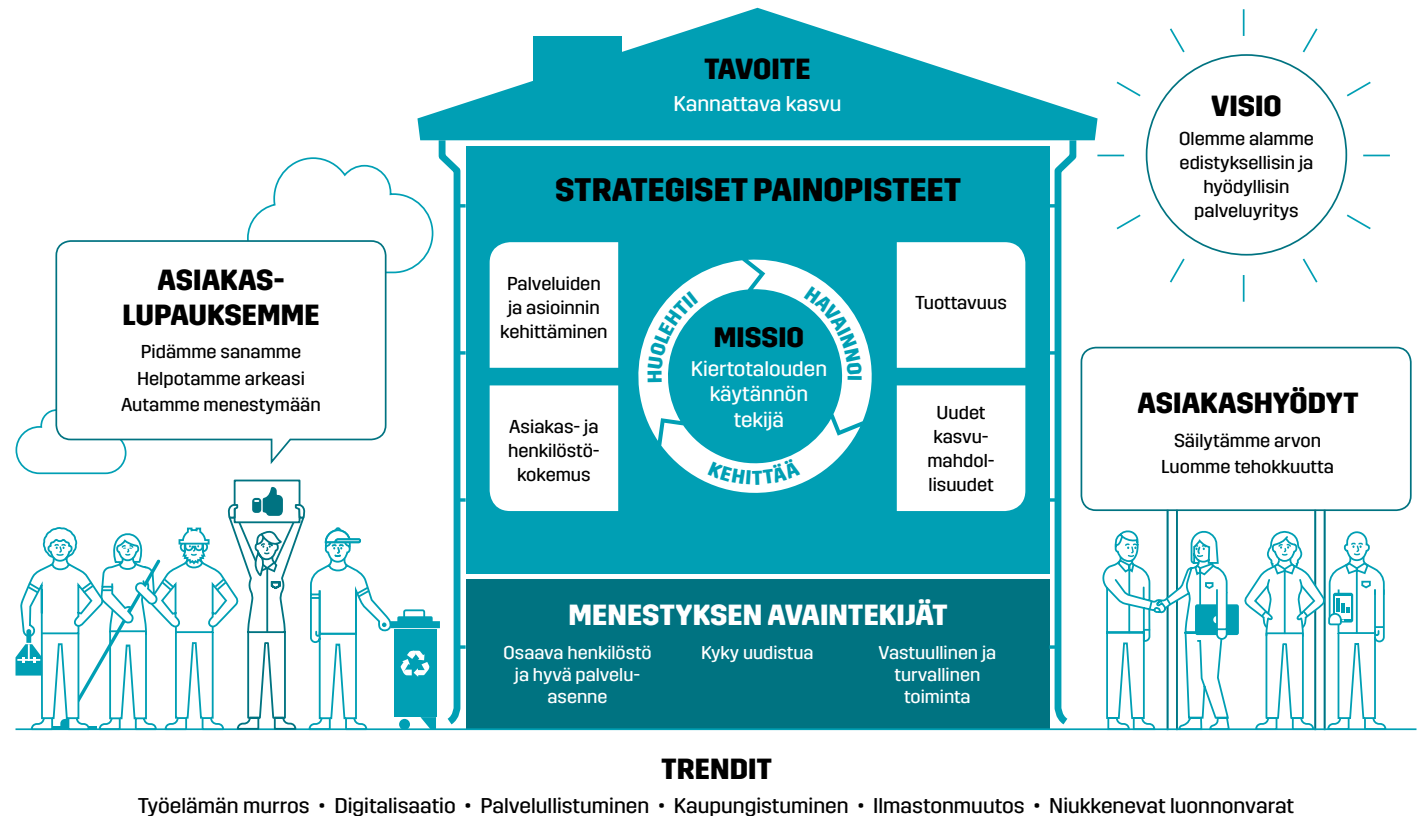
Lassila & Tikanoja on kiertotalouden käytännön tekijä, joka pyrkii palveluidensa avulla auttamaan asiakkaitaan käyttämään resurssejaan (materiaalit, rakennukset, infra, teollisuuslaitokset) tehokkaasti ja kestävästi. Näin toimien tavoittelemme kannattavaa kasvua – niin asiakkaillemme kuin itsellemme. Strategiaamme toteuttamalla pyrimme siihen, että meistä tulee alamme edistyksellisin ja hyödyllisin palveluyritys.

L&T:n strategiassa korostuu tuottavuuden parantaminen uusien toimintamallien ja järjestelmien avulla sekä asiakas- ja henkilöstökokemukseen panostaminen. Kaikissa liiketoiminnoissa keskitytään uusien palveluratkaisujen kehittämiseen tulevaisuuden kasvun varmistamiseksi. Lisäksi kasvua haetaan mahdollisilla yrityskaupoilla.

Strategian toimeenpano eteni

Vuoden 2018 alussa L&T:llä toteutettiin isoja rakenteellisia uudistuksia, kun merkittävä osa konsernin tuottamista liiketoiminnan tukipalveluista siirrettiin toimialoille. Tässä yhteydessä myös Kiinteistötekniikka eriytettiin omaksi toimialakseen.

Strategiapäivityksessä tarkasteltiin kaikkien liiketoimintojen markkinoiden houkuttelevuutta sekä liiketoimintojen suoritumista ja potentiaalia suhteessa markkinaan. Strategiatyön painopiste oli liiketoimintakohtaisten strategioiden syventämisessä ja toimeenpanon varmistamisessa.

Strategia

- **Ympäristöpalveluissa** tutkittiin kiertotalouden uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja laajennettiin uusien kiertotalouspalveluiden maantieteellistä kattavuutta. Lisäksi tarkasteltiin liiketoiminnan tulevaisuuden asemointivaihtoehtoja ympäristöpalveluiden arvoketjussa.
- **Kiinteistöpalveluissa** tarkasteltiin tuottavuuden parantamista ja tulevaisuuden vaihtoehtoisia kasvupolkuja. Uusi toimintamalli ja sitä tukeva toiminnanohjausjärjestelmä (KIITO) otettiin käyttöön kiinteistöhuolto- ja siivousliiketoiminnoissa.
- **Kiinteistötöknikassa** muodostettiin Ruotsin liiketoimintojen kilpailustrategia osana syyskuussa 2017 hankittujen Ruotsin toimintojen integraatiota. Suomen liiketoiminnoissa täsmennettiin tavoiteltavaa asemaa markkinoilla ja otettiin käyttöön uusi toimintamalli sekä sitä tukeva toiminnanohjausjärjestelmä (KIITO).
- **Teollisuuspalveluissa** tarkasteltiin markkina-asemaa ja määritettiin vaihtoehtoisia kasvupolkuja. Lisäksi syvennyttiin palvelukehitykseen ja toimintamallin määrittelyyn uuden toiminnanohjausjärjestelmän perustaksi.
- **Uusiutuvisissa energialähteissä** analysoitiin voimakkaasti muuttuvaa toimintaympäristöä ja tarkennettiin asemoitumista markkinassa. Hankintaorganisaatiota kehitettiin ja vahvistettiin kasvaneeseen kysyntään vastaamiseksi. Toimitusketjun tehostamista jatkettiin strategian mukaisesti.

> Lue tarkemmin strategian etenemisestä [liiketoiminta-osiosta](#).

Hyvä henkilöstö- ja asiakaskokemus on onnistumisen edellytys

Hyvä henkilöstö- ja asiakaskokemus on työvoimavaltaisten palveluidemme onnistumisen edellytys. Asiakaskokemusta parantavia toimenpiteitä toteutettiin vuonna 2018 kunkin liiketoiminnan strategian mukaisesti. Alkuvuodesta kaikkia L&T:n esimiehiä yhdistävissä Esimiesfoorumeissa purettiin yhdessä määrittelemiemme asiakaslupausten merkitystä kunkin omaan työhön.

Strategiapäivityksen yhteydessä tarkasteltiin toimenpiteitä osaavan henkilöstön saatavuuden ja pysyvyyden kohentamiseksi. Hyvän esimiestyön lisäksi panostamme rekrytointiin, työhön perehdyttämiseen sekä työnantajamielikuvan parantamiseen. Kesällä 2018 käynnistettiin projekti sisäisen viestintäkanavan eli intranetin uudistamiseksi ja laajentamiseksi kattamaan koko L&T:n henkilöstö tulevien vuosien aikana. Lisäksi uudistimme rekrytointin prosesseja ja työnhaun kanavia.

L&T luo merkittävää arvoa sidosryhmilleen

L&T:n palveluilla on vahva korrelaatio kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen ja ne linkittyvät usein asiakkaidemme ympäristövas- tuun käytännön toteuttamiseen. Vuonna 2018 integroimme oman vastuullisuusohjelmamme yhtiömme strategiaan ja käynnistimme työn palveluidemme vaikuttavuuden ja arvonnun todentamiseksi keskeisille sidosryhmillemme.

> Lue tarkemmin [L&T:n arvonnun](#) osiosta.

STRATEGIAKAUDEN TALOUDELLISET TAVOITTEET

Strategian toimeenpanon eteneminen ei antanut perusteita muuttaa yhtiön strategisia tavoitteita vuoden 2018 aikana. Tavoitteita tarkastellaan uudelleen vuoden 2019 strategiatyön yhteydessä.

TALOUDELLISET TAVOITTEET	Tavoite	2018	2017
Kasvu	5 %	13,1 %	7,2 %
Sijoitetun pääoman tuotto	20 %	12,7 %	13,3 %
Liikevoitto	9 %	5,9 %	6,2 %
Gearing (nettovelkaantumisaste)	0-70 %	46,1 %	54,2 %

ARVONLUONTI LÄHTEE JOKAPÄIVÄISESTÄ TYÖSTÄMME

Lassila & Tikanojan missio ”kiertotalouden käytännön tekijä” kuvaa yrityksemme olemassaolon ja arvonluonnin perustetta. Arvonluonti lähtee jokapäiväisestä työstämme, kun huolehdimme asiakkaidemme materiaalivirroista ja kiinteistöistä, havainnoimme työympäristöämme ja näihin havaintoihin pohjautuen kehitämme asiakkaidemme toimintaa 8 600 ihmisen voimin.

Tekemällämme käytännön työllä on arvoa kaikille sidosryhmillemme:

ARVO YMPÄRISTÖLLE JA ILMASTOLLE

Säästämme luonnonvaroja korvaamalla neitseellisiä raaka-aineita uusiuraaka-aineilla ja ehkäisemme ilmastonmuutosta korvaamalla fossiilisia polttoaineita uusiutuvalla bioenergialla. Lisäksi pystymme toimintamme kautta pienentämään ympäristö- ja terveysriskejä.

ARVO HENKILÖSTÖLLE

Haluamme, että henkilöstömme viihtyy töissä ja pääsee terveenä eläkkeelle. Sen vuoksi panostamme työkykyyn ja työturvallisuuteen. Tarjoamme merkityksellistä työtä sekä mahdollisuuksia urapolkuihin ja osaamisen kehittämiseen.

ARVO YHTEISKUNNALLE

Suurena työllistäjänä kannamme vastuamme myös vaikeasti työllistyvien ja nuorten työllistäjänä. Maksamilamme palkoilla ja veroilla sekä tekemillämme ostoilla on huomattava vaikutus kuntatalouteen ja paikalliseen elinkeinotoimintaan.

ARVO ASIAKKAILLE

Huolehdimme asiakkaidemme materiaaleista, kiinteistöistä ja metsistä tehokkaasti ja vastuullisesti. Asiakkaille tämä näkyy parempana materiaali-, energia- ja kustannustehokkuutena. Luomme palveluillamme parempia olosuhteita, joilla on vaikutusta työn tuottavuuteen ja asukkaiden tyytyväisyyteen. Kasvatamme toiminnallamme asiakkaidemme kiinteistö- ja metsäomaisuuden arvoa.

ARVO OMISTAJILLE

Kasvatamme yhtiön taloudellista arvoa kestävästi. Eri liiketoimintamme tukevat toisiaan suhdannevaihteluissa ja globaalit megatrendit tukevat palveluidemme kysyntää. Maksamme osinkona sen osan tuloksesta, jota ei tarvita yhtiön terveen kehityksen varmistamiseen.

L&T:N ARVONLUONTI VUONNA 2018

YMPÄRISTÖ JA ILMASTO

470 000 tonnia uusioraaka-aineita
2 500 GWh tuotettua uusiutuva bioenergiaa
55 000 tonnia vaarattomaksi käsiteltyjä jätteitä
300 000 tonnia hyötykäytettyjä maa-aineksia ja sivuvirtoja

Luonnonvarojen säästö
Kierrätyksen avulla säästetty 3,4 miljoonaa puuta
75 000 tonnia öljyä.

Ilmastonmuutoksen hiilitseminen

1,2 miljoonaa säästettyä CO₂-tonnia.

Ympäristö- ja terveystieteiden pienentäminen.

-1 200 000

CO₂-tonnia (ekv.)

L&T:n toiminta säästää vuodessa saman verran päästäjää kuin 120 000 suomalaista tuottaa.

Lähde: <https://www.sitra.fi/artikkelit/keskivertosuomalaisen-hiilijalanjalki/>

HENKILÖSTÖ

Investoinnit turvallisuuteen, työkykyyn ja hyvinvointiin 8,3 M€
Sairauskassan maksamat etuisuudet 1,4 M€
32 000 turvallisuutta parantavaa havaintoa

Turvallinen työpaikka
LTA-tapaturmataajuus*: 14.

Merkityksellinen työ
87 % henkilöstöstä kokee tekevänsä merkityksellistä työtä.

Terveenä eläkkeelle
Keskimääräinen eläköitymisikä 63,2 vuotta.

Urapolut ja osaamisen kehittyminen.

63,2

vuotta

L&T:läiset eläköityvät yli kaksi vuotta myöhemmin kuin suomalaiset keskimäärin.

* Poissaoloon johtaneet tapaturmat / miljoona työtuntia

Lähde: <https://www.etk.fi/wp-content/uploads/elakkeellesiirtymisika-suomen-tyoelakejarjestelmassa-2017.pdf>

YHTEISKUNTA

Henkilöstö 8 600:
Kesätyöntekijät 1 000
Maahanmuuttaja-taustaiset 1 000
Maksetut palkat ja palkkiot 324 M€
Ostetut tavarat ja palvelut 391 M€
Investoinnit 38 M€

Työllistäminen
Nuorten, maahanmuuttajien ja vaikeasti työllistyvien työllisyyden lisääminen.

Hyvinvoinnin kasvattaminen
Luotu lisäarvo: 417 M€.
Verojalanjälki: 185 M€.

185 000 000

€ veroja

L&T:n verojalanjälki vastaa lähes 30 000 keskituloisen suomalaisen maksamia veroja.

Lähteet: Tilastokeskus: Suomi lukuina 2018, Veronmaksajat: palkansaajan veroprosentit

ASIAKKAAT

Asiakkaat: 50 000 yritystä ja 100 000 kotitaloutta
15 miljoonaa astiatiyhjennystä, 900 000 tonnia kerättyjä materiaaleja
900 000 huoltotoimenpidettä, 4 000 energia- tehokkuusehdotusta
10 000 hehtaaria hoidettuja metsiä

Materiaali-, energia- ja kustannustehokkuus.
Asiakkailta kerättyjen jätteiden uudelleenkäyttö- ja kierrätysaste: 54,2 %.

Paremmat olosuhteet.
Tuottavimmat työntekijät, tyytyväisemmät asukkaat.

Kiinteistö- ja metsäomaisuuden arvon nousu.
Hiilinielujen kiihdyttäminen.

54,2

%

L&T:n asiakkaiden kierrätysaste on 13 prosenttiyksikköä korkeampi kuin Suomen kierrätysaste.

Lähde: Tilastokeskus: Jätetilasto 2017 (julkaistu 9.1.2019)

OMISTAJAT

13 200 osakkeenomistajaa
Liikevaihto 802,2 M€, kasvu 13 %
Liikevoitto 47,6 M€, kasvu 8 %
Liiketoiminnan nettorahavirta 90,1 M€

Yhtiön taloudellisen arvon kestävä kasvattaminen.
EVA-tulos* 24 M€, kasvu 13,7 %.

Vakaa osinkotuotto.
Maksettu osinko 35,3 M€, 5,1 % osakkeen markkina-arvosta.

* EVA = liikevoitto - sijoitetulle pääomalle laskettu kustannus.

5,1

%

L&T:n osinkotuotto on lähes yhden prosenttiyksikön korkeampi kuin suomalaisten pörssiyritysten keskimäärin.

Lähde: Kauppakamari <https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2018/07/osingot-suomalaisissa-porssiyhtiöissä-2018.pdf>

LIIKETOIMINTAMME

YMPÄRISTÖPALVELUT

Ympäristöpalveluiden tavoitteena on auttaa asiakkaita toteuttamaan kiertotaloutta. Palveluihin kuuluvat jätehuolto- ja kierrätyspalvelut, ympäristötuotteet ja ympäristöjohtaminen. Yhdessä asiakkaiden kanssa etsimme ratkaisuja siihen, miten jätteet hyödynnetään kustannustehokkaasti ja ympäristö huomioiden. Ympäristöhuolto nivoutuu yhä tiiviimmäksi osaksi yleistä materiaalitaloutta, jossa kierrätyksen avulla korvataan neitseellisiä raaka-aineita. Ympäristöpalveluiden strategian painopisteet ovat uudet kiertotaloutta edistävät palvelut, alan paras asiakaskokemus sekä tuottavuus. Oma henkilöstö on tärkein voimavaramme.

Näin lajittelet roskasi:

Sekajäte	Keräyspaperi	Keräyspahvi	Energiajäte
<ul style="list-style-type: none"> ruuantähteet lääkät elintarvikepakkaukset last postilini vaatteet kengät terveyssiteet väspat foliopakkaukset 	<ul style="list-style-type: none"> sanoma- ja aikakauslehdet mainoslehtiset kirjekuoret värikköiset kopiopaperit <p>EI NÄITÄ:</p> <ul style="list-style-type: none"> pahvia muovia ruskeita paperikasseja märkää tai likaista paperia 	<ul style="list-style-type: none"> ruskeat pahvilaatikot ruskeat paperikassit ruskeat kirjekuoret ruskea kartonki aaltopahvi <p>EI NÄITÄ:</p> <ul style="list-style-type: none"> muovipintaisia pahvipakkauksia märkää tai likaista pahvia styroksia 	<ul style="list-style-type: none"> muovipussit ja pullot juomipakkaukset muovipakkaukset muovipintaiset pahvipakkaukset tyhjiä elintarvikepakkauksia postiväneri likaantunut tai märkä paperi

Kiitos että kierrätät!

TEIMME UUSIA KIERTOTALOUSINVESTOINTEJA JA HELPOTIMME ASIOINTIA

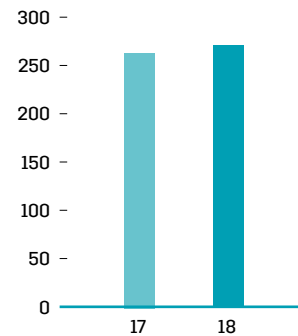
Ympäristöpalveluiden vuoden 2018 liikevaihto oli 270,2 miljoonaa euroa (262,8). Liikevoitto oli 31,6 miljoonaa euroa (31,6).

Toimialan liikevaihto kasvoi ja markkina-asema vahvistui erityisesti kaupan ja teollisuuden segmenteissä ja kysyntä parani vuoden loppua kohden.

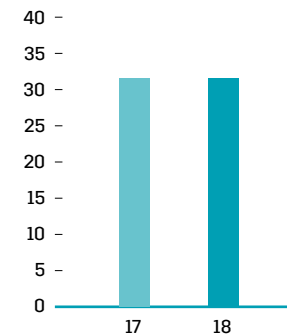
Ympäristöpalvelut pystyi säilyttämään hyvän kannattavuustason haastavassa toimintaympäristössä. Jätteiden käsittely- ja poltto-ainekustannukset nousivat ennakoitua enemmän, mutta näiden vaikutus pystyttiin kattamaan muilla toimenpiteillä.

Uusioraaka-ainemarkkinoilla keskeisistä raaka-aineista kuitujen ja metallien hinnat pysyivät vakaina, mutta Kiinan jätteen tuonti-kiellon seurauksena tiettyjen jätteperäisten muoviraaka-aine-erien hintataso kääntyi ennakoitusti laskuun.

Liikevaihto, MEUR

Liikevoitto, MEUR

Kiertotalous on kasvava trendi. Ja meille jokapäiväistä työtä.

VUODEN 2018 KESKEISET TOIMENPITEET JA SAAVUTUKSET

- Päätimme investoida muovinkierrätyslaitoksemme käsittelykapasiteetin kasvattamiseen ja laajentaa palvelua myös liikaisten muovien käsittelemiseen.
- Jatkoimme uusien kiertotalouspalvelujen laajentamista uusille paikkakunnille. Tällaisia ovat mm. ravintoloille suunnattu Hävikkimestari-palvelu sekä kuluttajien ja yritysten turhien tavaroiden kierrätystä helpottava Helpponouto-palvelu.
- Jatkoimme panostuksia asiointin helpottamiseen ja digitalisointiin. Nykyään yhä useampi asiakas asioi ja tilaa palveluitamme itsepalvelukanavien, kuten Raksanapin ja L&T Kaupan kautta.
- Panostimme henkilöstön osaamiseen järjestämällä koulutuksia muun muassa asiakaskokemukseen liittyen.
- Panostimme työntantajamielikuvamme vahvistamiseen ja hankimme maailman hienoimman jäteauton, "The Kierrätysnaattorin" tuomaan esiin kuljettajien työn merkitystä ja tukemaan halukkuutta työllistyä alalle.

CASE

Parempi kierrätysaste säästää rutkasti euroja

Ympäristökoordinaattori tehostaa kädestä pitäen kauppakeskuksen kierrätystä.

Isossa Omenassa käy vuodessa 20 miljoonaa ihmistä. Vuokrattavaa pinta-alaa on 100 000 neliötä ja liikkeitä noin 230. Kokonaisuus tuottaa valtavasti kierrätyskelpoista materiaalia, jonka tehokas kerääminen vaatii suunnitelmallisuutta.

”Haluamme valmistautua huomiseen ja parantaa kierrätysastettamme. Kierrättäminen on yhä tärkeämpi arvo myös asiakkaillemme”, sanoo Cityconin kiinteistöpäällikkö

Thomas Stenius. Hän huolehtii vastuullisuudesta kaikissa Cityconin Suomen kauppakeskuksissa.

Ison Omenan kaupat, ravintolat ja muut liikkeet sekä Espoon kaupungin palvelut osallistetaan yhteiseen tekemiseen. Tärkeintä on jalkautuminen henkilökunnan luokse, sillä esimerkiksi vaatekaupan kierrätyksen tarpeet ovat ihan erilaiset kuin ravintoloissa. Tarvitaan jatkuvaa koulutusta ja opastusta lajitteluun. Siitä vastaa L&T:n ympäristökoordinaattori **Olli Erjama.**

”Esimerkiksi uusien jätejakeiden lajitteluun haetaan yhdessä ratkaisuja. Kaikkeen

ei ole valmiita vastauksia, vaan niksejä voidaan kehittää paikan päällä”, Erjama kertoo.

Esimerkiksi vaatekaupan pakkausmuoveja on keksitty pakata pusseihin, joissa vaatteet tulevat kauppoihin. Näin muovit on helppo pitää ojennuksessa ja viedä siististi jätepuristimiin.

Kauppakeskuksessa on paljon toimijoita, lähes ympärivuorokautista toimintaa ja paljon myös vaihtuvaa henkilökuntaa. Siksi tarvitaan täsmällisiä ohjeita ja hyviä käytäntöjä.

”Kun saadaan konkreettisia ohjeita, kierrätystä ei koeta haitaksi tai vaikeaksi”, sanoo L&T:n asiakkuuspäällikkö **Robert Mårtensson.**

Cityconilla on Suomessa 11 kauppakeskusta, ja L&T vastaa niiden kaikkien jätehuollon kehittämisestä.

”Meille on tärkeää, että yhdessä kohteessa kehitetyt toimintatavat opetellaan hyvin ja kopioidaan kaikkiin toimipisteisiin”, Cityconin Stenius painottaa.

L&T:n ympäristökoordinaattori on paikalla tarpeen mukaan. Uusien käytäntöjen luomisessa läsnäolo on tiiviimpää, ja kun ylläpitovaihe rullaa, koordinaattori voi kehittää asioita taas toisessa kauppakeskuksessa.

”Jaamme jatkuvasti hyviä käytäntöjä Cityconin kauppakeskuksesta toiseen”, sanovat Robert Mårtensson (vas.) ja Thomas Stenius.

Ison Omenan kävijämäärät ovat laajenuksen ja uuden metroaseman ansiosta yli kaksinkertaistuneet. Kuitenkin käytäntöjen kehittämisellä kaikissa jätehuollon ketjun kohdissa kierrätysaste on ollut koko ajan nousussa.

”Luvut ovat hyvät, ja varsinkin sekajätteen määrää on onnistuttu laskemaan 15 prosenttia. Se on kova luku. Myös muissa kauppakeskuksissamme kierrätysastetta on saatu nostettua”, sanoo Stenius. Vuonna

2018 kaikkien Cityconin kauppakeskusten jätteistä päätyi kierrätykseen 64 %.

Vähentynyt sekajäte tarkoittaa euromääräisiä säästöjä. Ne koituvat niin Cityconin kuin vuokralaistenkin eduksi. Hyvä kierre ruokkii itseään ja ympäristökoordinaattori maksaa nopeasti itsensä takaisin.

”Yhteistyö on myös molemmille kannattavaa toimintaa”, sanoo L&T:n Mårtensson.

Stenius nyökkää vieressä. ”Se on oikeaa kumppanuutta.”

KIINTEISTÖPALVELUT

Kiinteistöpalvelut keskittyy kiinteistöjen kiertotalouteen tarjoamalla siivous- ja tukipalveluita sekä kiinteistöhuoltoa ja korjausrakentamista. Kiinteistöpalveluiden strategisia painopisteitä ovat tehokas ja ketterä toimintamalli, henkilöstökokemus ja työvoiman saatavuuden varmistaminen sekä asiakaskokemus ja asiakaslähtöiset ratkaisut.

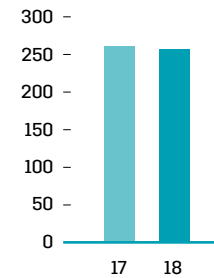
OTIMME KÄYTTÖÖN UUDEN TOIMINTAMALLIN KILPAILUKYVYN PARANTAMISEKSI

Kiinteistöpalveluiden vuoden 2018 liikevaihto oli 257,2 miljoonaa euroa (260,6). Liikevoitto oli 5,0 miljoonaa euroa (5,2).

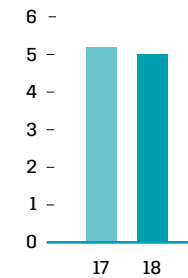
Siivouksessa toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönotto vaihe sekä hintakilpailusta johtuneet asiakasmenetykset heikensivät liikevaihtoa ja liikevoittoa. Toimiala keskittyi isojen toimintamallimuu-
tosten vakiinnuttamiseen kilpailukyvyn parantamiseksi ja työvoimakustannusten hallitsemiseksi.

Julkisella sektorilla sote- ja maakuntauudistuksen valmistelun eteneminen sekä myös kuntatalouden tehostamistarpeet kiihdyttivät yksityisten palvelujen kysyntää. Työvoiman kysynnän yleinen kasvu vaikeutti työvoiman saantia varsinkin kasvukeskuksissa. L&T tekee aktiivisesti töitä henkilöstön pysyvyyden ja työvoiman saatavuuden eteen uudistamalla perehdytyskäytäntöjään mm. mobiililyökaluja hyödyntäen sekä panostamalla henkilöstökokemukseen, työnantajakuvaan ja tehokkaaseen rekrytointiin.

Liikevaihto, MEUR

Liikevoitto, MEUR

On fiksumpia hoitaa kiinteistön oireita. Vielä FIKSUMPAA on estää niitä syntymästä.

VUODEN 2018 KESKEISET TOIMENPITEET JA SAAVUTUKSET

- Toimintamalli ja toiminnanohjausjärjestelmä (KIITO) otettiin käyttöön sekä kiinteistöhuolto- että siivousliiketoiminnoissa. KIITOn avulla tavoittemme johtavaa asemaa palvelutuotannon ohjattavuudessa, läpinäkyvyydessä ja tiedolla johtamisessa.
- Kiinteistöhuolto liiketoimintaa vahvistettiin joulukuussa tehdyllä liiketoimintakaupalla, kun L&T osti Kouvolan alueella toimivan Kymen Talopalvelu Oy:n liiketoiminnan.
- Vuoden 2018 aikana panostimme valmentavan esimiestyön kehittämiseen. Kaikki Kiinteistöpalveluiden esimiehet kävivät asiakaskokemuksen vahvistamiseen tähtäävän Asiakas ja minä -koulutuksen ja valmensivat omia tiimejään aiheeseen.
- Panostimme tiimikäytäntöjen kehittämiseen ja henkilökohtaisen ajan antamiseen. Tämä näkyi myös esimiestyötä mittaavassa tutkimuksessa, jossa saavutimme näiden osalta edellisvuotta paremmat tulokset.
- Uusi kiinteistötiedon hallintajärjestelmä KIITO+ otettiin käyttöön vuoden 2018 lopussa. Järjestelmän avulla rakennetaan erityisesti asumisen segmentin asiakkaille entistä parempia asiointikanavia ja palvelukokemusta.
- Kehitimme ja lanseerasimme uusia asiakaslähtöisiä palveluita: L&T Talkkari-palvelu on laajentunut suurissa asiakkuuksissamme. Fennian kanssa lanseerasimme Fennian Taloapu 24h -palvelun, joka palvelee asiakkaita vahinkoasioissa.

CASE

Lumo-talkkari nosti asukastyytyväisyyden uudelle tasolle

Kojamon vuokra-asukkaat saavat Talkkareilta avun nopeasti ja läheltä.

Jotkut muistavat vanhanajan talonmiehen: tuttu, turvallinen ja tavoitettavissa, ja hän hoitaa lähes kaiken. L&T on palauttanut kiinteistönhoitoa Talkkari-mallillaan tähän suuntaan: Talkkarilla on vastuu ja vapaus hoitaa kiinteistöään hyvin itsenäisesti. Suomen suurimmalla vuokranantajalla Kojamolla on pääkaupunkiseudun Lumo-taloissaan noin 35 Lumo-Talkkaria.

”Haluamme parantaa jatkuvasti asiakaskokemusta. Meille Talkkari on yhteistyökumppani ja asukkaille hän tuo turvallisuutta”, sanoo Kojamon kehittämisspäällikkö **Joonas Kosonen**.

”Talkkari tuo tunteen, että asuinympäristöstä huolehditaan. Se lisää kaikkien motivaatiota huolehtia siitä omalta osaltaan”, sanoo konseptin kehityksestä vastaava L&T:n projektipäällikkö **Markus Aifan**. Samalla muun muassa huoltopyyntöjen läpimenoajat ovat puolittuneet.

Talkkareiden työnkuva on laaja, mutta se ei perustu jäykkiin palvelukuvauksiin, vaan tarpeenmukaisuuteen: tehdään maalaisjär-

jellä ja puututaan siihen, mikä vaatii korjausta, huoltoa tai ennakkointia. Malli on hyödyllinen Kojamolle ja motivoiva Talkkarille.

”Työnkuvaa ei saa valmiina, vaan koko ajan joutuu opettelemaan uutta. Mutta juuri siksi työ on mielenkiintoista. Vapaus tehdä oman harkinnan mukaan on parasta”, sanoo Lumo-talkkari **Teijo Småträsk** Tuulensuukujalla Helsingissä.

Kojamon isännöitsijöille malli on selkeä, koska työtilauksia ei tarvitse kierrättää työnjohdon kautta. Kojamolla on ollut myös mahdollisuus vaikuttaa sopivien Lumo-talkkareiden valintaan. Erityistä painoa pannaan asenteeseen ja vuorovaikutustaitoihin.

”On oltava teknistä, mutta myös asiakasosaamista. Oikea palveluasenne näkyy asiakkaalle, ja hommaan tarvitaan enemmän moniosaajaa kuin sitä kaikkein parasta ilmastointiasentajaa”, sanoo L&T:n asiakasryhmän päällikkö ja Talkkarien esimies **Kaj Michelsson**.

”Ongelmien ratkaisut pitää muistaa myös viestiä, sitä ennen ei ole valmista. Kommunikonin osaaminen korostuu poikkeusolosuhteissa, kuten talven lumitöissä.”

Yhteistyötä nostetaan nyt uudelle tasolle

Lumo-talkkari Teijo Småträskillä (kesk.) on vapaus tehdä työnsä joustavasti. Kaj Michelsson (vas.) ja Joonas Kosonen kehittävät yhteistyötä aktiivisesti.

uusien asukaspalveluiden avulla. Yksi näistä on Avainkuriiri: kun asukas on tehnyt vuokrasopimuksen, hän saa asunnon avaimet esimerkiksi työpaikalleen tai muuttopäivänä suoraan ovelle.

Toinen on L&T:n Helpponouto-palvelu, joka pientä korvausta vastaan hakee kierrätykseen vaikeasti kuljetettavat tavarat, kuten sohvan. Helpponoutoa pilotoidaan nyt myös siten, että auto kiertää tiettyinä päivinä ja tietyistä paikoista noutamassa tavaraa, josta asukkaat haluavat eroon.

Tuorein kokeilu on asennuspalvelu: kai-

kissa uudis- tai peruskorjatuissa kohteissa saa muuttoviikonloppuina apua esimerkiksi hyllyjen tai pesukoneen asentamiseen.

”Nämä ovat kaikki linjassa saman helpouden kanssa, jollaista myös asunnon vuokraaminen meillä on. Ne ovat erinomaisia esimerkkejä yhteiskehittämisestä L&T:n kanssa”, sanoo Kojamon Kosonen.

Asukastyytyväisyys on pääkaupunkiseudun vuokramarkkinoilla erityisen tärkeää.

”Yleinen vuokrataso vaikuttaa asiakkaan odotuksiin asumisen sisällöstä. Tällaisilla palveluilla he saavat enemmän vastinetta.”

KIINTEISTÖTEKNIikka

Kiinteistötekniikka keskittyy sähkö-, LVI-, automaatio-, kylmätekniikka- sekä turvallisuuspalveluihin.

Tavoitteenamme on pitää mahdollisimman hyvää huolta kansallisvarannostamme eli kiinteistöistämme. Huolehdimme suunnitelmallisesti kiinteistöjen teknisistä toiminnoista tuottamalla viihtyisiä ja energiatehokkaita olosuhteita. Kiinteistötekniikan strategisia painopisteitä ovat osaavan henkilöstön varmistaminen, palveluiden kehittäminen sekä asiakaslähtöinen ja kaupallisesti kyvykäs toiminta.

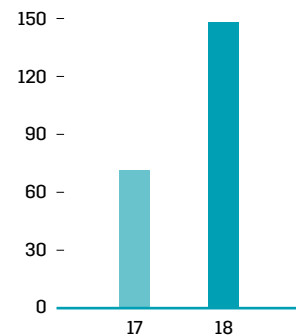
KEHITIMME ENERGIAPALVELUITAMME JA PANOSTIMME ASIAKASLÄHTÖISYYTEEN

Kiinteistötekniikan vuoden 2018 liikevaihto oli 148,4 miljoonaa euroa (71,8). Kasvu johtui pääasiassa L&T FM:n yritysostosta. Liikevoitto oli 4,5 miljoonaa euroa (1,6) ja oikaistu liikevoitto 6,8 miljoonaa euroa (2,6).

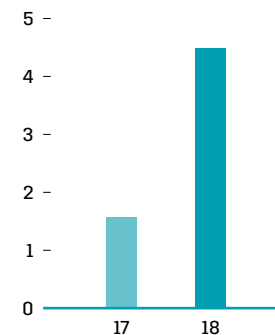
Ruotsissa liiketoiminnan kehitys oli myönteistä hyvän kysynnän ja tuottavuuden parantumisen ansiosta. Suomessa liikevaihdon kasvu tuli erityisesti julkiselta sektorilta ja teollisuudesta. Liikevoittoa heikensi pääosin loppuvuoteen ajoittunut uuden toimintamallin ja toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönotto vaihe. Markkinatilanteesta johtuvan työvoiman liikehdinnän aiheuttama työvoimakustannusten nousu vaikutti myös osaltaan kannattavuuteen.

Markkina-asemamme vahvistui sopimuskannan laajentumisen myötä sekä Suomessa että Ruotsissa. Myös tilauskanta säilyi vahvana koko vuoden.

Liikevaihto, MEUR

Liikevoitto, MEUR

Taloilla ei pitäisi olla viimeistä käyttöpäivää.

VUODEN 2018 KESKEISET TOIMENPITEET JA SAAVUTUKSET

- Ruotsin strategiaa jalkautettiin ottamalla käyttöön uusi asiakaslähtöinen organisaatorakenne ja vahvistamalla kaupallista organisaatiota.
- Suomessa otettiin käyttöön uusi toimintamalli ja toiminnanohjausjärjestelmä (KIITO), joiden myötä kykymme ohjata tuotantoa ja parantaa asiakaskokemusta lisääntyvät oleellisesti.
- Lisäsimme panostuksia Suomessa ja Ruotsissa energiapalveluiden ja -ratkaisujen kehittämiseen. Esimerkkinä tästä on loppuvuonna L&T energiaratkaisuihin muodostettu L&T Smartti -ratkaisuyksikkö.
- Henkilöstöviestintää lisättiin sekä harjoittelupaikkojen ja oppisopimusten määrää nostettiin työnantajakuvan kohentamiseksi ja työntekijöiden saatavuuden parantamiseksi. Oppilaitosyhteistyötä lisättiin yhteistyössä Kiinteistöpalveluiden kanssa.

CASE

Palvelun laatu on Tukholmassa ykkösasia

Kun L&T otti haltuunsa Tukholman päärautatieaseman kiinteistötekniikan huollon, vikailmoitukset vähenivät ja energiaa alkoi säästyä.

Ruotsin rautateiden tytäryhtiö Jernhusen Fastigheter AB omistaa Jernhusenin asemarakennukset, varikot ja muut kiinteistöt. Kruununjalokivi yli 130 kiinteistön joukossa on Tukholman päärautatieasema, jonka kautta kulkee päivittäin 220 000 ihmistä.

Tekninen pääällikkö **Matti Möller** hykertele, miten kiinteistöhuolto on kehittynyt sen jälkeen, kun L&T osti edellisen toimijan syyskuussa 2017 ja otti hommat haltuunsa.

”L&T:n myötä kiinteistöhuolto parani huomattavasti. Minua kuunnellaan asiakkaana paremmin, ja jos tuon tapaamisessa ongelman esille, he tekevät heti asialle jotain. Omistajanvaihdoksen jälkeen heillä on ollut enemmän vapautta tehdä asiat parhaaksi katsomallaan tavalla.”

L&T:n aluejohtaja **Jan Walldorf** työskenteli ennen yrityskauppaa edellisellä omistajalla. Hän kiittelee nyt yrityskulttuurin muutosta.

”Edellinen omistaja oli jättihtiö, me vain pisara siinä meressä. L&T:llä on parempi olla

töissä ja tekemiseemme reagoidaan.”

L&T huoltaa yhteensä 70 Jernhusenin kiinteistöä. Sopimukseen kuuluu kaikki kiinteistötekniikka: niin lämmitys, jäähdytys, sähkö, ilmastointi, valaistus kuin viemäritkin.

Möller painottaa, ettei hinta ole heille ratkaiseva tekijä.

”Hinta on säilynyt suunnilleen samana, mutta meille tärkeämpää on toimiva kiinteistöhuolto. Teemme enemmän yhteistyötä ja meillä on paljon epävirallisia tapaamisia. Vuodessa on neljä varsinaista kokousta, mutta olemme yhteydessä paljon niiden välilläkin.”

Säästöjäkin on saatu aikaan.

”Energiankulutus on laskenut viimeisen puolen vuoden aikana. L&T:n energiaryhmä on työskennellyt kanssamme kovasti, ja ilmastointi- ja lämmitysjärjestelmät on uusittu. Tässä rakennuksessa on säästetty energiaa 11 prosenttia”, Möller myhäilee.

Säästöä tulee siitakin, että erikseen laskuttavia työtiloja on ollut vähemmän. Se johtuu siitä, että kiinteistötekniikkaa tarkistetaan tiuhempaan tahtiin, ja siksi tekniikkaan ei ehdi tulla varsinaisia vikoja. Vuonna 2018 tehtiin 1 077 vikailmoitusta, mikä on 5 prosenttia vähemmän kuin 2017.

Matti Möller (vas.) ja Jan Walldorf pitävät huolta Ruotsin vilkkaimman asemakiinteistön kunnosta.

Päärautatieasemalla työskentelee ryhmänvetäjä ja kuusi asentajaa, varikolla kolme. Häätapauksia varten on ympärivuorokautinen päivystys.

”Ovet ja rullaportaat toimivat nyt luottavammin. Markkinoimme tilaa myös ulkopuolisille tapahtumille, ja meillä on paljon pop-up-tilaisuuksia, joihin saamme apua L&T:ltä. Heidän asentajansa auttavat myös silloin, kun meidän alirakojijamme tarvitsevat apua”, Möller kiittelee.

Pari asentajaa on jouduttu vaihtamaan, ei niinkään teknisten kuin sosiaalisten taitojen puutteitten takia.

”Meillä on pinta-alaa 30 000 neliometriä ja noin 30 myymälää. Tämä on enemmänkin ostoskeskus kuin pelkkä rautatieasema, ja asentajat ovat tekemisissä paljon vuokralaistemme kanssa. Huollon ja palvelun tason täytyy olla hyviä, ja teemmekin niistä kyselyn vuokralaisille joka vuosi”, Möller kertoo.

”Kaikkien kohteidemme asiakastyytyvyisyys on 85 prosenttia. Jos ei tee hyvää työtä, voi menettää kohteen. Siksi emme neuvottele niinkään hinnasta vaan laadusta”, kertoo L&T:n avainasiakaspääällikkö **Christer Broman**.

TEOLLISUUSPALVELUT

Teollisuuspalveluihin kuuluvat prosessipuhdistus ja viemärihuolto, vaaralliset jätteet sekä ympäristörakentamisen palvelut. Palvelemme asiakkaitamme jäte- ja sivuvirta-arvoketjussa jätteiden synnystä niiden uusio- ja hyötykäyttöön. Teollisuuspalveluiden strategiaan kehitysalueisiin kuuluvat palvelu- ja asiointikehitykseen panostaminen, uudet kasvulähteet sekä liiketoimintakohtaisten toimintamallien ja niitä tukevien järjestelmien kehittäminen.

We fit Oddy

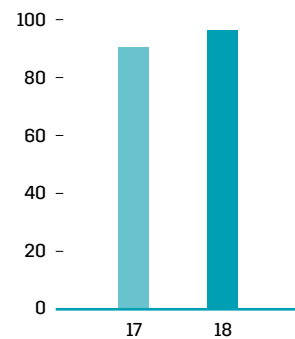
VTGU 9950140

LAAJENSIMME PALVELUTARJOAMAAMME JA KEHITIMME TYÖTAPOJAMME

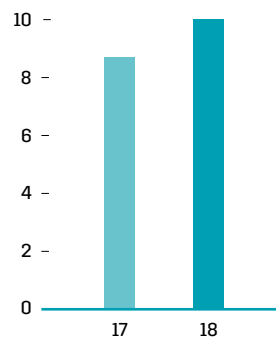
Teollisuuspalveluiden koko vuoden liikevaihto kasvoi 6,5 % ja oli tammi-joulukuussa 96,5 miljoonaa euroa (90,7). Liikevoitto kasvoi vertailukaudesta 15,3 % 10,0 miljoonaan euroon (8,7).

Toimialan liikevaihto kasvoi ja kannattavuus parani hyvän kysynnän ja toiminnan edelleen tehostumisen ansiosta. Panostukset palvelukehitykseen ja toiminnan tehokkuuteen siivittivät kasvua ja uusien asiakkuuksien saamista, mikä näkyi markkinaosuiden kasvamisena. Erityisesti projektiliiketoiminta kasvoi ja kannattavuus parani. Toimialan asiakastytyväisyys säilyi erinomaisella tasolla.

Liikevaihto, MEUR

Liikevoitto, MEUR

Jätelaki teki ongelmajätteistä vaarallisia jätteitä. Me teemme niistä **VAARATTOMIA.**

VUODEN 2018 KESKEISET TOIMENPITEET JA SAAVUTUKSET

- Merkittävien teollisuuskohteiden Tehdaspalvelut-konseptia edistettiin mm. kouluttamalla palvelupäällikköjä ja tuotteistamalla tarjoamaa. Konseptin tavoitteena on yhä laajempi tarjoama sekä entistä kustannustehokkaammat palvelut asiakkaillemme.
- Työmenetelmien ja jätteenkäsittelyn kehitystä kiertotalouden edistämiseksi jatkettiin useissa projekteissa strategian mukaisesti.
- Ympäristörakentamisen kasvussa edettiin saattamalla päätökseen ympäristövaikutusten arviointi Oulun alueen käsittelykeskustoiminnan osalta.
- Määrittelimme uuden toimintamallin ja toiminnanohjausjärjestelmän. Järjestelmän toteutus käynnistettiin syksyllä ja ensimmäiset vaiheistetut käyttöönotot osasta järjestelmää tapahtuvat vuoden 2019 aikana.

CASE

Säiliöpesuilla vauhtia tuontiin ja vientiin

L&T:n terminaalissa pestään kemikaali-kontteja lähes hygieenisen tarkasti.

Kotkan sataman liepeillä olevaan halliin vyöryy iso Scania, perässään 35-kuutiainen säiliökontti. **Niko Peri** kiinnittää turvalvaajat, siirtyy kulkutasolta kontin päälle ja laskee pesurin kontin sisään. Pesuri puhaltaa 85-asteista vettä 160 barin paineella konttiin ja puhdistaa sen tarkasti edellisen kuorman jäämistä.

Muiden palvelujen lisäksi L&T:n Kotkan terminaalissa pestään säiliökontteja. Ne ovat merikontin kehyksissä olevia lieriömäisiä säiliöitä, joissa kulkee raaka-aineita, joita esimerkiksi öljy- tai maali-teollisuus tarvitsee.

Yksi asiakkaista on kotkalainen kuljetusliike Siik & Laakkonen.

”Me haemme satamasta säiliön, käymme tyhjentämässä tavarantoimittajan asiakkaalle ja tuomme säiliön tänne pestäväksi. Sen jälkeen haemme siihen uuden kuorman ja toimitamme satamaan”, kertoo yrittäjä

Teemu Laakkonen.

Yritys pesettää L&T:llä vuosittain reilut 700 ison kansainvälisen yrityksen säiliötä.

Pesu on kirurgintarkkaa työtä. Ruostumattomasta teräksestä tehdyt pinnat

ovat pesun jälkeen kiiltävän puhtaat. Kontti kuivataan puhaltamalla sinne kuumaa ilmaa – koska kontissa kuljetetaan kemikaaleja, mukaan ei saa sekoittua tipan tippaa vettä. Kun pesutulos tarkastetaan kontin sisällä, se tehdään kenkäsuojat jalassa: edes kengänjälkiä ei saa jäädä.

”Jos raollaan oleviin luukkuihin kertyy varastoinnin aikana huurretta, sekin pitää pyyhkiä pois ennen kontin täyttöö”, Laakkonen kertoo tarkkuudesta.

Säiliökonttien pesulinja uudistettiin kolme vuotta sitten entistä turvallisemmaksi ja ekologisemmaksi. Uudistus on tehty nimenomaan asiakkaiden tarpeita kuunnellen.

”Voimme nyt palvella tehokkaasti, asiakkaiden aikataulutarpeiden mukaan. Heillä ei ole aikaa seisottaa autoja odottamassa. Yhden kontin pesu vie noin 30–40 minuuttia”, työnjohtaja **Jari Peltola** kertoo.

Pesulinjan uudistuksessa työturvallisuus hiottiin huippuunsa. Tila on hyvin valaistu, ja työskentelyä varten on rakennettu kulkutasot putoamissuojauksineen. Normaalien suojavälineiden lisäksi kontin päällä liikkuesssa käytetään valjaita, koska työ tehdään yli neljän metrin korkeudessa. Vuosikausien turvallisuusajattelu on kantanut hyvin: Kot-

Teemu Laakkonen (vas.) on erityisen tyytyväinen L&T:n Niko Perin ja Jari Peltolan (oik.) tapaan kuunnella tarkkaan, mitä palvelua asiakas kaipaa.

kassa on tehty töitä yli 3 600 päivää ilman tapaturmia.

Yhteistyötä Siik & Laakkosen kanssa on tehty vuosikausia. Laakkonen kehuu toiminnan joustavuutta.

”Meillä on usein nopeita tarpeita, ja joustoa tarvitaan. Henkilökunta on ammattitaitoista ja voimme soittaa suoraan pesumiehille asioiden sopimiseksi. Myös sijainti sataman lähellä on logistiikan kannalta tärkeää.”

Eriyksen tyytyväinen Laakkonen on pesulinjan kehitystyöhön.

”Ei ole järkeä tehdä mitä sattuu. L&T onkin kehittänyt asioita meitä palvelun tarvisijoita kuunnellen.”

Uusin palvelu Kotkan terminaalissa on konttien lämmitys. Jotkut kemikaalit vaativat kuljetuksen ajaksi tietyn lämpötilan, ja sitä varten konteissa on valmiina lämmityskierukka, johon varikolla liitetään lämmin vesi tai höyry.

Konttien pesun lisäksi Kotkassa käsitellään vuosittain 4 000 tonnia vaarallisia jätteitä: öljyjä, teollisuuden kemikaaleja, maaleja, öljyisiä vesiä ja kaikkea, mitä esimerkiksi autokorjaamoilta, teollisuudesta tai kuntien jäteasemilta kerätään.

”Oikeastaan kaikkea muuta paitsi radioaktiivisia aineita ja räjähteitä”, Peltola tiivistää.

UUSIUTUVAT ENERGIALÄHTEET

Uusiutuvien energialähteiden eli L&T Biowatin palveluita ovat metsänomistajille suunnatut, metsien hoitoon liittyvät palvelut, kuten energiaharvennukset ja ensiharvennukset. Energiatuottajia palvelee polttoainetoimituksilla, joita voivat olla esimerkiksi metsähake-, puusivutuote- ja kierrätyspolttoainetoimitukset. Palvelutuotteisiin kuuluvat myös erilaiset logistiikkapalvelut.

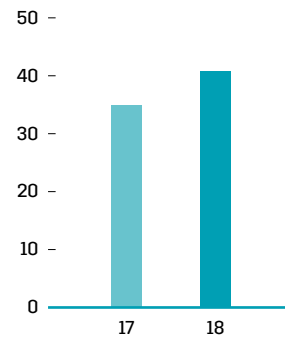
PANOSTIMME ASIAKASLÄHTÖISYYTEEN JA HÄVIKIN PIENENTÄMISEEN

Uusiutuvien energialähteiden vuoden 2018 liikevaihto oli 40,7 miljoonaa euroa (34,9), Liikevoitto oli 0,0 miljoonaa euroa (0,7).

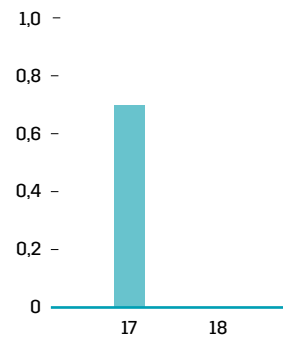
Uusiutuvien energialähteiden markkina pysyi haastavana. Puupolttoaineiden yllärintatilanne vaikutti negatiivisesti lämmityskauden myyntihintoihin vuoden alussa. Runsaat sateet heikensivät puupolttoaineiden energiasisältöä, mikä heikensi toiminnan kannattavuutta. Metsäteollisuuden puunkäyttö kasvoi, mikä polttoaineiden hinnannousun lisäksi nosti puunhankinnan sekä puun korjuu- ja logistiikkakustannuksia.

Puunhankinnan määrämme nousivat edellisvuoteen verrattuna. Uudet lämpö- ja voimalaitosinvestoinnit kasvattivat energiapuun kysyntää.

Liikevaihto, MEUR

Liikevoitto, MEUR

Puusta on moneksi – puhtaaksi energiaksi, selluksi ja lankuksi. Metsiä hoitaen sitä kasvaa entistä enemmän.

VUODEN 2018 KESKEISET TOIMENPITEET JA SAAVUTUKSET

- Uusiutuviissa energialähteissä on valmistauduttu kannattavaan kasvuun strategian mukaisesti. Hankintaorganisaatiota on kehitetty ja vahvistettu asiakastarpeita vastaavaksi ja puunhankintaan on luotu ja jalkautettu kysyntälähtöinen toimintamalli.
- Toimintatapoja on yhtenäistetty mm. tiiminvetäjäkoulutuksin sekä yhtenäistämällä raportointi- ja kokouskäytäntöjä.
- Varaston hallinnassa erilaisten mittatapojen kehitystä on jatkettu erityisesti metsätähteen osalta, jonka hävikkiä on onnistuttu pienentämään. Samalla energiasisällön hallintaan on panostettu mm. talvisäilytyksen kehityksen ja terminaalivarastojen avulla.

CASE

Puhtaampaa lämpöä suomalaisesta metsästä

Energiapuu pienentää hiilidioksidipäästöjä ja parantaa suomalmetsien hyvinvointia.

Vanajan voimalaitoksen piiput raapivat Hämeenlinnan taivasta. Maan pinnalla rekka tyhjentää hakelastia polttoainekentän viereisellä vastaanottoasemalla.

L&T Biowatti on toimittanut Elenia Lämmölle energiapuuta vuodesta 2010. Vuosittain sopimuskuljettajat vievät Hämeenlinnan, Kärämäen ja Oulaisten lämpölaitoksille noin 80 000 kuutiota energiapuuta, josta saadaan 150 000 megawattituntia energiaa.

Puu on korvannut Elenia Lämmön fossiilisten polttoaineiden käyttöä eli lähinnä maakaasua. Tämä tarjoaa useita etuja.

”Säästämme energiapuun käytöllä vuosittain tuhansia euroja verrattuna maakaasuun”, polttoainehankintapäällikkö **Karoliina Kärkäs** kertoo.

Kotimaisen puun käyttö on hyvä valinta myös kansantaloudelle: Energiapuu korjataan läheltä polttolaitosta, joten sen käyttö vahvistaa aluetaloutta. Kuljetuskustannukset ja hiilijalanjälki pysyvät kurissa.

Energiapuun käyttö on myös lisätulonlähde metsänomistajalle.

Energiapuu on ympäristöteko: jos 150 000 megawattia tuotettaisiin maakaasulla, siitä syntyisi 30 000 tonnia enemmän hiilidioksidipäästöjä. Lisäksi puunpolton savukaasut pystytään puhdistamaan tehokkaasti savukaasupesureilla.

Elenia Lämmön ja L&T Biowatin välillä käydään koko ajan kiinteää vuoropuhelua. Kun tieto energialaitosten tarpeista siirtyy sujuvasti korjuuammattilaisille saakka, varmistetaan, että toimitukset ovat tehokkaita ja laatu vastaa tarpeita.

”Biowatin korjuupuolen osaajat ovat tutustuneet muun muassa kattilatekniikkaamme, jotta he ymmärtävät mahdollisimman hyvin laatuvaatimuksemme. Yhteistyö on parantanut meidän molempien toimintaa”, Kärkäs sanoo.

L&T Biowatin logistiikkaesimies **Jarmo Savela** vastaa kuljetusten sujuvuudesta ja oikea-aikaisuudesta.

”Polttoaineen toimitukset on tärkeää rytmittää oikein, että Elenia Lämpö saa oikeanlaisia jakeita oikeaan aikaan. Eri kat-

Toimitusvarma ja laadukas palvelu syntyy aktiivisesta vuoropuhelusta asiakkaan ja toimittajan välillä, sanovat Karoliina Kärkäs ja Jarmo Savela.

tiloillakin on polttoaineiden suhteen erilaisia vaatimuksia.”

Toimitusvarmuus vaikuttaa suoraan lämmöntuotannon varmuuteen.

”Meille on erittäin tärkeää, että saamme kotimaista, uusiutuvaa ja aluetaloutta tukevaa polttoainetta. Biowatti ylläpitää osaltaan imagoamme vastuullisena toimijana”, Karoliina Kärkäs sanoo.

Toimitusvarmuuden lisäksi tärkeää on joustavuus.

”Meille tulee väistämättä väliillä muutoksia tai pikaisia tarpeita. Joskus olen miettinyt, kehtaanko häiritä Jarmoa vähän oudompina aikoina, mutta hän on vastannut aina hyvin kaikesta”, Kärkäs hymyilee.

VASTUULLISUUS

VAIKUTTAVAA VASTUULLISUUTTA

Vastuullinen toimintatapa kuuluu erottamattomasti L&T:n strategiaan, liiketoimintaan ja jokapäiväiseen työhön. Palveluillamme on keskeinen rooli asiakkaidemme vastuullisuuden varmistamisessa, mikä ohjaa meitä jatkuvasti tavoittelemaan yhä parempia tuloksia hallussamme olevien materiaalien hyödyntämisessä, päästöjen vähentämisessä ja henkilöstömme työkyvyn ylläpitämisessä.

Koska L&T on palveluidensa kautta näkyvä osa yhteiskunnan arkea, meidän on huolehdittava tinkimättömästi oman toimintamme vaatimustenmukaisuudesta ja vastuullisuudesta. Edellytämme myös toimittajiltamme omien vastuullisuusperiaatteidemme mukaista toimintaa.

Vuonna 2018 L&T sitoutui tukemaan YK:n Global Compact -aloitetta ja sen ihmis- ja työoikeus-, ympäristö- ja korruption vastaisia periaatteita.

L&T luo arvoa sidosryhmille

Vuonna 2018 L&T uudisti yritysvastuuohjelmansa tukemaan entistä tiiviimmin yhtiön strategisia painotuksia ja sidosryhmien odotuksia. Vastuullisuuden kehittämisen painopiste siirrettiin toiminnan vaikuttavuuteen ja arvoon, jota yhtiö luo keskeisille sidosryhmilleen, yhteiskunnalle, ympäristölle ja ilmastolle yhdessä asiakkaidensa kanssa. Samalla vastuullisuusohjelman painopisteet kiinnitettiin YK:n kestävän kehityksen ja Global Compactin tavoitteisiin.

L&T:N YRITYSVASTUUN PAINOPISTEET 2018–2021

Kiertotalous ja ilmastonmuutoksen hillintä

Edistämme asiakkaidemme materiaalien ja energian järkevää käyttöä ja vähennämme hävikkiä.

Edistämme luonnonvarojen kestävää käyttöä ja hillitsemme ilmastonmuutosta.

Mahdollistamme siirtymisen kiertotalouteen.

Hyvinvoiva, monimuotoinen ja tuottava työyhteisö

Huolehdimme henkilöstömme työhyvinvoinnista ja työkyvystä.

Työllistämme maahanmuuttajia, vaikeasti työllistyviä, uudelleen-koulutettavia ja nuoria.

Luomme talouskasvua ja hyvinvointia.

Kestävä teollisuus ja kaupungit

Edistämme teollisuusinfran kehittämistä kestävänsä kehityksen mukaiseksi, sivuvirtojen hyödyntämistä ja suljettuja kiertoja.

Innovoimme ratkaisuja kestävien kaupunkien rakentamiseksi sekä terveellisten ja turvallisten olosuhteiden luomiseksi.

Vaatimustenmukaisuuden varmistaminen

Varmistamme oman toimintamme vaatimustenmukaisuuden ja eettisyyden. Varmistamme toimitusketjumme vastuullisuuden.

Sidosryhmien odotukset

- L&T:n odotetaan olevan kestävä liiketoiminnan suunnannäyttäjä, joka kehittää koko alaa yhteiskunnan kannalta oikeaan suuntaan ja luo hyviä käytäntöjä.
- Suurena työllistäjänä meidän edellytetään olevan vastuullinen työnantaja, joka kohtelee henkilöstöään hyvin ja tasapuolisesti.
- Lisäksi meidän toivotaan lisäävän vuorovaikutustamme eri sidosryhmiemme kanssa, kehittävän palveluitamme innovatiivisesti ja käyttäytyvän eettisesti ja vastuullisesti omassa toiminnassamme.

Yritysvastuun strategiset painotukset

- L&T:llä on toimintansa luonteen vuoksi mahdollisuus vaikuttaa asiakkaidensa kanssa merkittävästi kiertotalouden toteutumiseen ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseen. Korvaamme neitseellisiä raaka-aineita uusio-raaka-aineilla ja fossiilisia polttoaineita bio-energialla sekä luomme uusia kiertotaloutta edistäviä palveluratkaisuja, joilla on suora vaikutus YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin 7 (Edullista ja puhdasta energiaa), 12 (Vastuullista kuluttamista) ja 13 (Ilmastotekoja).

- Suurena työllistäjänä ja palvelualan yrityksenä sosiaalisen vastuun painopisteemme on omassa henkilöstössämme ja hyvinvoinnin luonnissa. Tavoitteenamme on hyvinvoiva, monimuotoinen ja tuottava työyhteisö sekä kestävä taloudellinen lisäarvo ja hyvinvoinnin luominen, jolloin kiinnitämme tekemämme kestävä kehityksen tavoitteeseen 8 (Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua).

- Edistämme kestävä teollisuutta ja kaupungeja kehittämällä asiakkaidemme toimintaa ja luomalla uusia innovatiivisia palveluratkaisuja muun muassa teollisuuden sivuvirtojen hyödyntämiseen sekä terveellisten ja turvallisten olosuhteiden luomiseen. Näin vaikutamme kestävä kehityksen tavoitteisiin 9 (Kestävä teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja) sekä 11 (Kestävät kaupungit ja yhteisöt).

- Lisäksi varmistamme oman toimintamme vaatimustenmukaisuuden ja edellytämme samaa myös alihankkijoiltamme.

Tärkeimmät vastuullisuussitoumukset

Yritysvastuun johtaminen

L&T:llä yritys vastuuo hjelma on integroitu yhtiön strategiaan eli yhtiön hallitus vahvistaa sen strategian yhteydessä. Yritysvastuun strategisesta johtamisesta vastaa yhtiön johtoryhmä ja operatiivisesti toimenpiteitä linjataan yritys vastuuo hjelman kautta. Konsernin johtoryhmä seuraa ohjelman ja sen toteuttamiseksi käynnistettyjen projektien etenemistä säännöllisesti sekä arvioi ja tarvittaessa päivittää vuosittain ohjelman tavoitteet.

Yritysvastuun johtaminen on L&T:llä osa jokapäiväistä liiketoiminnan johtamista ja kehittämistä, jota ohjataan strategia- ja vuosisuunnittelun sekä johtamisjärjestelmän kautta. L&T:n johtamisjärjestelmä on sertifioitu ISO 9001 (laatu), ISO 14001 (ympäristö) ja OHSAS 18001 (työterveys ja työturvallisuus) -standardien mukaisesti. Vuonna 2018 sertifiointi kattoi yli 70 % Suomen liiketoiminnoistamme.

Liiketoiminnot ja muut funktiot vastaavat toimintansa vastuullisuudesta ja määräystenmukaisuudesta. Lisäksi jokaisen L&T:läisen velvollisuutena on huolehtia tehtävissään vastuullisuutta koskevien toimintaperiaatteiden noudattamisesta.

Noudatamme päätöksenteossamme ja hallinnossamme Suomen osakeyhtiö lakia, julkisesti noteerattuja yhtiöitä koskevia muita säädöksiä, L&T:n yhtiöjärjestyksiä, L&T:n hallituksen ja sen valiokuntien työjärjestyksiä sekä Nasdaq Helsinki Oy:n sääntöjä ja ohjeita.

Vastuullisen toiminnan varmistamiseksi olemme määrittäneet vastuullisen liiketavan periaatteemme eli Tapa toimia -ohjeet, jotka koskevat jokaista L&T:läistä ja sopimustoimittajiamme. Niitä on täydennetty tarvittavilta osin yksityiskohtaisemmillä politiikoilla ja periaatteilla.

Vastuullisuuteen liittyvien riskien hallinta on osa yhtiön kokonaisvaltaista riskienhallintaa, jonka tavoitteena on merkittävien riskitekijöiden tunnistaminen, niihin varautuminen ja niiden optimaalinen hallinta siten, että yhtiön tavoitteet saavutetaan.

Vastuullisuustyön käytännön koordinoinnista ja raportoinnista vastaa yhteiskuntasuhdejohtaja ja hänen alaisuudessaan toimiva viestintäorganisaatio.

 [Yritysvastuun johtamiskäytännöistä voit lukea tarkemmin www-sivuilltamme.](http://www.sivuilltamme)

YRITYSVASTUUOHJELMA UUDISTUI

Vuonna 2018 L&T sai päätökseen yritysvastuuohjelman uudistamisen ja raportoimme tänä vuonna vastuullisuudestamme ensimmäistä kertaa uuden ohjelman mukaisesti.

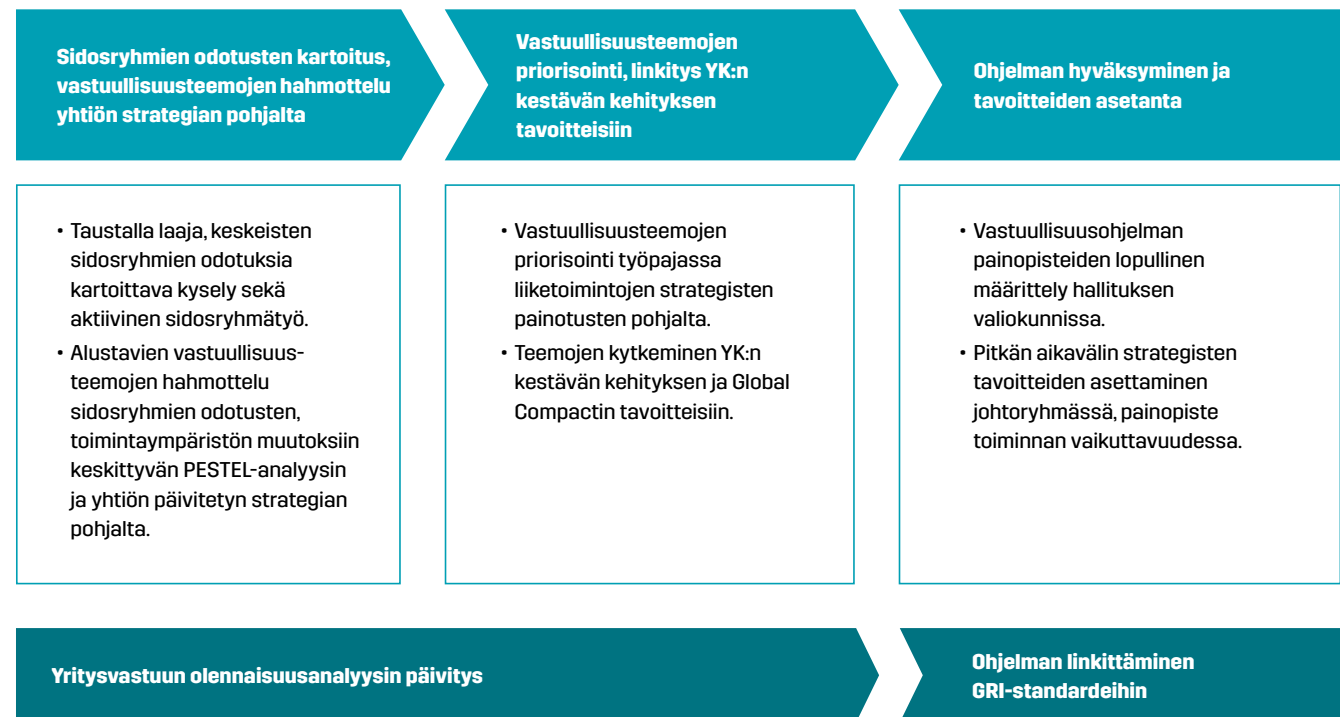
Yhtiön hallitus on hyväksynyt yritysvastuuohjelman painopisteet ja johtoryhmä on määritellyt pitkän aikavälin tavoitteet. Tavoitteita tarkastellaan ja täsmennetään vuosittain keskittyen ennen kaikkea toiminnan vaikuttavuuteen.

Ohjelman painopiste toiminnan vaikuttavuudessa

Yritysvastuuohjelmassa olemme huomioineet yritysvastuun olennaiset näkökohdat ja asettaneet niille soveltuvin osin mitattavat ja seurattavat tavoitteet. Lisäksi olemme ottaneet siinä huomioon ympäristö- ja palvelualan yritykselle ominaiset liiketoiminnan ja toimintaympäristön erityispiirteet.

Ohjelmaa toteutetaan liiketoimintalähtöisissä työryhmissä sekä keskitettyjen toimintojen linjatyönä. Hallitus seuraa ohjelman etenemistä vuosittain ja johtoryhmä vähintään kerran kvartaalissa.

YRITYSVASTUUOHJELMAN PÄIVITYS

L&T:N YRITYSVASTUUOHJELMA 2018–2021**PAINOPISTEET****TAVOITTEET**

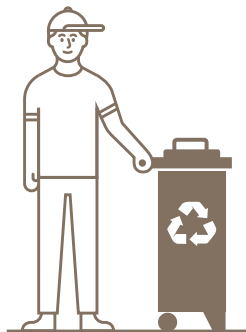
Kiertotalous ja ilmastomuutoksen hillintä 	Edistämme asiakkaidemme materiaalien ja energian järkevää käyttöä ja vähennämme hävikkiä.	Asiakkailta kerättyjen materiaalien uudelleenkäyttö- ja kierrätysasteen nostaminen 60 %:iin, pitkän aikavälin tavoite 70 %. Asiakkaiden energiatehokkuuden parantaminen.
	Edistämme luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja hillitsemme ilmastomuutosta.	Toimintamme hiilikädenjäljen kasvattaminen. Omien päästöjen vähentäminen 25 %:lla verrattuna vuoden 2012 tasoon ja toiminnan volyyymiin > tieteellisen päästövähennystavoitteen asettaminen.
	Mahdollistamme siirtymisen kiertotalouteen.	Käytännön teot kiertotalouden edistämiseksi.
Hyvinvoiva, monimuotoinen ja tuottava työyhteisö 	Huolehdimme henkilöstömme työhyvinvoinnista ja työkyvystä.	Sairauspoissaolojen vähentäminen 4,5 %:iin. Keskimääräisen eläköitymisiän nostaminen 64 vuoteen, pitkän aikavälin tavoite 65 vuotta. Työtapaturmien vähentäminen: LTA 10, TRIF 29 (2018), pitkän aikavälin tavoite 0. Henkilöstön suositteluasteen nostaminen 80 %:iin, esimiesindeksin vahvistaminen.
	Työllistämme maahanmuuttajia, vaikeasti työllistyviä, uudelleenkoulutautuvia ja nuoria.	Käytännön teot maahanmuuttajien, vaikeasti työllistyvien ja nuorten työllistämiseksi. Aktiivinen työllistymistä edistävien työsuhte- ja urapolkuvaihtoehtojen kehittäminen.
	Luomme talouskasvua ja hyvinvointia.	Hyvinvoinnin lisääminen lisäarvoa kasvattamalla. Verojalanjäljen läpinäkyvä raportointi.
Kestävä teollisuus ja kaupungit 	Edistämme teollisuusinfran kehittämistä kestävään kehityksen mukaiseksi, sivuvirtojen hyödyntämistä ja suljettuja kiertoja.	Ympäristöystävällisten ja turvallisten teknologioiden käytön edistäminen. Teollisuuden sivuvirtojen ja pilaantuneiden maiden hyötykäytön lisääminen.
	Innovoimme ratkaisuja kestävien kaupunkien rakentamiseksi sekä terveellisten ja turvallisten olosuhteiden luomiseksi.	Ratkaisut kestävään kaupunki-infran ylläpitämiseksi ja kestävien kaupunkien kehittämiseksi. Innovaatiot terveellisten ja turvallisten olosuhteiden tuottamiseksi.
Vaatumusten mukaisuuden varmistaminen 	Varmistamme toimintamme vaatimustenmukaisuuden ja eettisyyden.	Ei vakavia vahinkoja tai rikkeitä. Kaikki uudet L&T:läiset perehtyvät Tapa Toimia –ohjeeseen, säännöllinen kertaus.
	Varmistamme toimitusketjumme vastuullisuuden.	Hankintojen keskittäminen toimittajille, jotka ovat sitoutuneet L&T:n vastuullisen hankinnan toimintamalliin. Riittävät toimittaja-auditoinnit vuosittain riskiarvion perusteella.

Yritysvastuun olennaisuusanalyysiin ja raportointiperiaatteisiin voit tutustua tämän raportin kohdassa [Yritysvastuun raportointi](#)

TAVOITTEENA KIERTOTALOUS JA ILMASTONMUUTOKSEN HILLINTÄ

L&T:n ympäristövastuu toteutuu erityisesti asiakkaille tuotettavien palveluiden kautta. Asiakkailta kerätyt materiaalit pyritään aina ensisijaisesti ohjaamaan uudelleenkäyttöön tai kierrätykseen lain mukaisen etusijajärjestyksen ja kierto-talousajattelun viitoittamana. Ilmastonmuutosta pyritään hillitsemään mm. korvaamalla fossiilisia polttoaineita bio- ja kierrätyspolttoaineilla sekä pienentämään omien kuljetusten päästöjä. Lisäksi teemme aktiivisesti töitä kiertotalouden toimintaedellytysten turvaamiseksi ja edistämiseksi.

Painopisteet	Tavoitteet 2018-2021	Indikaattorit 2018
Edistämme asiakkaidemme materiaalien ja energian järkevää käyttöä ja vähennämme hävikkiä.	Asiakkailta kerättyjen materiaalien uudelleenkäyttö- ja kierrätysasteen nostaminen 60 %:iin, pitkän aikavälin tavoite 70 %.	Uudelleenkäyttö- ja kierrätysaste: 54,2 % (53,8), uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen lähes 40 000 tonnia enemmän materiaaleja kuin edellisvuonna. Uudet projektit eri materiaalivirtojen jalostusarvon kasvattamiseksi. Kiertotaloutta edistävät innovaatiot ja palveluratkaisut.
	Asiakkaiden energiatehokkuuden parantaminen.	Energiaseurannassa 368 (350), kohdetta, 3 942 (3 086) energiatehokkuutta edistävää ehdotusta. Asiakaskohtaiset kehitysprojektit ja niiden tulokset.
Edistämme luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja hillitsemme ilmastonmuutosta.	Toimintamme hiilikädenjäljen kasvattaminen.	L&T:n toiminnan hiilikädenjälki noin 1,2 miljoonaa (1,1) CO ₂ -ekvivalenttitonnia. Bio- ja kierrätyspolttoaineilla korvatut energieraat: 2,5 TWh (2,2 TWh). Uusien hiilikädenjälkeä kasvattavien palveluiden kehittäminen.
	Omien päästöjen vähentäminen 25 %:lla verrattuna vuoden 2012 tasoon ja toiminnan volyymiin > tieteellisen päästövähennystavoitteen asettaminen.	Päästöjen väheneminen: 15,7 prosenttia (21,3*) Päästöintensiteetti eli päästöjen suhde liikevaihtoon: 59,5 CO ₂ -ekvivalenttitonnia (66,2*) miljoonaa euroa kohden. (* vertailuluvut eivät sisällä L&T FM:n päästöjä)
Mahdollistamme siirtymisen kiertotalouteen.	Käytännön teot kiertotalouden edistämiseksi.	Asiakasvalmennukset ja koulutukset. Kehityshankkeet, yhteiskunnalliset aloitteet ja kampanjat.

KIERRÄTYSASTEEMME

Vuonna 2018 L&T toimitti uudelleenkäyttöön tai kierrätykseen

54,2 %

asiakkailta kerättyistä materiaaleista.

Osalla asiakkaistamme kierrätysaste oli jopa 100 %.

OMAN TOIMINTAMME PÄÄSTÖT

-15,7 %

verrattuna vuoteen 2012. Tavoitteemme vuodelle 2020 on -25 %.

Se vastaa noin 120 000 suomalaisen vuosittaisia päästöjä.

KIERRÄTYS JA MATERIAALIEN HYÖDYNTÄMINEN

L&T pyrkii edistämään kiertotalouteen siirtymistä niin omassa kuin asiakkaiden toiminnassa. Olemme panostaneet uusiin kiertotaloutta edistäviin palveluihin, jotka kasvattavat asiakkaidemme materiaali- ja energiatehokkuutta ja vähentävät kustannuksia. Lisäksi olemme kasvattaneet toimintamme hiilikädenjälkeä ja tavoitteenamme on edelleen lisätä uusi- ja aineiden käyttöä neitseellisten sijaan. Jätehuollon etusijajärjestyksen mukaisesti ohjaamme syntyvät materiaalivirrat ensisijaisesti uudelleenkäyttöön tai kierrätykseen.

Kierrätysaste nousussa

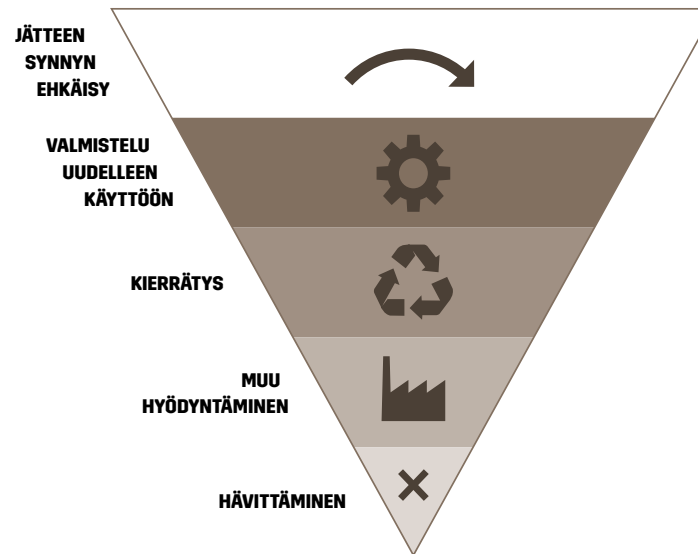
Asiakkailta kerättyjen materiaalien ympäristökuormituksen vähentämiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi L&T pyrkii jatkuvasti löytämään uusia ratkaisuja materiaalien hyödyntämiseksi mahdollisimman korkealla jalostusasteella ja jätehuollon etusijajärjestyksen mukaisesti.

Vuonna 2018 L&T:n hallussa olevista, asiakkailtamme kerättyistä materiaalivirroista pystyttiin uudelleenkäyttämään tai kierrättämään uusien tuotteiden raaka-aineeksi 54,2 prosenttia (53,8). L&T:n mittavat materiaalivolyymit huomioiden uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen päätyi lähes 40 000 tonnia enemmän materiaaleja kuin edellisvuonna.

Raportointi kattaa materiaalien uudelleenkäytön ja kierrätyksen näkökulmasta keskeisimmät

materiaalivirrat eli yritysasiakkailta kerätyt yhdyskuntajätteet, vaaralliset jätteet, teollisuuden jätteet ja rakennusjätteet Suomessa ja Venäjällä. Vuonna 2018 näiden kokonaismäärä oli yhteensä 868 000 tonnia (801 000), joista uudelleenkäyttöön tai kierrätykseen päätyi 470 500 tonnia (431 000). Raportoinnin ulkopuolelle on rajattu lietteet, pilaantuneet maa-ainekset ja tuhkat.

JÄTEHUOLLON ETUSIJAJÄRJESTYS

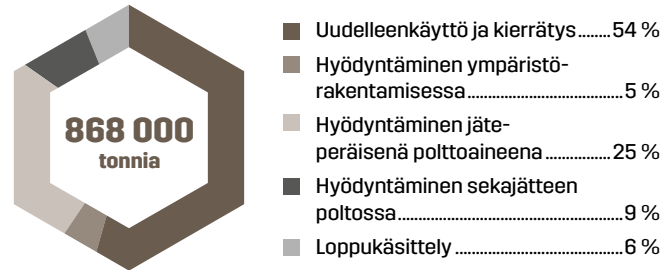
Käytännön teko:
470 500 tonnia
raaka-ainetta
roskiksista.

L&T:n raportoima kierrätysaste on asiakkaidemme kierrätysasteiden painotettu keskiarvo. Se pitää sisällään myös sellaiset materiaalit, joiden kierrättäminen ei ole mahdollista. Kierrätysasteen kehittyminen riippuu myös asiakkaamme toimialasta, mutta osalla asiakkaistamme on toteutunut jopa 100 prosentin kierrätysaste.

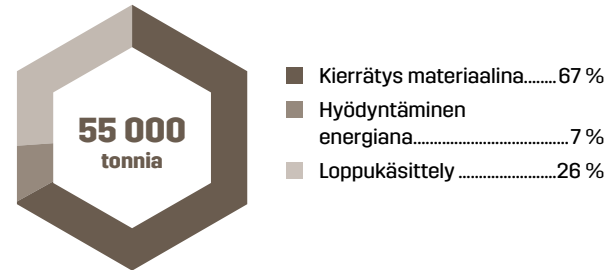
Tavoitteenamme on jatkuvasti nostaa asiakkailta kerättyjen materiaalien uudelleenkäyttö-

ja kierrätysastetta. Tavoitteen saavuttamiseksi etsimme jatkuvasti aktiivisesti uusia materiaalivirtoja, joiden jalostusarvoa pystymme kasvattamaan ja kehitämme asiakkaillemme uusia kiertotaloutta edistäviä palveluratkaisuja. Lue näistä tarkemmin sivulta 42.

L&T:n hallussa olevien materiaalivirtojen kierrätys- ja hyödyntämisaste, %

L&T:n hallussa olevien vaarallisten jätteiden kierrätys- ja hyödyntämisaste, %

L&T:n hallussa olevat materiaalivirrat

	2018	2017	2016
Jäteperäisiä materiaaleja yhteensä, t	868 000	801 000	769 000
Syntypaikkalajitellut materiaalit, %	68 %	67 %	65 %
Syntypaikkalajitellut vaaralliset jätteet, %	6 %	6 %	6 %
Sekajätteet, %	26 %	27 %	29 %

- **Uudelleenkäyttöä** on esimerkiksi kuormalavat, jotka ohjaamme suoraan tai korjattuina uudelleenkäyttöön, sekä Helpponouto-palvelun kautta kerätyt tavarat, jotka ohjataan yhteistyökumppaneiden kautta uudelleenkäyttöön.
- **Kierrätykseen** lasketaan asiakkailtamme kerätyt, syntypaikkalajitellut materiaalivirrat, jotka jalostamme tai ohjaamme yhteistyökumppaneidemme kautta jalostettavaksi uusien tuotteiden raaka-aineiksi. Näistä merkittävimmät ovat kuidut (keräyspaperi ja -kartonki), muovi ja metalli.
- **Hyödyntäminen ympäristörakentamisessa** tarkoittaa materiaalien hyödyntämistä esimerkiksi jätealueiden rakentamisessa.
- **Energiahyödyntäminen** on jaettu kahteen ryhmään, jotka ovat hyödyntäminen jätteperäisenä polttoaineena ja hyödyntäminen sekajätteen poltossa. Suosimme kierrätykseen tai

ympäristörakentamiseen soveltumattomien jätteiden hyödyntämistä jätteperäisenä polttoaineena, mikä sisältää jätteistä valmistetun ja energiana hyödynnettävän kierrätyspolttoaineen, kierrätyspuumurskeen ja energiana hyödynnettävän rengasrouheen.

- **Vaaralliset jätteet**, joihin lasketaan mukaan muun muassa öljyiset jätteet, liuottimet, akut ja loisteputket, L&T käsittelee omilla laitoksillaan tai toimittaa ne luotetuille yhteistyökumppaneille hyödynnettäväksi. Vuonna 2018 keräsimme asiakkailtamme 55 000 tonnia (47 000 t) vaarallisia jätteitä, joista pystyimme kierrättämään 67 prosenttia (64). Osa keräämistämme vaarallisista jätteistä hyödynnettiin energiana ja hyödyntämiseen kelpaamattomat loppukäsiteltiin. Vuonna 2018 5,0 prosenttia (6,7) vaarallisista jätteistä vietiin käsiteltäväksi muihin EU-maihin. Emme maahantuoneet vaarallisia jätteitä vuonna 2018.

Syntypaikkalajittelu edistää kierrätystä

Kierrätysasteen kehittymisen näkökulmasta materiaalin syntypaikkalajittelun lisääminen on avainasemassa. Kun materiaalit lajitellaan huolellisesti jo syntypaikalla, saadaan ne hyödynnettyä tehokkaasti.

L&T:n hallussa olevista materiaalivirroista syntypaikkalajiteltujen materiaalien määrä ja osuus on jatkuvasti kasvanut. Vuonna 2018 kaikista materiaaleista 74 prosenttia (73) lajiteltiin syntypaikalla eli sekajätteeseen päätyi enää 26 prosenttia (27).

Uusia projekteja muovin ja puun kierrätyksen tehostamiseksi

Yritys- ja rakennusjätteiden syntypaikkalajittelussa on edelleen paljon parannettavaa. Syntypaikkalajittelu on tärkeää, sillä mitä puhtaampana materiaalit saadaan kerättyä, sitä helpompi ne on ohjata uudelleenkäyttöön ja kierrätykseen.

- Vuonna 2018 kehittimme ja lanseerasimme asiakkaillemme uuden Kierrätyspuu-palvelun, joka mahdollistaa puuhakkeen hyödyntämisen lastulevyn valmistamisessa ja parantaa näin ollen puun kierrätysastetta. Lue lisää seuraavalta sivulta.
- Teimme investointipäätöksen liittyen Merikarvian muovinkierrätyslaitokselle rakennettavaan uuteen käsittelylinjastoon. Uuden pesutekniikan ansiosta laitoksella voidaan jatkossa käsitellä entistä likaisempia ja hankalampia muovilaatuja, joita syntyy erityisesti kaupan alalla ja rakentamisessa, mutta joita ei ole pystytty aiemmin kierrättämään. Vuonna 2019 avattavan uuden linjaston myötä laitoksen käsittelykapasiteetti kasvaa merkittävästi. Laitoksella muovijätteestä valmistetaan yli sataa erilaista uusiomuoviraetta, jotka menevät pääasiassa raaka-aineksi kotimaiseen muoviteollisuuteen.

Uudet kiertotalouspalvelut auttavat johtamaan tiedolla ja helpottavat elämää

Vuonna 2018 panostimme uusiin digitaalisiin palveluihin, joiden avulla asiakkaamme saavat tietoa jätemääristään, parantavat kierrätysastettaan ja lisäävät toimintansa ympäristö vastuullisuutta. Palvelut mahdollistavat tiedolla johtamisen mm. jätehuollossa ja ruokahävikin vähentämisessä.

Helpponoudon liiketoiminta kasvanut

Helpponouto-palvelussa asiakas voi tilata noudon tarpeettomille ja rikkiäisille tavaroilleen, jotka ohjataan joko uudelleenkäyttöön tai materiaalikierrätykseen. Palvelu toimii pääkaupunkiseudulla, Tampereella, Turussa, Jyväskylässä ja Oulussa. Palvelun kasvu on jatkunut vahvana, ja asiakastyytyväisyys pysynyt korkealla tasolla. Vuonna 2018 noutoja toteutettiin noin 2 700 kappaletta (1 900) ja tarpeetonta tavaraa kerättiin kaikkiaan noin 290 000 kilogrammaa (180 000).

Hävikkimestari minimoi ravintoloiden ruokahävikin

Hävikkimestari on L&T:n kehittämä palvelu, jonka avulla ravintolan henkilökunta valmennetaan hävikkihaasteen ratkaisijoiksi kerätyn hävikin perusteella. Palvelu koostuu visuaalisesta sovelluksesta ja asiantuntijapalvelusta. Hävikkimestarin avulla ruokahävikkiä on saatu vähennettyä jopa 30-50 prosenttia, mikä on tuottanut ravintoloille merkittäviä säästöjä raaka-ainekustannuksissa. Palvelu on ollut käytössä erilaisissa ravintoloissa, kuten hotelleissa, lounasravintoloissa ja oppilaitoksissa. Hävikki- viikolla syyskuussa 2018 lanseerattiin Hävikkimestari-tarra ja -logo, joiden avulla ravintolat voivat entistä helpommin viestiä vastuullisesta toiminnastaan asiakkailleen. Vuonna 2018 Hävikkimestarin avulla pelastettiin lähes 400 000 kilogrammaa (220 000) ruokaa joutumasta roskiin, mikä tarkoittaa lounasannoksina lähes 800 000 annosta (400 000). Kustannussäästöä Hävikkimestarin avulla saatiin aikaan yli 880 000 euroa (500 000).

Ympäristönetti kehittyi tiedolla johtamisen palveluksi

Ympäristönetti on L&T:n tarjoama työkalu jätehuollon johtamiseen. Sen avulla asiakkaamme saavat tietoa muun muassa omien jätteidensä käsittelystä sekä toimipaikkojensa kierrätysasteesta. Ympäristönetti avaa asiakkaille visuaalisen katsauksen toimintansa tuottamiin jätteisiin, ja antaa tiedon avulla mahdollisuuden parantaa ympäristövastuullisuutta. Palvelu vastaa myös lainsäädännöllisiin vaatimuksiin jätekirjanpidosta. Vuonna 2018 Ympäristönetin raportointi kehittyi entistä tarkemmaksi ja käytökokemusta parannettiin.

CASE

Älä polta päreitä – raksalla syntyvän puujätteen voi kierrättää!

Rakennustyömailla kierrätysaste on yleisesti alhainen, vain 20–30 prosenttia syntyvistä jätteistä. Tavoitteena on, että vuoteen 2020 mennessä materiaalina tulisi hyödyntää 70 prosenttia. Se voidaan saavuttaa kierrätyspuun avulla, sillä puujätteen osuus rakennustyömaan kokonaisjättemäärästä on työmaakohtaiset erot huomioiden jopa 30-40 prosenttia. Tällä hetkellä suurin osa lajitellusta puujakeesta päättyy kuitenkin polttoon, jolloin se ei nosta rakennustyömaan kierrätysprosenttia. Tämän vuoksi olemme jo pitkään kartoittaneet erilaisia tapoja kierrättää rakennustyömailla syntyvää puujätettä. Vuonna 2018 yhteistyökumppaniksemme valikoitui Kronospan, joka valmistaa kierrätyspuusta lastulevyä. Yhteistyö Kronospanin kanssa aloitettiin vuoden 2018 alussa koskien puupakkaushaketta. Vuoden aikana yhteistyö laajennettiin rakentamisen puujätteisiin.

Arvokas materiaali hyötykäyttöön

Kierrätyspuun käyttö materiaalina ei ole uusi

innovaatio. Keski-Euroopassa näin on tehty jo pitkään, mutta nyt keräys-, logistiikka- ja käsittelyketju prosesseineen on saatu kehitettyä siihen pisteeseen, että kierrätyksen järjestäminen Suomesta käsin on ympäristön ja talouden kannalta järkevää. L&T on aiemminkin panostanut rakennustyömailla syntyvän puujätteen kierrätykseen, mutta pienemmässä mittakaavassa. Esimerkiksi kuormalavoja kerätään uudelleenkäyttöön, ja pieniä määriä kierrätyspuuta menee kompostoinnin tukiaineeksi sekä komposiitin ja puukiven valmistukseen, mutta muuten arvokas materiaali on päätynyt polttoon.

Kierrätyspuu nostaa rakennustyömaan kierrätysastetta

L&T:n ja Kronospanin yhteistyön myötä entistä suurempi osa rakennustyömaan puujätteestä päättyy polton sijasta kiertoon. EU:n asettaman kierrätystavoitteen kannalta muutos on merkittävä: kierrätyspuu on erinomainen keino nostaa rakennustyömaiden kierrätysprosentti riittävän korkealle

tasolle. Toki sen rinnalle tarvitaan myös muita kierrätystekoja, joita monet rakennusliikkeet ja työmaat ovat edistäneet L&T:n kanssa jo pitkään. Yhteistyön tuloksena ollaan muun muassa suunniteltu ja kehitetty rakennustyömaiden jätehuoltoa sekä erilaisia digitaalisia palveluja, kuten Raksanappi.

Kun kiertotalouden työkalupakkiin lisätään vielä kierrätyspuu, tavoitteiden saavuttaminen on vain konkreettisista teoista kiinni. Kierrätyspuu-palvelu on alkanut pääkaupunkiseudulla vuoden 2018 lopussa, ja tavoitteena on laajentaa toiminta muuhun Suomeen vuoden 2019 aikana.

ASIAKKaidEN ENERGIATEHOKKUUDEN PARANTAMINEN

L&T:llä on jo pitkään tehty töitä asiakkaiden energiatehokkuuden parantamiseksi muun muassa ennaltaehkäisevän huollon, energiatehokkuushavaintojen ja -korjausten muodossa. Vuonna 2018 kehitimme tarjontaamme ja keskitimme kiinteistöjen energiatehokkuuden parantamiseen liittyvät palvelut uuteen L&T Smartti Energiatehokkuus -kokonaisuuteen.

L&T seuraa Kuopiossa toimivassa Energianhallintakeskuksessa etäyhteyden välityksellä asiakkaidensa kiinteistöjen taloteknisiä järjestelmiä. Seurannan tavoitteena on löytää energiatehokkain tapa käyttää kiinteistöä. Keskus toimii yhteistyössä kiinteistöhoitajien kanssa: keskus tarkkailee ja analysoi dataa ja kiinteistöhoitajat havainnoivat kohteita paikan päällä. Siten voidaan tehdä analyysseja ja konkreettisia korjausehdotuksia kiinteistöjen energiatehokkuuden parantamiseksi. Vuonna 2018 Energiahallintakeskuksen seurannassa oli 368 kohdetta (350). Korjausehdotuksia energiatehokkuuden parantamiseksi tehtiin 3 942 kappaletta (3 086).

L&T tekee työtä energiatehokkuuden parantamiseksi myös Ruotsissa. Palveluihin kuuluvat muun muassa energiatutkimukset, energian kulutuksen optimointi sekä energianhallintakeskus, joka vastaa Kuopiossa sijaitsevan keskuksen toimintoja. Asiakkainamme on esimerkiksi toimistorakennuksia, sairaaloita, asuinkiinteis-

töjä ja kouluja 11 miljoonan neliömetrin edestä.

Yksi asiakkaistamme Ruotsissa on uimahalli Sollefteå Aquarena. Keväällä 2018 siellä toteutettiin tutkimus nykyisestä energian kulutuksesta, ja sen pohjalta ehdotettiin toimenpiteitä energian säästämiseksi. Ehdotettujen toimenpiteiden jälkeen uimahallin energiankulutus laski 28 prosenttia, ja ne olisivat maksaneet itsensä takaisin kolmessa vuodessa. Osa toimenpiteistä toteutettiin, ja jo vuoden 2018 aikana energiatehokkuuden huomattiin parantuneen.

Smartti kutistaa asiakkaiden hiilijalanjälkeä
Uusi L&T Smartti Energiatehokkuus -kokonaisuus pitää sisällään kiinteistöjen energiatehokkuuteen, energian kulutukseen ja energian

mittaamiseen liittyvät palvelut. Asiakkailla palvelut näkyvät taloudellisena säästönä ja kutistuneena hiilijalanjälkenä, jotka saadaan aikaiseksi olosuhteista tinkimättä.

L&T Smartti Energiapalveluihin kuuluu muun muassa:

- Energiamanageri, joka johtaa kiinteistön energiatehokkuuden hallintaa. Energiamanageri voi vastata kiinteistöjen kokonaisvaltaisesta energiatehokkuusjohtamisesta, laatia pitkän tähtäimen suunnitelman energiatehokkuuteen tähtäävistä toimenpiteistä sekä seurata energian kulutuksen lisäksi myös kiinteistön olosuhteita ja viihtyvyyttä.

- Koulutusta järkevästä energianhallinnasta kiinteistötekniikan käyttäjille.
- Energiaprojektien johtaminen suurempien hankkeiden toteuttamiseksi.
- Energianhallintakeskus, joka valvoo, että energiankulutus pysyy halutulla tasolla energiatehokkuustoimenpiteiden jälkeenkin.

Energiatehokkuuspalveluja tarjotaan moniin erilaisiin kiinteistöihin, kuten liike-, toimisto- ja asuinkiinteistöihin sekä varastoihin ja tuotantolaitoksiin. Suurilla yrityksillä on energiatehokkuuslain mukainen velvollisuus uusien energiakatselmus vuoden 2019 aikana. L&T Smartti vastaa palvelullaan myös tähän tarpeeseen.

CASE

Tehokkuutta Sporttitalon toimintaan

Toimistokiinteistön energiankulutus romahti ilmanvaihdon modernisoinnin myötä.

Helsingin Pitäjänmäessä pitää päämajaansa Olympiakomitea sekä lähes 50 urheilun lajiliittoa. Urheiluyhteisö muutti taloon reilu vuosi sitten, ja Sporttitalon viidessä kerroksessa työskentelee yhteensä noin 400 ihmistä. 1990-luvun puolivälissä valmistuneen talon kiinteistötekniikka oli tiensä päässä.

”Uudelle vuokralaiselle piti saada olosuhteet kerralla nykyvaatimusten mukaisiksi. Saimme L&T:n asiantuntijoilta hyvät ehdotukset, millainen ratkaisu tällaisessa kokonaisuudessa toimii”, sanoo taloa isännöivän Newsecin kiinteistöpäällikkö **Arto Myllymäki**.

L&T uusi remontissa etenkin ilmastointikoneiden puhaltimia sekä koko automaatiojärjestelmän. Älykäs järjestelmä tarkkailee ja ohjaa ilmastointikoneita, lämmönjakokeskusta, huonelämpötiloja ja jäähdytystä sekä osittain myös valaistusta.

”Järjestelmää hallitaan talon kiinteistöval-

vomosta, joka on etäyhteyksillä liitettävissä myös ylemmän tason valvonta- ja hallintajärjestelmiin”, sanoo L&T:n teknologiapäällikkö **Tuomas Hietala**, joka vastaa myös L&T Smartti -energiapalveluiden kehittämisestä.

Modernit koneet ovat aiempia energiatehokkaampia sekä vähemmän vikaherkkiä, mikä vähentää huoltokustannuksia. Automaatio taas mahdollistaa säädettävyyden: esimerkiksi yö- ja loma-aikoina taloa ei lämmitetä tai jäähdytetä liikaa, eivätkä valot pala turhaan.

”Näillä keinoilla saadaan energiatehokkuutta, mutta energiatehokkuus ei tarkoita olosuhteista tinkimistä!” Hietala korostaa.

Hietalan ja Myllymäen yhteistyö on eri kiinteistöissä kestänyt kolmisen vuotta. Myllymäen mukaan kaikki toimii yhden luukun periaatteella kitkatta.

”Lähtökohta on, että minun ei tarvitse tietää, kelle joku asia kuuluu tai kuka on lomalla. Tuomas tietää, kuka huolehtii asiat eteenpäin L&T:n sisällä.”

Sporttitalokan ei ole valmis, vaan jatkoa mietitään suunnitelmallisesti ja ennakoiden tuleviakin saneeraustarpeita. Näin kaikki

voidaan tehdä kustannustehokkaasti.

”Meillä on aina tarve parantaa käyttäjien olosuhteita. Kun talon käyttäjämäärä kasvaa tulevaisuudessa, esimerkiksi konekokoja pitää kasvattaa. Mutta investointien pitää olla aina sellaisia, että ne säilyttävät tai mieluummin nostavat kiinteistön arvoa”, Myllymäki sanoo.

L&T modernisoi Valimotie 10:n kiinteistötekniikan. Ilmanvaihdon osalta uusittiin kahden ilmastointikoneen puhaltimet.

- Energiankulutus laski 60 %.
- Energian kokonaiskustannukset laskivat 66 % vuodessa.
- Ylläpitokustannukset laskivat 94,2 % vuodessa.
- Kokonaiskustannukset laskivat 72 % vuodessa.
- CO₂-päästöt pienenevät vuodessa 15,4 tonnia.

L&T:N TOIMINNAN HIILIKÄDENJÄLKI

Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi L&T pyrkii vähentämään sekä asiakkaiden että oman toiminnan aiheuttamia päästöjä. L&T:n toiminnalla on suuri hiilikädenjälki eli tuotamme merkittäviä päästövähennyksiä asiakkaillemme. Päästövähennykset muodostuvat muun muassa asiakkaidemme käyttämistä uusioraaka-aineista, bio- ja kierrätyspolttoaineista sekä hävikin vähentämisestä.

Hiilikädenjälki = Ilmastohyödyt eli kasvihuonekaasupäästöjen vähennyspotentiaali, jota yrityksen palvelut tuottavat asiakkaille. Hiilikädenjälkeen vaikuttavat muun muassa uusiutumattomien raaka-aineiden korvaaminen uusiutuvilla ja jätteen määrän vähentäminen.

Lähde: Sitra, VTT

L&T:n toiminnalla suuret hyödyt ilmastolle
L&T:n hiilikädenjälki eli toiminnan tuottamat päästövähennykset olivat vuonna 2018 noin 1,2 miljoonaa (1,1) CO₂-ekvivalenttitonnia. Hiilikädenjälki muodostui siitä, että asiakkaamme pystyivät korvaamaan neitseellisiä raaka-aineita uusioraaka-aineilla tai fossiilisia polttoaineita bio- ja kierrätyspolttoaineilla tai vähentämään hävikkiä. Lisäksi tarjosimme asiakkaillemme Suomessa ja Ruotsissa kiinteistöjen energiatehokkuuspalveluita, jotka eivät ole vielä mukana laskelmissa. Kehitämme aktiivisesti laskentatapoja, jotta myös energiatehokkuuspalvelut saataisiin laskettua mukaan hiilikädenjälkeemme tulevana vuosina.

Vuonna 2018 Suomessa voima- ja lämpölaitokset sekä sementtiniitit korvasivat fossiilisten polttoaineiden käyttöä L&T:n valmistamilla ja toimittamilla bio- ja kierrätyspolttoaineilla laskennallisesti yhteensä 2,5 TWh:lla (2,2 TWh). L&T tuottaa biopolttoaineita hakkuiden puunjalostukseen kelpaamattomasta puuaineksesta ja metsäteollisuuden sivutuotteista. Kierrätyspuumurskeet tehdään rakentamisen, teollisuuden

ja kaupan alan puujätteistä ja korjauskelvottomista puupakkauksista. Kierrätyspolttoaineet (SRF) valmistetaan kierrätykseen kelpaamattomista energia- ja rakennusjätteistä.

Omassa toiminnassa syntyvät päästöt hyvin pienet verrattuna hiilikädenjälkeen

Myös L&T:n omassa toiminnassa syntyy kasvihuonekaasupäästöjä, mutta ne ovat huomattavasti pienemmät kuin hiilikädenjälkeemme. Merkittävin välitön kasvihuonekaasupäästöjen lähde on keräys- ja kuljetuspalveluista aiheutuvat päästöt, ja niiden vähentäminen on yksi yritysvastuun keskeisistä tavoitteistamme.

Vuonna 2018 L&T:n oman toiminnan päästöt olivat 64,4 tuhatta CO₂-ekvivalenttitonnia (59,6). Absoluuttiset päästöt nousivat edellisvuoteen verrattuna johtuen L&T FM:n yrityskaupasta sekä keräys- ja kuljetustoiminnan volyymin kasvusta. Sen sijaan päästöintensiteetti eli päästöjen suhde liikevaihtoon laski ollen 59,5 CO₂-ekvivalenttitonnia (66,2*) miljoonaa euroa kohden. Suunta on ollut laskeva vuodesta 2014 lähtien. Tähän ovat vaikuttaneet muun muassa

aktiiviset toimenpiteemme ajoreittien optimoimiseksi ja kuljettajien ajotavan kehittämiseksi. Lue tarkemmin sivulta 50.

Päästöintensiteetti on laskettu jakamalla L&T:n suorat (kuljetukset, tuotantoautot, työkooneet, kaatopaikkatoiminta) ja epäsuorat (ostettu sähkö, kaukolämpö) kasvihuonekaasupäästöt liikevaihdolla.

Päästöemme ovat vähentyneet 15,7 prosenttia (21,3*) verrattuna vuoden 2012 tasoon, seurattuihin toimintoihin ja niiden volyyymiin. Yritysvastuuohjelmaamme kirjaamamme tavoite on vähentää päästöjä 25 % vuoden 2012 tasoon verrattuna. Tulemme tarkastelemaan tätä tavoitetta uudelleen samalla, kun asetamme toiminnallemme tieteellisen päästövähennystavoitteen (ns. Science based target).

CO₂-laskentaperiaatteisiin voit tutustua [sivulla 77](#).

* vertailuluvut eivät sisällä L&T FM:n päästöjä
Laskentaan on sisällytetty kasvihuonekaasuista vähintään hiiliidioksidia ja metaani ja luvut on esitetty hiiliidioksidiekvivalenteina.

HIILIKÄDENJÄLKI JA PÄÄSTÖT

HIILIKÄDENJÄLKI ELI
LASKENNALLISET PÄÄSTÖSÄÄSTÖT

YHT. -1 165,6

tuhatta CO₂-ekvivalenttitonnia. (-1 060,6)

OMAT PÄÄSTÖT

YHT. 64,4

tuhatta CO₂-ekvivalentti-
tonnia. (59,6)

BIO- JA KIERRÄTYS-
POLTTOAINETOIMITUKSET

-805,8

MATERIAALI-
KIERRÄTYS

-359,7

TUHATTA CO₂-EKVIVALENTTITONNIA

KULJETUKSET, TUOTANTO-
AUTOT, TYÖKONEET,
KAATOPAIKKATOIMINTA

45,8

URAKOITSIJOIDEN
POLTTOAINEEN
KULUTUS

15,1

TYÖ-
MATKUSTAMINEN

1,5

OSTETTU
SÄHKÖ

0,2

KAUKO-
LÄMPÖ

1,7

TUHATTA CO₂-EKVIVALENTTITONNIA

L&T yritysten kärkijoukoissa

ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi

Vuonna 2018 L&T menestyi jälleen erinomaisesti kansainvälisessä yritysten ilmastotyötä arvioivassa vertailussa, jonka toteuttaa vuosittain maailman johtavien sijoittajien toimeksianton kestävä taloutta ja ilmastonmuutoksen torjuntaa edistävä CDP-järjestö. Sijoituimme CDP Climate -arviossa maailman kärkiyhtiöiden joukkoon, Leadership-tasolle, toiseksi parhaalla luokituksella A-.

Pohjoismaissa Leadership-tason eli arvostetun A tai A- saavuttaneita yrityksiä oli yhteensä 27 ja Suomessa 9. Leadership-tasolle arvioitujen yritysten katsotaan toimivan ympäristön kannalta parhaiden käytäntöjen mukaisesti, ymmärtävän hyvin ilmastonmuutokseen liittyviä riskejä ja mahdollisuuksia sekä laativan ja toteuttavan strategioita näiden riskien ja mahdollisuuksien hillitsemiseksi tai hyödyntämiseksi.

Vuoden 2018 raportti ja tulokset löytyvät [CDP:n sivuilta](#).

Ilmastonmuutoksen mahdollisuuksia

L&T on tunnistanut liiketoiminnastaan runsaasti ratkaisuja, joiden avulla ilmaston lämpenemistä voidaan hillitä ja toisaalta ratkaisuja siihen, miten lisääntyviin säähäiriöihin varaudutaan.

- Uusiutuvan energian merkitys lisääntyy entisestään, kun pitkän aikavälin ilmastopolitiikka ohjaa pois fossiilisista polttoaineista. Bio- ja jätteperäiset polttoaineet ovat siirtymäkauden ratkaisuna tärkeässä roolissa.

- Kiertotalous on keskeinen keino hillitä ilmastonmuutosta. EU on kiristämässä jätteiden ja pakkausmateriaalien uudelleenkäyttö- ja kierrätystavoitteita, mikä tarjoaa L&T:lle uusia kasvumahdollisuuksia materiaalien arvoketjujen eri vaiheissa.
- Ilmastonmuutoksen myötä sään ääri-ilmiöt yleistyvät. Suomalainen rakennettu ympäristö on huonosti varautunut kasvaviin säähäiriöihin, jotka lisäävät ennakoivien huolto- ja ylläpitopalveluiden tarvetta sekä erilaisten vahinkojen korjaustarvetta.
- Vastuullisuuden merkitys asiakkaiden toiminnassa kasvaa. L&T:n palveluratkaisut auttavat asiakkaita toisaalta mittaamaan oman toimintansa ympäristövaikutuksia mutta myös toteuttamaan omia ympäristöpäämääriään.

Palvelu jätehuollon päästöjen neutraloimiseksi

L&T on pyrkinyt optimoimaan jätehuollon päästöjä, mutta koska kaikkia päästöjä ei pystytä poistamaan, olemme kehittäneet hiilineutraali jätehuolto -palvelun. Siinä yrityksen jätehuollosta aiheutuva hiilijalanjälki mitataan, ja mitattuja päästöjä vastaava määrä päästöoikeuksia ostetaan pois käytöstä EU:n virallisesta päästökauppajärjestelmästä. Tällöin niitä ei voida enää päästää ilmakehään missään päästökauppaan kuuluvassa laitoksessa Euroopassa, ja ilmakehän kokonaispäästöt vähenevät. Lue palvelusta tarkemmin seuraavalta sivulta.

CASE

Sello kutistaa päästöjään hiilineutraalilla jätehuollolla

Kauppakeskus vähentää hiilidioksidipäästöjä tehokkaalla lajittelulla ja jätekuljetusten optimoinnilla.

Kauppakeskus Sello Espoossa kutsuu itseään myös kaupunkikeskukseksi. Siellä onkin kauppojen, ravintoloiden ja muiden perinteisten toimijoiden lisäksi kirjasto, elokuvateatteri, keilahalli sekä konserttisali. Yli sadan tuhannen neliön Sellolla on platina-tason LEED-ympäristösertifikaatti – ensimmäisenä kauppakeskukseksi Euroopassa – ja sinne on rakennettu juuri myös älykäs sähköjärjestelmä, joka mahdollistaa sähkön käytön tuotannon ja kulutuksen vaihtelun mukaan.

Vastuullisen edelläkävijän toimintamalliin istuu hyvin myös käyttöön otettu hiilineutraali jätehuolto.

Käytännössä se tarkoittaa sitä, että jätehuollosta aiheutuva hiilijalanjälki pyritään saamaan ensin mahdollisimman pieneksi. Loput päästöt mitataan ja ne kompensoidaan osana niin sanottua päästökauppa-mekanismia. Päästökauppa on tehokas tapa

mitätöidä niitä päästöjä, joita ei pystytä välttämään.

”Pyrimme kaikessa koko ajan hiilidioksidipäästöjen vähentämiseen. Sähkömme on hiilineutraalia, ja käytössämme on muun muassa aurinkopaneelit sekä energiatehokas led-valaistus. Myös kuluttajat arvostavat nykyään ekologista toimintaa”, kertoo kiinteistöpäällikkö **Olli Paunola** Sellon vastuullisuusperiaatteista.

Sellossa on L&T:n ja sen ympäristömanagerin avulla tehostettu lajittelua kouluttamalla kauppakeskuksen liikkeiden henkilökuntaa, kehitetty eri jakeiden kierrätyskäytäntöjä ja parannettu jätetiloja.

Hiilineutraalia jätehuoltoa tukee erityisesti se, että jätekuljetukset ajetaan mahdollisimman täysillä kuormilla sekä modernilla ja vähäpäästöisellä kalustolla. Autojen reittejä sekä kuljettajien ajotapoja optimoidaan muun muassa ajoneuvojen tietokoneista saadun datan avulla.

Sellossa on 170 liikettä, 24 miljoonaa kävijää vuodessa ja 2 000 työntekijää. Hiilineutraali jätehuolto ei ole vaatinut kauppa-

keskukselta mitään ihmetemppuja.

”Lajittelu toimii täällä lähes loistavasti ja sekajätteen määrä on hyvin pieni. Tavoite on saada sekajätteen osuus viiteen prosenttiin

kaikesta jätteestä – nyt ollaan aika lähellä, siellä viiden ja kuuden prosentin välillä”, Paunola sanoo.

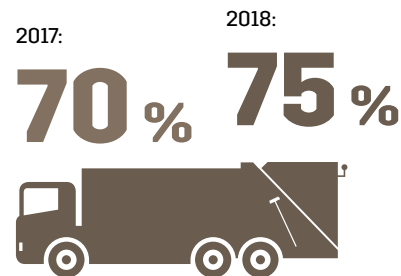
OMIEN PÄÄSTÖJEN VÄHENTÄMINEN

Vuonna 2018 L&T jatkoi pitkäjänteisiä toimenpiteitään keräys- ja kuljetuspalveluiden päästöjen vähentämiseksi. Otimme käyttöön vähäpäästöisempiä ajoneuvoja ja polttoaineita sekä jatkoimme kuljetusreittien optimointia ja kuljettajiemme ajotavan kehittämistä.

- Raskaan kaluston kuljettajien keskimääräinen **ajotapaindeksi** nousi 9,2:een (9,1). Indeksiki kertoo ajotavan turvallisuudesta ja taloudellisuudesta asteikolla 4-10. Laskelmassa on käytetty painotettua keskiarvoa.
- Ajotavanseurantaa** jatkettiin Ympäristö- ja Teollisuuspalveluiden ajoneuvoissa. Ajotavanseurantalaitteisto on nyt asennettu yhteensä 920 ajoneuvoon (932). Luku on pienentynyt edellisvuoteen verrattuna, koska laitteisto on asennettu uusiin ajoneuvoihin, mutta pääsääntöisesti samalla käytöstä on poistunut vanha ajoneuvo.
- Seurannan lisäksi kehitämme kuljettajiemme ajotapaa koulutuksilla ja tarvittaessa yksikökohtaisten toimenpideohjelmien avulla. Vuonna 2018 yhteensä 235 kuljettajaa (233) osallistui **taloudellisen ajotavan koulutukseen**.
- Vähensimme kalustomme ympäristövaikutuksia kaluston määrää vähentämällä, **käyttöastetta** nostamalla ja kuljetusreittejä optimoimalla. Vuonna 2018 käytössämme oli yhteensä 891 raskasta ajoneuvoa (912).

- Korvasimme vanhoja raskaan kaluston ajoneuvoja uusilla vähäpäästöisemmällä Euro 6 -moottoriluokituksen ajoneuvoilla. Euro 6 -moottoreissa on otettu suuri kehitysoikka haitallisten pienhiukkaspäästösien vähentymisestä. Vuonna 2018 75 prosenttia (70) raskaasta kalustostamme Suomessa ja Venäjällä kuului Euro 4 -päästöluokkaan tai uudempaan.

Vähäpäästöisten Euro-moottoriluokkien 4-6 osuus L&T:n raskaasta kalustosta

- Käytössämme on 76 (75) ilmastoystävällistä **monilokeroautoa** jätekuljetusten tehostamiseksi. Monilokeroisessa jäteautossa on kaksi tai useampia kammioita eri jätelajeille, mikä mahdollistaa useamman jätelajin keräämisen samalla ajokerralla.

- Jatkoimme edelleen aktiivista työtämme **kuljetusreittien optimoimiseksi**. Viiden viimeisen vuoden aikana olemme optimoineet yli 3 000 kuljetusreittiä, joista vuonna 2018 optimoitiin 976 reittiä (650). Kuljetusreittien optimointi vähentää kaluston tarvetta, ajettuja kilometrejä sekä pihakäyntejä ja pysähdyksiä. Optimoitavien reittien määrä on riippuvainen kunakin vuonna optimoinnin kohteena olevien alueiden reittirakenteesta.
- Osa raskaasta kalustostamme kulkee jätteistä ja tähteistä valmistetulla Neste MY-polttoaineella dieselin sijaan. Käyttämällä Neste MY:tä olemme vähentäneet kuljetuksesta aiheutuvia kasvihuonekaasupäästöjä ja muita ilmanlaatua heikentäviä päästöjä. Se on myös yksi esimerkki kiertotalouden käytännön teoistamme: kuljetamme jätteitä niistä valmistetulla polttoaineella.

Kiinteistöjen ja käsittelylaitosten energiankulutus

Vuonna 2018 L&T:n omien kiinteistöjen energiankulutus väheni edellisvuoteen verrattuna, vaikka käsittelemämme materiaalin määrä kasvoi. Vuonna 2018 sähkönkäyttöömme oli 31 300 MWh (2017: 31 700 MWh) ja kaukolämpöä käytettiin 9 000 MWh (2017: 9 900 MWh). Energiaintensiteetti eli energiankulutuksen suhde liikevaihtoon vuonna 2018 oli 290 MWh miljoonaa euroa kohden (328). Energiaintensi-

teetin suunta on laskeva, sillä olemme onnistuneet lisäämään energiatehokkuuttamme monenlaisilla toimenpiteillä.

Energiaintensiteetti on laskettu jakamalla L&T:n oma energiankulutus liikevaihdolla. Energiankulutuksessa ovat mukana kalustomme polttoaineet sekä toimipisteissämme käytetty sähkö ja kaukolämpö.

L&T:n kierrätyslaitoksilla on siirrytty jatkuvan parantamisen toimintamalliin ja otettu käyttöön Mahti-tehdastietojärjestelmä. Osana toimintamallin muutosta on kiinnitetty huomiota myös energiansäästöön. Laitosten työntekijät pystyvät seuraamaan muun muassa työkoneisiin asennetuilta näytöiltä prosessien toimivuutta ja sähkönkäyttöä reaaliaikaisesti. Lisäksi esimerkiksi valaistusta uusittaessa käytetään vain LED-valoja, ja kuljettimet on asetettu pysähtymään automaattisesti, kun niille ei ole tulossa materiaalia.

Vuonna 2018 olemme jatkaneet energiankulutuksen tarkkailua omissa kiinteistöissämme kiinteistömanagereiden avulla. He muun muassa seuraavat kiinteistöjen energiankulutusta ja käyttöä sekä tarkastelevat niiden kunnostustarpeita. Lisäksi käytämme Suomessa vihreää sähköä, joten sähkönkulutuksestamme ei synny kasvihuonekaasupäästöjä. Kannustamme henkilöstöämme etätöihin niissä toiminnoissa ja tehtävissä, joissa se on mahdollista.

KIERTOTALOUDEN KÄYTÄNNÖN TEOT

L&T toimii aktiivisesti kiertotalouden mahdollistamiseksi niin asiakasrajapinnassa, edunvalvontajärjestöissä kuin tutkimus- ja kuluttajavalistushankkeissa. Myös yhteiskunnallisen vaikuttamisen painopisteemme liittyvät suurimmilta osin kiertotalouden edistämiseen ja toimintaedellytysten turvaamiseen. Lisäksi pyrimme osaltamme vaikuttamaan uusiutuvan energian käytön edistämiseen ja toimivampiin työmarkkinoihin.

Asiakaskohtaiset valmennukset, koulutukset, kehityshankkeet

L&T:llä on koulutus- ja ohjauspalveluja asiakaskohteidemme syntypaikkalajittelun onnistumiseksi ja kierrätysasteen parantamiseksi.

- Ympäristömanagerit ovat läsnä asiakkaan arjessa. He muun muassa seuraavat lajittelun toimivuutta, ohjeistavat työntekijöitä ja varmistavat heidän kierrätysosaamisensa sekä raportoivat tilanteesta organisaatiolle. Vuonna 2018 ympäristömanagerit ovat työskennelleet esimerkiksi kaupoissa, teollisuudessa, kiinteistöissä ja terveydenhuollossa.
- Verkkokoulutukset ovat etänä suoritettavia jätehuollon peruskoulutuksia, joiden tavoitteena on perehdyttää kiertotalouden perusteisiin ja jätehuollon lakisäätöihin velvoitteisiin sekä opastaa ja motivoida lajittelemaan oikein. Koulutuksia voidaan räätälöidä yksilöllisesti kunkin asiakkaan tarpeisiin, esimerkiksi rakennustyömaille,

teollisuuslaitoksiin ja kuluttajille. Vuonna 2018 L&T:n verkkokoulutuksia suoritti yhteensä lähes 3 000 henkilöä.

Yhteiskehityshankkeet asiakkaiden kanssa

L&T:llä on muita yrityksiä pitkäaikaisina kumppaneina, joiden kanssa edistämme kiertotaloutta. Yhteistyö on usein kehitystyötä, jossa pyritään löytämään uudenlaisia keinoja kiertotalouden edistämiseksi.

Kojamo:

- L&T on Kojamon yhteistyökumppani tarjoten Talkkari-palvelua pääkaupunkiseudun Lumo-kohteissa. Osana yhteistyön kehittämistä käynnistimme vuoden 2018 alussa yhdessä Motivan ja Sitran kanssa Kiertotalo-hankkeen, jonka tavoitteena on ollut edistää kiertotaloutta erityisesti vuokra-asujien keskuudessa. Keväällä toteutettiin kyselytutkimus, jonka pohjalta hahmotettiin tärkeimmät kehityskohteet, joita on vuoden aikana edistetty erilaisten tempausten ja viestinnän avulla. Muun muassa Maailman ympäristöpäivänä 5.6.2018 järjestimme Vantaalla asukastapahtuman teemalla kuluttaminen, huolto ja korjaus. Tapahtumapisteissä oli kodinhoito- ja ympäristöneuvontaa, pyöränkorjauspiste, Lumo-talkkarin nurkka, konenäyttely sekä urheiluvälineiden ja pyörien kierrätyspiste.

Kesko:

- Keskon ja L&T:n pitkäaikaisen yhteistyön tuloksena on aito kumppanuus, joka pohjautuu Kiertotaloussopimukseen. Sopimuksen tavoitteena on kiertotalouden edistäminen ja kierrätyksen tehostaminen.
- Yhteistyöllä on pyritty kierrätyksen mahdollistamiseen kaikilla K-ryhmän toimipisteillä. Esimerkiksi pahvi- ja muovipaalit kulkeutuvat paluukuormissa aluetermiinaaleihin, josta ne saadaan keskitetysti kuljetettua L&T:n kierrätyslaitoksille. Näin haja-asutusalueidenkin kierrätysastetta on saatu nostettua.
- Kesko ja L&T ovat perustaneet Muovityöryhmän, joka pyrkii edistämään suljettua kiertoa muovien osalta. Ryhmän tavoitteena on lisätä eri muovimateriaalien kierrätystä, ja tehdä ketteriä pilotteja erilaisten kierrätettävien muovimateriaalien soveltuvuudesta uudeksi tuotteeksi.
- Muita esimerkkejä yhteistyöstä ovat Kinkkutemppu, työvaatekierrätys sekä Gasumin tuottama, K-kauppojen pakatusta biojätteestä valmistettu biokaasu, jota käytetään Pirkka-tuotteiden valmistuksessa.

Edunvalvontajärjestöt, ohjelmat, hankkeet ja verkostot

L&T:n edunvalvonnan painopiste on kiertotalouden toimintaedellytysten turvaamisessa. Osallistumme liiketoimintaedellytystemme kehittämiseen keskeisten edunvalvontajärjestöjen kautta niin Suomessa kuin EU-tasollakin. Yhteensä L&T kuuluu lähes sataan paikalliseen, alueelliseen, valtakunnalliseen tai EU-tasoiseen edunvalvontajärjestöön.

Osallistumme hallitustasolla tai työryhmissä muun muassa seuraavien edunvalvontajärjestöjen toimintaan:

- YTP, Ympäristöteollisuus ja -palvelut ry
- ALT, Autoliikenteen Työnantajaliitto ry
- Kiinteistötyönantajat ry
- Bioenergia ry
- Kemianteollisuus ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto
- Suomen JVT- ja kuivausliikkeiden Liitto ry
- FEAD, Federation of Waste Management and Environmental Services
- Association for Waste recycling (AWR) in Russia
- BIR, Bureau of International Recycling, paper division
- ERPA, European Recovered Paper Association

Lisäksi osallistumme aktiivisesti muun muassa seuraaviin kiertotaloutta, vastuullista liiketoimintaa tai materiaali- ja energiatehokkuutta edistäviin ohjelmiin, hankkeisiin ja verkostoihin:

- Sitra, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto
 - Kiertotalouden tiekartan päivittäminen ja siitä johdetut projektit
- CLC, Climate Leadership Council
 - Kierto- ja biotalouteen liittyvät työryhmät
- Pääkaupunkiseudun Smart & Clean- säätiö
- Business Finland, Virtuaalinen palveluympäristö, palvelullistettu tieto ja teknologia
- VTT, Wastebusters-hanke
- Aalto-yliopisto, kiinteistöjen sisäilman laatua kehittävä Sisäilmapoliisi-hanke
- FIBS, Finnish Business and Society, yritysvertuverkosto
- Hinku, Suomen hiilineutraalit kunnat –hanke
- Ilmastokumppanit, Helsingin kaupungin ja elinkeinoelämän yhteistyöverkosto
- Nolla tapaturmaa -foorum
- UUMA 3 eli uusiomateriaalien käyttö maarakentamisessa –hanke
- Clic eli Circular Economy Service Platform development –hanke, joka saattaa yhteen materiaalien tuottajat ja uusiomarkkinat.
- Teolliset symbioosit Suomessa –toiminta, jolla pyritään auttamaan yrityksiä ja muita toimijoita tehostamaan keskinäistä resurssien hyödyntämistä sekä synnyttämään uutta liiketoimintaa.
- Virtuaalinen palveluympäristö-D eli Virpa-D –projekti, jonka tavoitteena on luoda maailmanluokan käyttäjäkokemuksia toimitilojen käyttäjille työn tuottavuuden, arjen sujuvuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Hyväntekeväisyys ja kuluttajavalistus

Myös L&T:n hyväntekeväisyystoiminnan painopiste on kiertotalouden edistämisessä, minkä vuoksi olemme jo useamman vuoden tehneet yhteistyötä vähävaraisten ja erilaisia kriisejä kohanneiden lapsiperheiden tukemiseen keskittyneen HOPE-yhdistyksen kanssa.

Vuonna 2018 keräsimme vuoden mittaan omista toimipaikoissamme käyttökelpoisia vaatteita, urheiluvälineitä ja lelujä HOPE:n edelleen jaettavaksi ja autoimme HOPE:n paikallistointoja muun muassa lahjoittamalla jättesäkkejä sekä tekemällä pienempiä paikallisia tukilahjoituksia. Järjestimme myös kesällä yhdessä HOPE-yhdistyksen kanssa heidän Helsingin toimipisteellään tapahtuman, joka oli suunnattu lapsiperheille.

Lisäksi lahjoitimme joulun turvallisuustekona 1 000 heijastinliiviä yksiköidemme lähellä sijaitseviin kouluihin Turvallinen Koulutie -projektin kanssa.

Järjestimme vuoden aikana useita päiväkotivierailuja, joissa opetimme lapsille mm. kierrätyksen periaatteita ja esittelimme jätteautojen toimintaa sekä jätteautonkuljettajien työtä.

Syksyllä olimme kierrätyskumppanina mukana Specsaversin Anna hyvän näön kiertää -kampanjassa, jossa suomalaisten vanhoja silmä- ja aurinkolaseja viedään apua tarvitseville Tansaniaan. Varastoimme Helppovarasto-palvelumme kautta Tansaniaan lähtevät lasit ja lisäksi huolehdimme keräyksiin tulevien rikkinäisten sekä huonokuntoisten silmälasien kierrätyksestä ja toimitimme ne teollisuuden raaka-aineeksi.

Joulun aikaan olimme jälleen mukana keräämässä kinkkujen paistinrasvoja talteen osana Kinkkutemppu 2018 -tempausta, jossa kuluttajien palauttamista kinkkurasvoista jalostettiin uusiutuvaa dieseliä ja tuotto lahjoitettiin hyväntekeväisyyteen.

Hyvinvoiva, monimuotoinen ja tuottava työyhteisö

TAVOITTEENA HYVINVOIVA, MONIMUOTOINEN JA TUOTTAVA TYÖYHTEISÖ

Suurena työllistäjänä ja palvelualan yrityksenä L&T:n sosiaalisen vastuun painopiste on omassa henkilöstössä. Henkilöstövastuun olennaisimmat osa-alueet ovat henkilöstön työkyvyn ylläpitäminen ja työturvallisuuden parantaminen, henkilöstötyytyväisyyden vahvistaminen sekä monimuotoinen työllistäminen. Lisäksi yhtiö haluaa tehdä aktiivisesti töitä erityisryhmien työllistämisen lisäämiseksi ja työllistämistä edistävien työsuhte- ja urapolkujen kehittämiseksi. Tavoitteenamme on kasvattaa hyvinvointia ja raportoida läpinäkyvästi verojalanjäljestämme.

Painopisteet	Tavoitteet 2018-2021	Indikaattorit 2018
Huolehdimme henkilöstömme työhyvinvoinnista ja työkyvystä.	Sairauspoissaolojen vähentäminen 4,5 %:iin	Sairauspoissaolo %: Suomessa 5,0 (4,8), Ruotsissa 5,1 (4,5) ja Venäjällä 2,7 (2,5). Tehdyt toimenpiteet.
	Keskimääräisen eläköitymisiän nostaminen 64 vuoteen, pitkän aikavälin tavoite 65 vuotta.	Keskimääräinen eläköitymisikä: Suomessa 63,2 (63,0), koko yhtiössä 63,2 vuotta (63,0). Tehdyt toimenpiteet.
	Työtaturmien vähentäminen, pitkän aikavälin tavoite 0.	Kokonaistapaturmataajuus (TRIF): Suomessa 28 (30) ja koko yhtiössä 25 (25). LTA-taajuus: Suomessa 16 (15) ja koko yhtiössä 14 (14). Ennakoivat turvallisuushavainnot: Suomessa 26 451 (25 236), koko yhtiössä 32 195 (28 066).
	Henkilöstön suositteluasteen nostaminen 80 %:iin, esimiesindeksin vahvistaminen	Henkilöstön suositteluaste: 72 %. Esimiesindeksi pysyi ennallaan. Henkilöstökokemuksen vahvistamiseksi tehdyt toimenpiteet.
Työllistämme maahanmuuttajia, vaikeasti työllistyviä, uudelleen-koulututtavia ja nuoria.	Käytännön teot maahanmuuttajien ja vaikeasti työllistävien ja nuorten työllistämiseksi.	Toimenpiteet erityisryhmien työllistämisen edistämiseksi.
	Aktiivinen työllistämistä edistävien työsuhte- ja urapolkuvaihtoehtojen kehittäminen.	Täsmentyvät myöhemmin.
Luomme talouskasvua ja hyvinvointia.	Hyvinvoinnin lisääminen lisäarvoa kasvattamalla. Verojalanjäljen läpinäkyvä raportointi	Taloudellinen lisäarvo: 416,7 M€ (328,7). Verojalanjälki: 184,7 M€ (167,2).

ELÄKÖITYMISIKÄMME

L&T:läisten keskimääräinen eläköitymisikä on

63,2

vuotta. Eli L&T:läiset eläköityvät yli kaksi vuotta myöhemmin kuin suomalaiset keskimäärin.

TYÖTURVALLISUUTEMME

L&T:läiset tekivät

32 000

turvallisuutta parantavaa havaintoa.

Lopullisena tavoitteenamme on 0 tapaturmaa.

VEROJALANJÄLKEMME

Vuonna 2018 maksoimme

185

miljoona euroa veroja.

Se vastaa lähes 30 000 keskituloisen suomalaisen maksamia veroja.

PITKÄJÄNTEINEN TYÖSKENTELY KESKIMÄÄRÄISEN ELÄKÖITYMISIÄN NOSTAMISEKSI ON TUOTTANUT TULOSTA

Työkykyinen ja hyvinvoiva henkilöstö on L&T:n tärkein voimavara ja yksi menestyksen avaintekijöistä. Vastuullisuusohjelmamme tavoitteena on tukea henkilöstöemme työkykyä sekä vähentää sairauspoissaoloja ja ennenaikaista eläköitymistä.

L&T on tehnyt jo pitkään systemaattista työtä henkilöstön keskimääräisen eläköitymisiän nostamiseksi. Monipuolisten tukitoimien avulla keskimääräinen eläköitymisikäemme (sis. vanhuuseläkkeet ja työkyvyttömyyseläkkeet) onkin onnistuttu nostamaan Suomessa 63,2 (63,0) vuoteen ja vastaavasti koko yhtiössä 63,2 vuoteen (63,0). Pitkän aikavälin tavoitteena on nostaa eläköitymisikä 65,0 vuoteen.

Keskeiset toimenpiteet vuonna 2018:

- Aloitimme jo vuonna 2016 yhteistyössä eläkevakuutusyhtiön kanssa Sopiva työ -toimintamallin, joka jatkui vuonna 2018. Sopiva työmallin avulla olemme onnistuneet löytämään työntekijöillemme aiempaa sopivampia työtehtäviä sen jälkeen, kun entisessä työssä ei enää ole ollut mahdollista työskennellä.

- Työurien jatkumista tuettiin aktiivisella yhteistyöllä yhteistyökumppaneidemme kanssa. Hyödynsimme muun muassa työpaikkakuntoutusta moninkertaisesti toimialaan verrattuna.
- Yhteistyössä ihmisoikeuksia ja osallisuutta edistävän Kide-säätiön kanssa käynnistimme kaksivuotisen Mielekäs työ -yhteistyöhankkeen, joka tarjoaa uusia keinoja ehkäistä työkyvyttömyyseläköitymisen riskiä. Hankkeessa halutaan luoda innovatiivisia menetelmiä perinteisen kuntoutuksen tueksi ja tarjota eläkeriskissä oleville henkilöille mahdollisuuksia tehdä töitä omien voimavarojensa mukaan. Mielekäs työ -hankkeeseen on vuonna 2018 osallistunut kahdeksan henkilöä, jotka ovat olleet työsuhteessa Lassila & Tikanojaan ja joista suurin osa on ollut jo pitkään poissa työelämästä. Hanke antaa eläköitymisriskissä oleville henkilöille aidon mahdollisuuden päästä takaisin työelämään. Kide-säätiö on kehittänyt hanketta varten erityistason valmentavan ammatillisen kuntoutuksen mallin eli VAKU-mallin, joka tukee työ- ja toimintakyvyn vahvistamisessa.

Sairauspoissaoloprosenttimme nousi

Hyödyntämällä varhaisen tuen mallia olemme usean vuoden ajan onnistuneet laskemaan sairauspoissaolojemme määrää, mutta vuonna 2018 kehitys ei ollut toivotun suuntaista. Sairauspoissaoloprosentti Suomessa oli 5,0 (4,8), Ruotsissa 5,1 (4,5) ja Venäjällä 2,7 (2,5). Vuonna 2019 sairauspoissaolojen vähentämiseksi tehdään yksityiskohtainen toimenpidesuunnitelma, jossa pureudutaan syvällisesti poissaolojen juurisyihin ja terveyden edistämiseen.

L&T:llä käytössä olevan varhaisen tuen mallin tavoitteena on työterveyshuollon, työntekijän, esimiehen ja henkilöstöhallinnon välisellä yhteistyöllä tarttua ongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja löytää niihin ratkaisuja. L&T:llä esimiehille järjestetään säännöllisesti varhaisen tuen mallin käytännön toteutusta edistäviä koulutuksia, joiden tavoitteena on parantaa esimiehen ja alaisen välistä vuorovaikutusta ja tukea esimiehen valmiuksia puuttua ongelmatilanteisiin.

	2018	2017
Sairauspoissaolot, %		
Suomi	5,0	4,8
Ruotsi	5,1	4,5
Venäjä	2,7	2,5
Keskimääräinen eläköitymisikä		
L&T konserni, painotettu keskiarvo	63,2	63,0
Suomi	63,2	63,0
Ruotsi	64,5	64,2
Venäjä	57,5	57,5

Hyvinvoiva, monimuotoinen
ja tuottava työyhteisö

Meidän, yhteiskunnan ja yksilön etu: töissä voidaan hyvin.

Henkilöstön hyvinvointia ja työkykyä tuettiin monenlaisilla toimenpiteillä

L&T:llä työtehtävät ovat pääsääntöisesti fyysisesti kuormittavia, mutta myös henkisten voimavarojen merkitys korostuu nykypäivän työelämässä. L&T haluaa tukea henkilöstönsä fyysistä ja henkistä jaksamista sekä aktiivista itsestä huolehtimista. Työterveyshuollon ja sairauskassan palveluiden ohella henkilöstöllemme on vuosittain tarjolla sekä kuntoutuspalveluita että L&T:n kustantamia hyvinvointipalveluita.

Vuonna 2018 panostimme työkykyyn ja hyvinvointiin 8,3 miljoonaa euroa ja L&T:n sairauskassa maksoi jäsenilleen etuisuuksia 1,4 miljoonan euron edestä.

2017-2018 panostimme kuntoutustoimijoiden järjestelmälliseen kartoittamiseen, jonka pohjalta valitsimme L&T:lle sopivat yhteistyökumppanit. Tavoitteemme vuodelle 2018 oli nostaa kuntoutusten käyttöastetta merkittävästi. Onnistuimme tavoitteessamme muilta osin, mutta tuki- ja liikuntaelinkuntoutusten käyttöaste jäi edelleen matalaksi. 2019 jatkamme toimenpiteitä tavoitteen saavutta-

miseksi. Keräämämme palautteen perusteella osallistujat olivat erityisen tyytyväisiä henkistä hyvinvointia, unta ja palautumista tukeviin palveluihin sekä KIILA-kuntoutuksiin. Hyödyllisinä pidettiin myös työkuntoa ja hyviä elintapoja edistäviä palveluita.

Vuonna 2018 muutamassa L&T:n pääkaupunkiseudun siivouksen yksikössä kokeiltiin yhteistyössä työterveyshuollon kanssa työfysioterapeutin suoravastaanottopalvelua. Tarkoituksena oli parantaa L&T:läisten pääsyä tuki- ja liikuntaelinvaivoissa alan asiantuntijalle. Työfysioterapeutin suoravastaanoton tavoitteena on ollut estää tuki- ja liikuntaelinvaivojen pitkittymistä ja nopeuttaa kuntoutumisen käynnistymistä sekä näin vähentää henkilöstön sairastavuutta. Vuoden 2019 aikana työfysioterapeutin suoravastaanottopalvelu laajennetaan valtakunnalliseksi.

Koko henkilöstölle kuuluvan lakisääteisen työterveyshuollon lisäksi tarjoamme L&T:ltä pääasiallisen toimeentulonsa saaville äkilliseen sairastumiseen ja työssä selviytymiseen liittyvät sairaanhoitopalvelut työterveyshuollossa. Lisäksi toiminnassa on työnantajan ja henki-

löstön yhdessä perustama L&T -sairauksassa. Kassan palvelut täydentävät L&T:n työterveyshuoltoa, joka on jo sellaisenaan lakisääteistä kattavampi. Sairauksassan maksamat lisäetudet maksetaan yleisen Kela-korvauksen päälle. Sairauksassan jäseniksi tulevat kaikki Suomen L&T-yhtiöihin työsuhteessa olevat työntekijät ja toimihenkilöt, jotka saavat L&T:ltä pääasiallisen toimeentulonsa ja joiden työsuhde ei ole lyhytaikainen eikä tilapäinen.

Tuemme henkilöstömme liikunta- ja harrastustoimintaa henkilökuntakerhojen kautta. Vuonna 2018 toiminnassa oli yhteensä 25 eri puolella Suomea toimivaa kerhoa, jotka jatkoivat toimintaansa edellisten vuosien tapaan muun muassa järjestämällä jäsenilleen erilaista liikunta- ja kulttuuritoimintaa.

Työterveysyhteistyötä syvennettiin paikallisissa tapaamisissa

Alkuvuodesta 2018 toteutimme vuosittaiset paikalliset työpaikan ja työterveyshuollon väliset yhteistyötapaamiset. Tapaamisten tavoitteena on syventää ja selkeyttää työterveysyhteistyötä osallistamalla kaikki osapuolet toimintaan sekä paikallisten toimintamallien läpikäyntiin ja sopimiseen.

Tapaamisiin osallistuivat L&T:n luottamusmiehet, työsuojeluvaltuutetut ja esimiehet sekä työterveyshuollon ammattilaiset. Tapaamisissa käytiin läpi työterveyshuollon toteutuminen menneen vuoden osalta, merkittävimmät onnistumiset, ilmenneet kehityskohteet ja tulevan vuoden työterveysyhteistyön painopistealueet.

Hyvinvoiva, monimuotoinen
ja tuottava työyhteisö

CASE

L&T auttaa uusille urille

Osa L&T:n töistä on fyysisesti hyvin kuormittavia. Työn muokkaaminen jaksamisen mukaan on keskeinen osa työhyvinvointityötä.

Kuljettaja **Esa Määttänen**, 62, on ajanut erilaisia jätteautoja L&T:llä lähes 25 vuotta. Raskaat työt sekä jatkuva autoista laskeutuminen ja sinne nouseminen ovat tuoneet kremppaa eri puolille kehoa.

”Alkuun reistasi polvi, sitten nilkat ja lonkka. Olin hiljattain puoli vuotta sairauslomalla vaivojen takia.”

Eläkeikä lähestyy, mutta koska Määttäsellä on yhä halua jatkaa töissä, tilanteeseen tartuttiin työterveyshuollon ja esimiesten kanssa. Määttästä on kuntoutettu Kelan tuella, ja hän on ollut Ilmarisen tukemassa työkokeilussa. Nyt hän tekee kuuden tunnin päivää määräaikaisella sopimuksella.

”Ajan kierrätyslaitoksella pyöräkuormaa-
jaa ja trukkia sekä olen apuna esimerkiksi

tavaranoudoissa. Kroppa ei ole niin kovilla, kun ei tarvitse ajaa pitkää päivää.”

Määttänen on tyypillinen tapaus, jossa työntekijä ei kykene enää täysipainoiseen työhön omassa ammatissaan. Silloin työtehtäviä tai työaikaa räätälöidään työkyvyn ja mahdollisuuksien mukaan.

”Työtehtävät huomioiden yritetään löytää tukijärjestelyjä, joilla työssä jatkaminen tai työhön paluu sairauslomalta onnistuisi.

Usein muotoina on Kelan osasairauspäiväraha ja eläkevakuutusyhtiön työkokeilut”, kertoo työkykyvalmentaja **Kirsi Suovanen**.

Suovasen tehtävä on olla linkki työterveyshuollon, esimiehen ja työntekijän välissä.

”Esimies-alaissuhde säilyy ennallaan, minä tuen osapuolia asiantuntijan roolissa. Minulla ei ole kuitenkaan antaa yhtään työpaikkaa, vaan ne löytyvät yhteistyöllä yksiköistä”, hän painottaa.

L&T:n kaltaisella, fyysisesti raskaalla toimialalla erityisesti tuki- ja liikuntaelimiin

Esa Määttäsen työtehtäviä on räätälöity työkyvyn mukaan.

liittyvät vaivat ovat suurin haaste. Kaikista halutaan kuitenkin taata mahdollisimman pitkä työura, mielellään vanhuuseläkeikään asti. Ihmisille onkin löydetty hyvin työkyvyille muokattuja työtehtäviä ja jopa kokonaan uusia toimenkuvia.

”Monet ovat olleet todella tyytyväisiä. Jos vanha työ ei enää luonnistu, se ei ole maailmanloppu”, Suovanen sanoo.

Esa Määttänen on samaa mieltä.

”Minun kohdallani tämä on toiminut, kun työura voinut edetä vähän vaivojen mukaan.”

PÄÄMÄÄRÄNÄ NOLLA TAPATURMAA

L&T on sitoutunut työturvallisuuden osalta jatkuvaan parantamiseen ja nolla tapaturmaa -ajatteluun. Päämääränämme on oppia ajattelemaan ja toimimaan turvallisesti kaikessa tekemisessämme niin, että kaikki työtapa- turmat ovat lopulta vältettävissä. Lisäksi työturvallisuustyömme tavoitteena on tapaturmien ja ammattitautien sekä muiden työstä ja työympäristöstä johtuvien ruumiillisten ja henkisten terveyshaittojen sekä vaarojen ennaltaehkäiseminen ja torjuminen.

Työturvallisuutta johdetaan avoimella ja yhte- näisellä turvallisuuskulttuurilla. Turvallisuuske- hitystä seurataan kuukausittain, mutta työtä tehdään pitkäjänteisesti ja tavoitteellisesti. Yhteinen toimintamalli kattaa kaikki toimialat ja koko henkilöstön.

Teemme toimivaa yhteistyötä henkilös- tön kanssa ja jokaisella toimialalla on omat työsuojelutoimikunnat. Kaikki toimikunnat kokoontuivat vuonna 2018 omiin lakisääteisiin kokouksiinsa ja lisäksi pidettiin yhteinen valta- kunnallinen työsuojelupäivä, johon osallistuivat työsuojelutoimikuntien jäsenet.

Työturvallisuuteen on kokonaisuutena panos- tettu 2010-luvulla aiempaa enemmän ja se näkyy myös tuloksissa. Pitkällä aikavälillä sekä kokonaistapaturmataajuus (TRIF) että poissa- oloon johtaneiden tapaturmien taajuus (LTA) ovat puolittuneet ja ennakoivien toimenpiteiden

määrä on kasvanut tasaisesti. Todettuja ammat- titautiltapauksia ei raportoitu vuonna 2018.

Kokonaistapaturmataajuus tavoitteiden mukainen

Vuonna 2018 L&T:n työturvallisuuskehitys eteni osittain tavoitteiden mukaisesti. Kokonaistapa- turmataajuus (TRIF) jatkoi Suomessa laskuaan edellisen vuoden tapaan, mutta poissaoloon johtaneita tapaturmia mittaava LTA-taajuus jäi tavoitteesta. Kokonaistapaturmataajuus oli Suomessa 28 (30) ja koko yhtiössä 25 (25). Konsernin tavoite kokonaistapaturmataajuuden osalta oli 29 vuonna 2018.

Poissaoloon johtaneita tapaturmia mittaava LTA-taajuus pysyi suunnilleen ennallaan ollen Suomessa 16 (15) ja koko yhtiössä 14 (14). LTA-taajuuden osalta jäätiin tavoitteesta, joka oli alle 10. Kehitykseen vaikutti pääosin se, ettei korvaava työ ole ollut viimeiseen kolmeen vuo- teen Suomessa käytössä aikaisempien vuosien tapaan.

Lokakuussa 2018 yhtiössä tapahtui yksi kuolemaan johtanut työtaturma, jossa L&T:n kokenut työntekijä menehtyi tapaturmaisesti suorittaessaan linjan puhdistuspesua elintar- vikekätehtaassa. Tarjosimme kriisiapua yksikön työntekijöille ja suoritimme välittömästi perus- teellisen tutkinnan liittyen tapaturmaan ja siihen johtaneisiin syihin. Olemme tutkinnan pohjalta ryhtyneet tarvittaviin toimenpiteisiin vastaavien

tapausten ennaltaehkäisemiseksi. Raportin julkaisuhetkellä tapauksen viranomaistutkinta on edelleen kesken. L&T tekee yhteistyötä viran- omaisten kanssa tapauksen selvittämiseksi.

Ennakoivia havaintoja jälleen ennätysmäärä
Turvallisuushavainnot- ja tuokiot, Safety Walkit ja erilaiset riskikartoitukset ovat keskeinen osa työturvallisuuden toimenpiteitämme. Näiden avulla pyrimme havaitsemaan ja löytämään jo ennakoivasti työturvallisuuteen liittyvät riskit sekä määrittelemään ja toteuttamaan riittävät toimenpiteet niiden ennaltaehkäisyyn. Ennakoivat toimenpiteet dokumentoidaan Suomessa Nollapeli-järjestelmään, jonka avulla voidaan seurata myös eri toimenpiteiden toteutumista.

Ennakoivia työturvallisuuteen liittyviä toimenpiteitä toteutetaan niin omissa yksi- köissä kuin asiakkaankin tiloissa. Ennakoivalla toiminnalla voimme kehittää sekä omaa että asiakkaidemme työturvallisuutta. Tällä hetkellä iso osa Safety Walkeista ja turvallisuushavain- noista tulee asiakaskohteistamme. Ennakoivien toimenpiteiden tekemiselle on asetettu yksik- kökohtaiset tavoitetasot, joiden toteutumista seurataan säännöllisesti.

Ennakoivia työturvallisuuteen liittyviä toimen- piteitä tehtiin jälleen ennätysmäärä. Suomessa ennakoivia turvallisuushavaintoja tehtiin 26 451 kpl (25 236) ja koko yhtiössä 32 195 kpl (28 066). Lisäksi Safety Walkeja tehtiin 12 372

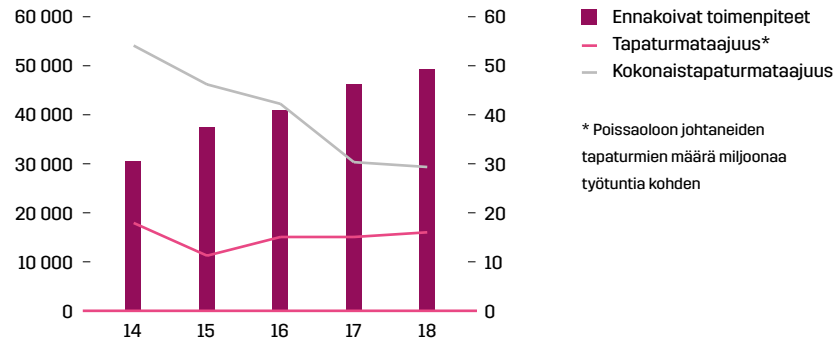

Vahingoille kello kaulaan: 32 000 ennakoivaa turvallisuus- havaintoa.

kpl (10 528). Turvallisuustuokiota pidettiin 10 657 kpl (8 975) ja riskienarviointeja tehtiin 837 kpl (863). Vuonna 2019 yhtenä kehitysalueena on ennakoivan toiminnan tehokkaampi hyödyntä- minen niin, että toimenpiteet saadaan kohden- nettua juuri oikeisiin kohteisiin.

Hyvinvoiva, monimuotoinen ja tuottava työyhteisö

Tapaturmataajuus Suomessa

* Poissaoloon johtaneiden tapaturmien määrä miljoonaa työtuntia kohden

Työturvallisuuden kehitys L&T:llä

	2018	2017
Turvallisuushavainnot, kpl	32 195	28 066
Vaaran-/riskinarvioinnit*	837	863
Safety Walk -havainnointikierrokset	12 372	10 528*
Työturvallisuustuokiot	10 657	8 975*
Tapaturmataajuus	14	14
Kokonaistapaturmataajuus	25	25

* Tiedot saatavilla vain Suomesta.

Tunnistetut korkeamman riskin työtehtävät

L&T:llä tehtäviin töihin sisältyy myös työkohteita ja -tehtäviä, joissa riskit ovat normaalia suuremmat. Näitä ovat mm. yötyökohteet, vaarallisten jätteiden käsittely, teollisuuden puhtaana-pito, vahinkosaneeraus ja siivouksessa esim. lääketehtaat ja terveydenhoitoalan toimipisteet. Lisäksi korkeamman riskin työtehtäviin lukeutuvat sellaiset työkohteet, joissa joudutaan käyttämään erityisiä kemikaaleja tai joissa asiakkaan prosessissa voi altistua kemikaaleille, säteilylle tms.

Esimiehen on arvioitava työkohteen riskit ja mahdollinen altistuminen ja oltava tarvittaessa yhteydessä paikalliseen työterveyshuoltoon altisteiden selvittämiseksi. Erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavissa työympäristöissä työskentelevät henkilöt käyvät paikallisessa työterveyshuollossa työhönsijoitustarkastuksessa ensisijaisesti ennen työn aloittamista, mutta kuitenkin viimeistään kuukauden sisällä työn aloittamisesta, työsuhteen kestosta ja muodosta riippumatta. Lisäksi heidät kutsutaan säännöllisiin määräaikaistarkastuksiin.

KESKEISET TOIMENPITEET VUONNA 2018:

- Ruotsin toimintojen saaminen osaksi konsernin työturvallisuusmallia eteni hyvin. Vuonna 2018 Ruotsin Kiinteistötekniikka-liiketoiminta (L&T FM) integroitiin kokonaan osaksi L&T:n työturvallisuusmallia.
- Uusimme riskienarvioinnit niin, että siirryimme vaaran arvioinneista enemmän kohde- ja työtehtäväkohtaisiin riskien arviointeihin. Tämä muutos johtuu siitä, että haluamme ymmärtää riskien syntymistä aiempaa yksityiskohtaisemmalla tasolla.
- Lisäsimme panostuksiamme kemikaaliturvallisuuteen. Hankimme käyttöömmme EcoOnline-järjestelmän, jossa voidaan pitää yllä ajantasaisia kemikaalilistoja ja arvioida kemikaaleihin liittyviä riskejä. Jatkamme tätä kehitystyötä myös tulevana vuosina.
- Toimialat edistyivät mallikkaasti omissa työturvallisuustoimissaan. Esimerkkinä näistä voidaan mainita Kiinteistöpalveluiden turvallisuusperehdytys sekä Teollisuuspalveluiden laatimat turvallisuuden kulmakivet, jotka on tarkoitus laajentaa myös koko yhtiön käyttöön.

MEININKI PARANI VUONNA 2018

Henkilöstökokemuksen parantaminen on yksi L&T:n strategisista painopisteistä ja sen eteen on tehty töitä aktiivisesti jo parin edellisen vuoden ajan. Henkilöstökokemusta kehitetään sekä yhtiötasolla että toimialakohtaisesti.

Viimeisin henkilöstötyytyväisyystutkimus, Meininki-kysely, toteutettiin Suomessa ja Ruotsissa loka-marraskuussa 2018. Tutkimukseen vastasi yhteensä 4 672 henkilöä ja vastausprosentti oli 60,8.

Kokonaistuloksissa näkyi positiivista kehitystä lähes kaikkien mitattujen indeksien kohdalla. Henkilöstön luottamus yritykseen ja sen tulevaisuuteen on vahvistunut verrattuna edelliseen tutkimukseen, joka tehtiin Suomessa vuonna 2017 ja Ruotsissa ja Venäjällä vuonna 2015. Lisäksi vastaajat kokivat, että L&T:n viimeaikainen kehitys on mennyt oikeaan suuntaan

ja kaikkia kohdellaan tasapuolisesti sukupuolesta riippumatta.

Vastaajista peräti 87 prosenttia koki tekevänsä merkityksellistä työtä. Tässä oli tapahtunut merkittävä nousu edelliseen mittaukseen verrattuna. Suosittelemuus puolestaan pysyi suunnilleen samalla tasolla kuin edellisessä tutkimuksessa ollen 72 prosenttia. Yritysvastuuohjelman mukainen tavoitteemme henkilöstön suosittelemuukseksi on 80 prosenttia. Yritysvastuuohjelmassa tavoittelemme myös esimiestyön jatkuvaa parantamista ja sitä kautta esimiesindeksin vahvistumista. Vuoden 2018 mittauksessa esimiesindeksi pysyi samalla tasolla edelliseen mittaukseen verrattuna.

Kyselyn tulosten pohjalta on laadittu toimiala- ja tiimikohtaiset kehittämistoimenpiteet, joiden etenemistä seurataan säännöllisesti.

	2018 (Suomi ja Ruotsi)	2017 (Suomi)	2015 (Suomi, Ruotsi ja Venäjä)
Suositteluprosentti			
Suomi	70 %	70 %	71 %
Ruotsi	80 %	-	90 %
Venäjä	-	-	98 %
Painotettu keskiarvo	72 %	70 %	74 %
Työn merkityksellisyys			
Suomi	87 %	85 %	84 %
Ruotsi	95 %	-	98 %
Venäjä	-	-	95 %
Painotettu keskiarvo	87 %	85 %	86 %

Keskeiset toimenpiteet henkilöstökokemuksen kehittämiseksi vuonna 2018:

L&T:llä panostetaan systemaattisesti ja pitkäjänteisesti henkilöstön osaamiseen ja johtamisen kehittämiseen. Kaikki uudet työntekijämme käyvät aloittaessaan läpi perehdytysohjelman, jonka jälkeen henkilöstön ammatillista kehittymistä tuetaan työssäoppimisen, urapolkujen, tehtäväkiertojen ja koulutusten avulla.

Vuonna 2018 panostimme erityisesti seuraaviin asioihin:

- **Esimiestyötä kehitettiin laaja-alaisesti.** Tämä näkyi muun muassa Esimiesfoorumeissa, joita järjestettiin kahdeksan kappaletta eri puolilla Suomea tammi-helmikuun 2018 aikana. Tilaisuudet kokosivat yhteen n. 90 % L&T:n esimiehistä. Esimiesfoorumeissa käsiteltiin tärkeimpiä strategisia teemoja, kuten johtamista ja henkilöstökokemuksen kehittämistä. Hiomo- ja Tiiviste-koulutuksissa puolestaan keskityttiin arkisen esimiestyön tukemiseen.
- **Henkilöstölle tarjottiin koulutusta ja heillä oli mahdollisuus kehittää osaamistaan.** Laajin kaikkia Suomen toimihenkilöitä koskeva koulutuskokonaisuus oli Tapa Toimia -ohjeistuksen uudistamiseen liittynyt verkkokoulutus, jonka suoritti yhteensä 1 124 toimihenkilöä Suomessa. Työntekijöiden osalta panostimme erityisesti siivouksen sähköiseen perehdytykseen. Lisäksi merkittäviä kokonaisuuksia olivat Osaava kuljettaja -koulutukset, joihin osallistui kaikkiaan noin 1 000 L&T:n kuljettajaa sekä asiakaskokemuksen kehittämiseen liittyvä Asiakas ja minä -valmennus, johon osallistui noin 5 000 henkilöä Kiinteistöpalveluista ja Kiinteistötekniikasta.
- **Viestintää työntekijöiden suuntaan parannettiin.** Koko L&T:n henkilöstön yhteistä sisäistä viestintäkanavaa eli intranettiä alettiin rakentaa vuonna 2018 sekä Suomessa että Ruotsissa. Aiempaan intranettiin ovat päässeet vain Suomen toimihenkilöt, mutta jatkossa myös työntekijöillä on mahdollisuus löytää tietoa intran kautta. Viestintää työntekijöiden suuntaan parannettiin myös sillä, että tavoite- ja kehityskeskustelujen kattavuutta laajennettiin kaikkiin työntekijöihin. Aiemmin keskustelut ovat kattaneet vain toimihenkilöt.
- **Ansioituneita työntekijöitä palkittiin.** Kuukauden työntekijät ja esimiehet palkittiin asiakkailta sekä henkilöstöltä tulleiden palautteiden perusteella Ympäristöpalveluissa, Teollisuuspalveluissa, kiinteistöhuollossa, siivous- ja tukipalveluissa sekä Kiinteistötekniikassa. Lisäksi vuonna 2018 alettiin palkita myös kvartaalin asiantuntijoita.
- **Ympäristöpalveluiden tuunattu erikoisjäteauto nousi ilmiöksi.** Ympäristöpalvelut halusi helpottaa kuljettajien rekrytointihaasteita sekä saada uutta nostetta alalle hankkimalla tuunatun erikoisjäteauto The Kierrätysnaattorin. Auto julkistettiin suurelle yleisölle Alahärmässä elokuussa, minkä jälkeen se nousi ilmiöksi sosiaalisessa mediassa. The Kierrätysnaattori kiersi ahkerasti eri yksiköissä ja erilaisissa tapahtumissa pitkin loppuvuotta 2018.
- **EWC-neuvosto kokoontui ensimmäisen kerran** joulukuussa Helsingissä. EWC-toiminnaksi kutsutun eurooppalaisen yritysneuvoston (European Works Council) tehtävänä on varmistaa, että työntekijät saavat riittävästi tietoa konsernin yhteisistä ja maakohtaisista asioista. Lisäksi tarkoituksena on, että eri maiden edustajat voivat osallistua työtään koskevaan päätöksentekoon itse. Neuvostolla on tärkeä rooli myös siinä, että tieto kulkee L&T:n eri toimintamaiden välillä.

Tavoitteena pienempi vaihtuvuus

Yksi henkilöstökokemuksen vahvistamisen tavoitteista on henkilöstön sitoutumisen kasvattaminen ja lähtövaihtuvuuden vähentäminen. Vuonna 2018 suotuisa tilanne työmarkkinoilla vaikutti kuitenkin siihen, että erityisesti Kiinteistöpalveluissa henkilöstön vaihtuvuus lisääntyi.

Vaihtuvuus, %	2018	2017
Koko konserni, painotettu keskiarvo	26 %	
Suomi	30,8 %	
Ruotsi	7,5 %	8 %
Venäjä	5,3 %	6 %
Toimialoittain Suomessa		
Ympäristöpalvelut	13,3 %	12,5 %
Kiinteistöpalvelut	38,9 %	34,4 %
Kiinteistötekniikka	19,0 %	
Teollisuuspalvelut	14,2 %	11,9 %
Uusiutuvat energialähteet	4,2 %	

Vuoden 2018 aikana jouduimme käymään 43 yhteistoimintaneuvottelua. Neuvottelujen seurauksena irtisanottiin 72 henkilöä ja lomautettiin 9 henkilöä. Uudelleenjärjestelytilanteissa noudatamme kansallisen lainsäädännön mukaisia vähimmäis- ja neuvotteluajoja.

MONIMUOTOINEN L&T

Monimuotoisuuden edistäminen on yksi L&T:n vastuullisuusohjelman tärkeistä teemoista. Uskomme, että esimerkiksi maahanmuuttajissa on suuri potentiaali auttaa ratkaisemaan työvoimapula eri aloilla ja että monimuotoinen työyhteisö on kilpailuetu.

L&T:n monimuotoisuutta kuvastaa hyvin se, että Suomen henkilöstöstämme 15 prosenttia* (16) on ulkomaalaistaustaisia, eri kansallisuuksia meillä on 85 (86) ja henkilöstömme ikäjakauma on laaja. Henkilöstöstämme on naisia 52 prosenttia (42) ja naisten osuus esimiehistä on 36 prosenttia.

Henkilöstön ikäjakauma, %

14–20 -vuotiaat	3,1 %
21–30 -vuotiaat	21,1 %
31–40 -vuotiaat	25,9 %
41–50 -vuotiaat	23,2 %
51–60 -vuotiaat	21,2 %
Yli 60-vuotiaat	5,6 %

Vuokratyövoiman käyttö L&T:llä keskittyy pääosin Kiinteistöpalveluihin ja Teollisuuspalveluihin. Tärkeimmät vuokratyövoiman käytön syyt ovat ruuhkahuippujen tasaaminen, työvoiman käytön optimoiminen, sesonkiluonteisen toiminnan varmistaminen sekä sairauslomien sijaisuudet. Lisäksi vuokratyövoimaa käytetään, kun pyrimme helpottamaan oman henkilöstön työtaakkaa ja välttämään ylityitä.

Henkilöstön sukupuolijakauma, %

Naisia	51,8 %
Miehiä	48,2 %

Henkilöstön sukupuolijakauma, esimiesasema, %

Naisia	36,0 %
Miehiä	64,0 %

*luku ei pidä sisällään henkilöitä, jotka ovat Suomen kansalaisia. Tieto on saatavilla vain Suomesta.

➤ Keskeiset toimenpiteet vuonna 2018:

- **Tavoitteeseemme edistää monimuotoista työyhteisöä liittyy keskeisesti syrjimättömän työkuulttuurin tavoittelu.** L&T oli mukana Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n käynnistämässä Työ ei syrji -kampanjassa, jonka tavoitteena on luoda Suomeen aidosti yhdenvertainen ja kaikille avoin työkuulttuuri. Teemme jatkuvasti töitä edistääksemme esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevien työllistymismahdollisuuksia ja olemme sitoutuneet noudattamaan YK:n Global Compactin syrjinnän vastaisia periaatteita. Lisäksi Tapa toimia -ohjeisiin on kirjattu syrjinnän vastaiset pelisäännöt, jotka auttavat meitä toimimaan oikein työarjessamme.
- **Osana vastuullisuuden kehittämistä ja vastuullisuusohjelmamme toimeenpanoa liityimme mukaan Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumukseen,** jonka avulla sitouduimme tekemään tavoitteellisia toimenpiteitä työurien pidentämiseksi sekä nuorten, vaikeasti työllistyvien ja maahanmuuttajien työllistämiseksi.
- **Olimme mukana myös Ihmisoikeuskeskuksen ja yhdenvertaisuusvaltuutetun lokakuussa 2018 lanseeraamassa Maanantai kuuluu kaikille -kampanjassa,** jonka pyrkimyksenä on muistuttaa vammaisten henkilöiden oikeudesta työelämään, sillä maanantaiarki on etuoikeus, jota kaikilla ei ole. Kampanja haastoi työnantajat kertomaan sosiaalisen median kanavissaan, minkälaisia konkreettisia askelia yritys on ottanut tai suunnittelee ottavansa vammaisten henkilöiden työllistymisen hyväksi. L&T tekee yhteistyötä muun muassa Helsingin kaupungin kanssa ja olemme heidän tuetun työllistymisen palveluiden kautta palkanneet meille kehitysvammaisia henkilöitä siivousalan töihin.
- **Haluamme olla mukana tukemassa nuorten työllistymistä ja opiskelua** tarjoamalla opiskelijoille työssäoppimis-, työharjoittelu- ja lopputyöpaikkoja. Kaikilla L&T:n toimialoilla on jatkuvasti työssäoppijoita eri oppilaitoksista ja rekrytoimme kesällä 2018 lähes 1000 kesätyöntekijää.
- **Myös omalla henkilöstöllämme on jatkuva mahdollisuus oman ammattitaidon lisäämiseen** muun muassa ympäri vuoden käynnissä olevilla oppisopimuskoulutuksilla, joita ovat esimerkiksi kiinteistöpalvelualan perustutkinto, ammattitutkinto ja erikoisammattitutkinto sekä logistiikan perustutkinto, josta valmistutaan kuorma-autonkuljettajaksi.
- **Jatkoimme keväällä 2017 yhteistyössä Stadin osaamiskeskuksen sekä Espoon ja Vantaan työvoimatoimistojen kanssa aloittamaamme Monet -projektia,** jonka tavoitteena on tukea maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden työllistymistä ja toisaalta helpottaa Kiinteistöpalveluiden työvoimapulaa. Vuonna 2018 projektiin osallistui 18 työnhakijaa. Monet -toiminta on otettu L&T:lle pysyväksi toimintatavaksi.

➤ [Tutustu tarkemmin L&T:n monimuotoisuuteen Henkilöstölukutaulukossa](#)

Hyvinvoiva, monimuotoinen
ja tuottava työyhteisö

CASE

L&T mukana Business Lead 2018 -kotouttamisohjelmassa

L&T oli mukana Hanken Svenska handels-högskolanin Business Lead 2018 -kotouttamisohjelmassa, jonka tavoitteena on auttaa Suomesta oleskeluluvan saaneita korkeakoulutettuja maahanmuuttajia ja turvapaikanhakijoita kehittämään osaamistaan ja integroitumaan suomalaisille työmarkkinoille.

Ohjelman takana on Hanken & SSE Executive Education yhteistyössä suomalaisten yritysten kanssa. Toukokuussa 2018 alkaneeseen ohjelmaan osallistui yhteensä 37 englantia puhuvaa maahanmuuttajataustaista henkilöä, joista 18 oli naisia ja 19

miehiä. Ohjelmaan sisältyi muun muassa suomalaisen liike-elämän ja työkaltaurin ymmärtämiseen tähtäävää opetusta ja mentorointia sekä harjoittelujakso suomalaisessa yhteistyöyrityksessä.

Zumrah Atif suoritti kahdeksan viikon mittaisen harjoittelujakson L&T:n pääkonttorilla

Pakistanista kotoisin oleva 30-vuotias **Zumrah Atif** on opiskellut Pakistanissa ylemmän liikehallinnon tutkinnon pääaineenaan henkilöstöhallinto ja työskennellyt kotimaassaan englannin kielen opettajana.

Suomeen muutettuaan Zumrah on opiskellut suomen kieltä ja työskennellyt harjoittelijana Helsingin kaupunginkirjastossa.

Business Lead 2018 -koulutusohjelman päätteeksi Zumrah työskenteli kahdeksan viikon ajan L&T:n pääkonttorin HR-osastolla Helsingissä. Harjoittelujakson myötä Zumrah sai kokemusta erilaisista henkilöstöhallinnon työtehtävistä ja toi läsnäolollaan positiivista virettä työyhteisöön.

Zumrah kertoo kokemuksen olleen kaiken kaikkiaan hieno. Zumrahin mukaan ilmapiiri L&T:llä on ystävällinen ja avulias, töitä tehdään yhdessä ja kaikkia kohdellaan tasa-

puolisesti. Harjoittelujakson aikana Zumrah kertoo oppineensa paljon ja saaneensa kokemusta siitä, minkälaista suomalaisessa yrityksessä ja modernissa toimistoympäristössä on työskennellä.

”Tein harjoittelujaksoni aikana monipuolisesti erilaisia henkilöstö- ja palkkahallinnon tehtäviä ja osallistuin muun muassa koulutusten suunnitteluun ja koordinointiin. Toivon saavani tulevaisuudessakin työskennellä henkilöstöhallinnon parissa”, Zumrah tiivistää.

Hyvinvoiva, monimuotoinen
ja tuottava työyhteisö

TALOUSKASVUN LUOMINEN JA HYVINVOINNIN LISÄÄMINEN

L&T:n tavoitteena on kasvattaa yhtiön taloudellista arvoa kestävästi, luoda talouskasvua ja lisätä hyvinvointia. L&T on toimintapaikkakunnillaan merkittävimpien työnantajien joukossa ja maksetuilla palkoilla ja veroilla sekä aine-, tavara- ja palveluostoilla on huomattava vaikutus kuntatalouteen sekä talousalueen muuhun elinkeinotoimintaan. Omistajillemme maksamme osinkona sen osan yhtiön tuloksesta, jota ei tarvita terveen kehityksen varmistamiseen.

Toimintamme keskeisimmät suorat rahavirrat syntyvät asiakkaiden palvelumaksuista, palvelu- ja tavarahankinnoista, henkilöstön palkoista, palkkioista ja sosiaalkuluista, veroista, korvauksista rahoittajille ja osakkeenomistajille sekä investoinneista.

TALOUDELLISEN HYÖDYN JAKAUTUMINEN (MEUR)

LISÄARVON JAKAMINEN (MEUR)

**OMISTAJAT
OSINGOT JA PÄÄOMAN
PALAUTUKSET**
-35,3 (-35,3)

**TYÖNTEKIJÄT
PALKAT, PALKKIOT JA
SOSIAALIKULUT**
-324,2 (-296,9)

**LUOTONANTAJAT
NETTORAHOITUS-
TUOTTO/-KULU**
-3,4 (-2,2)

**JULKINEN
SEKTORI
VEROT**
-6,4 (-10,5)

LIIKETOIMINNAN KEHITTÄMISEEN (MEUR)

47,4 (37,7)

L&T:n verojalanjälki

	Suomi	Ruotsi	Venäjä	Suomi	Ruotsi	Venäjä	Yhteensä	
	2018			2017			2018	2017
Verot ja veronluonteiset maksut, M€								
Tuloverot/yhteisöverot	4,7	0,6	0,0	9,0	1,2	0,0	5,3	10,3
Ennakonpidätykset palkoista ja metsämaksuista sekä lähdeverot	48,3	11,3	0,3	48,5	5,5	0,2	59,9	54,2
Sosiaaliturvamaksu	1,9	13,5	0,6	2,3	6,9	0,6	15,9	9,8
Tuotantoverot *	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
Arvonlisäverot (kulutusvero)	81,0	20,7	0,9	80,8	10,2	0,8	102,5	91,8
Kiinteistöverot	0,3	0,0	0,2	0,2	0,0	0,2	0,5	0,4
Vakuutusvero	0,5	0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,5	0,6
Yhteensä	136,8	46,0	1,9	141,5	23,8	1,8	184,7	167,2

* Tuotantoverot sisältävät mm. itse tilitetyt jäteverot

Verojen maksamisessa, keräämisessä, tilitämisessä ja raportoinnissa L&T noudattaa paikallista lainsäädäntöä. Maksamme ja tilitämme veromme toimintamaihimme. Keskeinen periaate L&T:n verojen hoidossa on laadukas ja oikea-aikainen veroilmoitusten ja muiden lakisääteisten velvoitteiden hoitaminen.

Osana vastuullisuusohjelmaamme raportoimme läpinäkyvästi verojalanjälkemme eli yhtiömme liiketoiminnasta yhteiskunnalle kertyvät verotulot ja veronluonteiset maksut. Välittömien ja välillisten verojen lisäksi L&T:n

verojalanjäljessä on raportoitu työntekijöiden palkoista pidätetyt ennakonpidätykset sekä sosiaaliturvamaksut.

Yhteenveto verojalanjäljestä kattaa sellaiset verot ja veronluonteiset maksut, joissa L&T:llä on lakisääteinen velvoite maksaa tai kerätä kyseinen vero tai maksu. Sen sijaan sellaisia veroja, jotka sisältyvät tuotteen tai palvelun ostohintaan tai joista L&T:llä ei ole lakisääteistä ilmoitusvelvollisuutta, ei ole sisällytetty yhteenvedon tietoihin. Tässä raportissa olennaiset verot ja maksut on luokiteltu verolajeittain ja maittain.

**Kunnon yrityskansalainen:
maksoi 185 miljoonaa euroa veroja.**

TAVOITTEENA KESTÄVÄ TEOLLISUUS JA KAUPUNGIT

Vuonna 2018 vastuullisuusohjelman päivityksen yhteydessä L&T nosti vastuullisuusohjelmaansa uuden osion ”Kestävä teollisuus ja kaupungit”, koska olennaisuustarkastelun yhteydessä huomattiin, että yhtiö pystyy palvelemaan vaikuttamaan teollisuus- ja kaupunki-infran kehittämiseen kestävä kehityksen mukaisesti, pienentämään ympäristö- ja terveysriskejä, tehostamaan resurssien käyttöä sekä lisäämään ympäristöystävällisten teknologioiden käyttöä. Kaupungeissa tavoitteenamme on lisäksi kiertotalouden mukaiset osallistamiseen, resurssitehokkuuteen ja ilmastomuutoksen vaikutusten lievittämiseen liittyvät ratkaisut sekä terveellisemmät ja turvallisemmat olosuhteet. Tämän osion tavoitteet ja indikaattorit tulevat täsmentymään vuoden 2019 aikana.

Painopisteet

Tavoitteet 2018-2021

Indikaattorit 2018

Edistämme teollisuusinfran kehittämistä kestävä kehityksen mukaisesti, sivuvirtojen hyödyntämistä ja suljettuja kiertoja.

Ympäristöystävällisten teknologioiden käytön edistäminen. Teollisuuden sivuvirtojen ja pilaantuneiden maiden hyötykäytön lisääminen.

Uudet innovaatiot ja projektit. Hyötykäytetyt sivuvirrat ja maa-ainekset yli 300 000 tonnia.

Innoivoimme ratkaisuja kestävien kaupunkien rakentamiseksi sekä terveellisten ja turvallisten olosuhteiden luomiseksi.

Ratkaisut kestävä kaupunki-infran ylläpitämiseksi ja kestävien kaupunkien kehittämiseksi. Innovaatiot terveellisten ja turvallisten olosuhteiden tuottamiseksi.

Alueelliset kestävä kehityksen mukaiset hankkeet ja kehitysohjelmat. Uudet konseptit.

KESTÄVÄ TEOLLISUUS

Teollisuudessa L&T tekee asiakkaidensa kanssa yhteistyötä teollisuusinfran kehittämiseksi kestävän kehityksen periaatteiden mukaiseksi mm. energia- ja resurssitehokkuus huomioiden. Kehitystyötä tehdään muun muassa sen eteen, että teolliset sivuvirrat (kuonat, sakat, lietteet, tuhkat) ja pilaantuneet maa-ainekset voitaisiin hyödyntää ensisijaisesti teollisuuden raaka-aineina ja toissijaisesti infrarakentamisessa erilaisissa rakenneratkaisuissa korvaamaan neitseellistä maa-ainesta. Lisäksi kehitämme mm. innovatiivisia puhdistusmenetelmiä, joilla esim. robotiikkaa hyödyntäen vähennetään syntyvän jätteen määrää ja edistetään työturvallisuutta.

L&T:n palvelut teollisuuslaitoksille kattavat koko jäte- ja sivuvirta-arvoketjun synnystä hyötykäyttöön ja kierrätykseen. Palvelukokonaisuus rakentuu tehtaan prosessilaitteiden puhtaanapidon, sisälogistiikan, ympäristöhuollon ja kiinteistöjen ylläpitoon liittyvistä ratkaisuista. Kokonaisvaltainen toiminta takaa kustannustehokkuuden, kestävän kehityksen mukaisen toiminnan ja vastuullisuuden. Kaikki toimenpiteet tehdään aina voimassaolevan lainsäädännön ja ympäristölupien mukaisesti.

L&T hyötykäyttää teollisuuden sivuvirtoja keventäen näin teollisuuden ympäristökuormitusta. Huolehdimme kaikista teollisuusyritysten jätteistä vaarallisista jätteistä lietteisiin ja

tuhkiin. Teemme soveltuvista jätteistä raaka-ainetta teollisuudelle ja polttoainetta voimalaitoksiin. Lisäksi käytämme teollisuuden sivuvirtoja ja jätteitä maanrakennusmateriaaleina neitseellisten materiaalien sijaan.

L&T käsittelee, hyötykäyttää ja vastaanottaa pilaantuneita maa-aineksia kaikkialta Suomesta.

Valtaosa L&T:n pilaantuneesta maasta ohjataan hyötykäyttöön. Niitä hyödynnetään maanrakennuksessa ja -stabiloinnissa, esimerkiksi jätealueiden ja kaatopaikkojen rakenteissa.

Vuonna 2018 toimitimme hyötykäyttöön yli 300 000 tonnia teollisuuden sivuvirtoja ja pilaantuneita maa-aineksia.

Käytännön teko: tuhkasta moottoritie.

Asiakasratkaisut

Vuonna 2018 L&T toimi useiden teollisuusyri-
tysten kumppanina kunnossapidossa, kiinteis-
töjen tukipalveluissa sekä ympäristöhuollon
ratkaisuissa. Kehitimme palvelutarjoamaamme
tehdaspalveluissa niin, että pystymme tuotta-
maan tukipalvelut yhä tehokkaammin ns. yhden
luukun periaatteella. Toimimme sen puolesta,
että tehdasalueet toimivat tehokkaasti vuoden
jokaisena päivänä ja kokonaisuuden hallinnointi
sekä ennakoiva työturvallisuus ovat toimin-
tamme keskiössä. Lue seuraavalta sivulta,
kuinka olemme onnistuneet Eforan kumppanina
Stora Enson Enocellin tehtaalla Uimaharjussa.

Vuonna 2018 L&T toteutti yhteistyössä
asiakkaan kanssa Suomen ensimmäisen landfill
mining -konseptin, jossa jo suljettu teollinen
kaatopaikka avattiin ja aiemmin loppusijoite-
tusta maa-aineksesta rikastettiin raaka-ainetta
uudelleenhyödynnettäväksi teollisen tuotannon
raaka-aineena. Lisäksi kehitimme asiakkai-
demme kanssa voimalaitosten ja tehtaiden
tuhkien hyötykäyttöä lannoitteena, maanraken-
nuksen ja pilaantuneiden maiden stabiloinnin
raaka-aineena tai sakkujen stabiloinnissa
korvaamaan neitseellistä kalkkia.

Vuonna 2018 paransimme myös edellytyk-
siämme tarjota materiaalihokkuusratkaisuja
valtakunnallisesti. Uudenkaupungin mate-
riaalihokkuuskeskuksen ympäristölupaa
laajennettiin palvelemaan monipuolisemmin
alueen teollisuusasiakkaita. Oulussa uuden
materiaalihokkuuskeskuksen investoinnissa
saatiin YVA-menettely päätökseen ja ympäristö-
lupahakemus jätettiin viranomaiselle loka-

kuussa. Tämän hetkisen arvion mukaan uuden
keskuksen rakentaminen aloitettaisiin vuonna
2019 ja toiminta vuonna 2020. Materiaalite-
hokkuuskeskuksen toiminta-ajaksi on arvioitu
vähintään 50 vuotta.

Kehityshankkeet ja yhteistyöfoorumit

L&T osallistui yhtenä toimijana Clic eli Circular
Economy Platform –hankkeeseen, jossa kehi-
tetään kiertotalouden tieto- ja palvelualustaa
sivuvirtojen hyödyntämiseen. Alustan toimin-
taan integroidaan kaikki palvelut, jotka tarvitaan
sivuvirtojen kokoamiseen, käsittelyyn, tuotteis-
tamiseen ja markkinoille saattamiseen. Ensi
vaiheessa alustaa hyödyntävä kaupallisopera-
tiivinen yritysverkosto rakennetaan metsäte-
ollisuuden ekosysteemille Kaakkois-Suomeen,
jossa hankkeen keskeiset toimijat jo nykyisinkin
toimivat. Hanke käynnistettiin syksyllä 2018 ja
ensimmäinen vaihe jatkuu vuoden 2019 ajan.

Otimme osaa UUMA3-yhteistyöfoorumiin,
jonka tavoitteena on edistää uusiomaarakenta-
mista Suomessa siten, että uusiomaarakentami-
sista tulisi kiertotaloutta edistävä toimintatapa,
joka olisi tasavertainen luonnonkiviainesten
käytön kanssa. Näillä toimenpiteillä on mahdol-
lista saavuttaa merkittäviä teknisiä, taloudellisia
ja ympäristöllisiä hyötyjä. Vuosien 2018-2021
aikana UUMA3-ohjelma vie uusiomaarakentami-
sen nykyistä konkreettisemmalle tasolle kaupun-
kien ja liikenneviraston rakentamistoiminnassa.

Olimme mukana Motivan koordinoimassa
Teolliset symbioosit Suomessa – FISS (Finnish
Industrial Symbiosis System) toimintamallissa,
jolla pyritään auttamaan yrityksiä ja muita

toimijoita tehostamaan keskinäistä resurssien
hyödyntämistä sekä synnyttämään uutta liike-
toimintaa. Symbiooseissa yritykset tuottavat
toisilleen lisäarvoa hyödyntämällä tehokkaasti
toistensa sivuvirtoja, teknologiaa, osaamista tai
palveluja. Näin toisen toimijan sivuvirta tai jäte
muuttuu tuottavaksi resurssiksi toiselle ja sääs-

tää kummankin kustannuksia vähentäen myös
haitallisia ympäristövaikutuksia. Parhaimmassa
tapauksessa symbiooseissa syntyy kaupalli-
sesti menestyviä korkean jalostusasteen tuot-
teita loppukäyttäjien tarpeisiin sekä kotimaassa
että kansainvälisillä markkinoilla.

CASE

Metsäyhtiön kunnossapito vaatii ennakkointia kaikissa oloissa

Sellutehtaalle tärkeintä on häiriötön prosessi. L&T turvaa sitä Uimaharjussa.

Punaiset seinät kohoavat korkealle pakkas-
taivaalle, ja piipuista levittäytyvä savu ker-
too, että sellutehtaan uumenissa tapahtuu.
Stora Enson Enocellin tehdas Uimaharjussa
tuottaa valkaistua sellua sekä maailmalla
haluttua liukosellua 490 000 tonnin kapasiteetilla
vuodessa.

Koska prosessi pyörii koko ajan, toiminta
vaatii häiriöttömyyttä.

”Esimerkiksi soodakattiloiden tuloilma-
puhaltimilta vaaditaan melkoisia ilmamää-
riä. Jos prosessi häiriintyy, laatu kärsii ja
pahimmassa tapauksessa kattila tippuu pois
pelistä. Kaikki häiriöt ovat kalliita”, sanoo
Eforan kunnossapitopalvelupäällikkö **Jukka
Asikainen**.

”Olosuhteet voivat olla aika karut. Nytkin
on pakkasta melkein 30, ja kova tuuli sekä
sijainti ison Rukaveden rannalla lisäävät
vielä sen vaikutusta”, sanoo L&T:n palvelu-
päällikkö **Jani Piipponen**.

Pohjois-Karjalan talvi voi olla hyytävä,
kesällä tuo taas haasteensa jäähdytys. Jos
esimerkiksi jonkun sähkötilan jäähdytys
pettää, se voi aiheuttaa osaston alasajon.

Efora on Stora Enson tytäryhtiö, joka huo-
lehtii konsernin tehtaiden kunnossapidosta.
L&T on Eforan kumppani viidellä paikka-
kunnalla, ja kiinteistö-kunnossapidon lisäksi
L&T:n Teollisuuspalvelut tekee tehtailla
erilaisia prosessiin liittyviä töitä.

Uimaharjussa L&T on vastannut neljä
vuotta talotekniikan ja kiinteistön huollosta
ja kunnossapidosta. Käytännössä se tarkoittaa
isoa kattausta ilmanvaihtoa, lämmitystä,
jäähdytystä, vesilinjoja, rakennusautomaatiota
ja kiinteistön korjauksia.

”Tehtävämme on varmistaa tuotannolle ja
ihmisille hyvät ja häiriöttömät olosuhteet”,
sanoo L&T:n kiinteistötekniikan aluejohtaja
Tuomas Pitkänen.

Iso osa kokonaisuutta on varsinkin
jäähdytyksen energiatehokkuuden paran-
taminen, ja L&T halusi tarjota siinä uusia
ratkaisuja.

”Vapaajäähdytysjärjestelmä on tuonut
säästöä ja käyttövarmuutta”, sanoo Asika-
inen.

Yhdessä tehtaan konehuoneessa L&T:n
kylmäestari **Pasi Sinokki** työskentelee
jäähdytyksen kanssa.

”Hyvin itsenäistä työtä tämä on. Keikat
tulevat pitkälti SAPin puhelinsovelluksen

Jukka Asikainen (oik.) ja Pasi Sinokki ovat ylpeitä lähes 500 tapaturmattomasta päivästä Uimaharjun tehtaalla.

kautta, mutta miten ja missä järjestyksessä
ne käytännössä tekee, siitä voi päättää itse.
Toki vikakeikat menevät aina kaiken edelle.”

Tehtaan portilla olevassa taulussa
juokseva numero kertoo Eforan tapaturmat-
tomista päivistä. Luku lähentelee 500 päivää.
Turvallisuus velvoittaa myös kumppaneita,
ja L&T voi olla sen suhteen tyytyväinen:
yhteistyön aikana L&T:läisille ei ole sattunut
yhtään poissaoloon johtavaa tapaturmaa.

”Työturvallisuus on meillä tärkein asia.
Safety first”, sanoo Eforan Asikainen.

Eforan ja L&T:n yhteistyössä painottuu
hyvä tiedonkulku.

”Suunnitelmallisuus pidemmällä aikavä-
lillä, asioiden tekeminen vastuunjako-
lukoiden mukaan ja kustannustehokkuus

kaikessa”, Asikainen luettelee vaatimuksia.
Vaikka hyvin meneekin, petrattavaa löytyy
aina.

”Aina voi olla aktiivisempi tekemisessä
sekä uuden tarjoamisessa, ja poikkeamista
pitää ilmoittaa heti. Työnjohtolta tarvitaan
vuorovaikutustaitoja tilaajan ja asiakkaan
suuntaan ja johtajuutta oman porukan
suuntaan. Töiden etenemisestä pitää myös
raportoida, koska mikään ei ole valmista,
ennen kuin siitä saadaan tietoa.”

Asikainen muistuttaa, että suuren teh-
dasalueen haltuunotto vaatii vuosien työn.
”Ihmiset pitää oppia tuntemaan, sillä henki-
lökohtaisuuden kautta syntyy luottamus.”

Samaa mieltä on L&T:n Pitkänen: ”Luotta-
mus laittaa asiat luistamaan.”

KESTÄVÄT KAUPUNGIT

L&T haluaa olla aktiivisesti mukana kestävien kaupunkien kehittämisessä. Palveluidemme kautta meillä on mahdollisuus vaikuttaa kestävästä kaupunki-infran rakentamiseen ja ylläpitoon, kiertotalouden logiikan mukaan toimivien kaupunkien kehittämiseen sekä terveellisten ja turvallisten olosuhteiden luomiseen.

L&T on Smart & Clean -säätiön yrityskumppanina sitoutunut 5 vuotiseen kehitysohjelmaan, jossa kehitetään Helsingin seudulle puhtaita kaupunkiratkaisuja yhteistyössä pääkaupunkiseudun kuntien kanssa. Säätiön avainhankkeista olemme olleet keskeisesti mukana korjausrakentamiseen, ruokaan ja muovin liittyvissä projekteissa.

Helsingin kaupungin ilmastokumppanina L&T on mukana auttamassa Helsingin kaupunkia saavuttamaan uusia ilmastotavoitteitaan, joiden mukaan Helsingistä pyritään tekemään täysin hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Tavoitteenamme on vähentää kuljetustemme päästöjä 25 % verrattuna vuoden 2012 tasoon ja toiminnan volyymiin vuoteen 2020 mennessä.

Optimaaliset olosuhteet kiinteistön käyttäjiä kuunnellen

Vuonna 2018 kehitimme yhdessä Rambollin kanssa Terve- ja hyvinvoiva kiinteistö -konseptia, jossa modernin teknologian ja uusien

palvelukonseptien avulla pyritään ottamaan kokonaisvastuuta optimaalisten ja terveellisen työskentelyolosuhteiden tuottamisesta kiinteistön koko elinkaaren ajan. Konseptia lähdettiin ensimmäisenä toteuttamaan yhteistyössä asiakkaamme kanssa Tampereella.

Lisäksi L&T oli mukana kiinteistö- ja toimitilasektorin yhteisprojektissa, jossa kehitetään uusia palveluita käyttäjää kuunnellen ja kokeilemalla oppien. Virtuaalinen palveluympäristö-D-projektin (Virpa-D) tavoitteena on luoda maailmanluokan käyttäjäkokemuksia toimitilojen käyttäjille työn tuottavuuden, arjen sujuvuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Pro-

jektissa L&T johtaa palvelukokonaisuutta, jossa kehitetään tiedolla johdettuja käyttäjäpalveluita. Tavoitteena on kehittää liiketoimintamalli, joissa palvelutuotannon lopputulokset, tuotetut olosuhteet ja käyttäjätyytyväisyys painavat yksittäisten suoritteiden sijaan.

Palvelua pilotoidaan L&T:n pääkonttorilla ja asiakaskohteissamme vuoden 2019 aikana. Tavoitteena on tuoda energiankulutuksen mittauksen rinnalle sisäolosuhteiden mittaus erillisillä antureilla. Lisäksi käyttäjätyytyväisyys, palveluiden vasteajat, tyytyväisyys tuotettaviin palveluihin ja kiinteistön tila tulee läpinäkyväksi kiinteistön käyttäjille.

Käytännön teko: kiinteistöt kunnossa myös olosuhteiden osalta.

VAATIMUSTENMUKAISUUDEN VARMISTAMINEN

Toimimalla lakien ja määräysten mukaisesti L&T:n tavoitteena on varmistaa, ettei yhtiön toiminnassa tapahdu vakavia vahinkoja tai rikkeitä. Määräystenmukaisuuden varmistamiseksi olemme määrittäneet vastuullisen liiketavan periaattemme eli Tapa toimia -ohjeet, jotka koskevat myös sopimustoimittajiamme. Yritysvastuujohjelmassa tavoitteena on jatkuvasti edistää Tapa toimia -ohjeiden mukaista toimintaa niin omassa toiminnassamme kuin toimitusketjussamme. Vuonna 2018 aloitimme työn toimitusketjun vastuullisuuden varmistamiseen liittyvien toimenpiteiden uudelleen määrittelemiseksi.

Painopisteet	Tavoitteet 2018-2021	Indikaattorit 2018
Varmistamme toimintamme vaatimustenmukaisuuden ja eettisyyden	Ei vakavia vahinkoja tai rikkeitä.	Yksi kuolemaan johtanut työtaturma. Ei vakavia ympäristövahinkoja.
	Kaikki uudet L&T:läiset perehtyvät Tapa toimia - ohjeeseen, säännöllinen muistuttaminen	95 % L&T FM:n henkilöstöstä suoritti perehdytyksen ohjeisiin. 93,3 % Suomen toimihenkilöistä suoritti päivitetyn verkkokurssin.
Varmistamme toimitusketjun vastuullisuuden	Hankintojen keskittäminen toimittajille, jotka ovat sitoutuneet L&T:n vastuullisen hankinnan toimintamalliin.	Laajensimme Tilaajavastuun Luotettava Kumppani -palveluun kuulumisen vaatimusta alihankkijoista kaikkiin palvelutoimittajiimme. Vuoden lopussa 90 prosenttia kaikista palveluostoistamme tehtiin palveluun kuuluville toimittajilta. Otimme käyttöön Tapa Toimia -toimittajaohjeen Ruotsin hankinnoissa.
	Riittävät toimittaja-auditoinnit vuosittain riskiarvion perusteella	Koulutimme hankinnan avainhenkilöt toimittaja-auditointien suorittamiseen vastuullisuusnäkökulmasta ja otimme käyttöön päivitetyt auditointimallit. Teetimme Suomessa yhteensä 76 kpl toimittajien itsearviointia ja suoritimme 5 riskinarvion perustuvaa toimittaja-auditointia.

**TOIMINNASSA SATTUI
1 KUOLEMAAN
JOHTANUT
TYÖTAPA-
TURMA**

93,3 %

Suomen toimihenkilöistä suoritti Tapa toimia -kurssin

90 %

kaikista palveluostoista tehtiin Tilaajavastuun Luotettava Kumppani -palveluun kuuluville toimittajilta

OMAN TOIMINNAN VAATIMUSTENMUKAISUUS

Toimimalla lakien ja määräysten mukaisesti L&T varmistaa, ettei yhtiön toiminnassa tapahdu vakavia vahinkoja tai rikkeitä. Lisäksi varmistamme toimintamme vastuullisuuden noudattamalla vastuullisen liiketavan periaatteita eli Tapa toimia –ohjeita, joita on täsmennetty tarvittavin osin politiikoilla ja toimintaperiaatteilla. Ohjeet koskevat koko henkilöstöämme kaikissa toimintamaissamme ja sopimustoimittajiamme.

Noudatamme hallinnossamme Suomen lakeja ja säännöksiä, yhtiöjärjestyksämme, Nasdaq Helsingin sääntöjä ja ohjeita sekä Suomen listayhtiöiden hallinnointikoodia. Lisäksi toimintaamme ohjaavat hallituksen tai johtoryhmän hyväksymät politiikat ja toimintaperiaatteet sekä ympäristöluvut. Vuonna 2018 sitouduimme tukemaan YK:n Global Compact -aloitetta ja sen ihmis- ja työoikeus-, ympäristö- ja korruption vastaisia periaatteita.

Tavoitteena nolla vakavaa vahinkoa tai rikettä L&T on vastuullisuusohjelmassaan ottanut tavoitteekseen, ettei yhtiön toiminnassa tapahdu yhtään vakavaa vahinkoa tai rikettä. Vuonna 2018 emme päässeet tältä osin tavoitteeseemme, koska lokakuussa 2018 yhtiössämme tapahtui yksi kuolemaan johtanut työtapaturma. Voit lukea tapahtumasta tarkemmin [työturvallisuus-osiosta](#).

Syyskuussa Hyvinkään käräjäoikeus tuomitsi L&T:n 30 000 euron suuruiseen yhteisösakkoon liittyen vuonna 2017 tapahtuneeseen työtapaturmaan, jossa kiinteistönhoitaja loukkasi kätensä hiekoituskonetta puhdistessaan. Tuomiossaan käräjäoikeus totesi, että hiekoituskoneesta puuttui siihen kuulunut suojaritilä. Sakko oli kuitenkin syyttäjän alun perin esittämää pienempi, koska L&T:llä on yhtiötasolla panostettu merkittävästi työturvallisuuteen. Välittömästi tapahtuneen jälkeen yhtiössä ryhdyttiin toimenpiteisiin vastaavien tapausten ehkäisemiseksi.

Vuonna 2018 L&T:n toiminnassa ei tapahtunut yhtään vakavaa ympäristövahinkoa. Lieviä ympäristövahinkoja tapahtui Suomessa seitsemän kappaletta. Nämä liittyivät tulipaloihin, öljy- tai kemikaalisäiliöiden ylitäyttöihin tai säiliövuotoihin tai vähäiseen maaperän pilaantumiseen. Lisäksi Suomessa raportoitiin seitsemän ja Ruotsissa kaksi vähäistä vahinkotapausta. Ne olivat pieniä öljy- tai kemikaalivuotoja ja tulipaloja. Vastaavien vahinkojen ennaltaehkäisemiseksi ympäristöluvallisille toimipaikoille on tehty ympäristöriskien arviointi, joiden pohjalta on laadittu ympäristönsuojelulain vaatimat ennalta-arvioinnit. Nämä on puolestaan kytketty pelastussuunnitelmiin, joiden avulla vahinkoja torjutaan ja rajataan mahdollisimman vähäisiksi. Lisäksi jokaisen ympäristöluvallisen toimipaikan tulee tehdä kerran kvartaalissa

Ympäristö walk –havaintokierros, jossa käydään läpi ympäristön ja vahinkojen torjunnan kannalta tärkeitä näkökohtia kuten asfaltin kunto, piha-alueen siisteys, öljynerottimien kunto, sulkukaivojen toimivuus sekä aidan ja porttien kunto jne.

Vuoden aikana L&T vastaanotti yhteensä 19 (37) paikallista valitusta liittyen jätteiden käsittelytoimintaan Lahdessa, Jyväskylässä, Porissa, Keravalla ja Helsingissä. Lähes kaikki valitukset liittyivät käsittelytoiminnan hajuhaittoihin ja lisäksi raportoitiin yksittäisiä haittoja liittyen lähiympäristön roskaantumiseen, epäsiisteysteen tai meluun. Valitukset tulivat suoraan lähialueen asukkailta tai paikallisen ympäristöviranomaisen kautta ja ne kirjattiin seurantajärjestelmään. Valitukset käsiteltiin yhteistyössä viranomaisten kanssa pyrkimyksenä rajoittaa haittaa jatkossa.

Tapa toimia jalkautuu osaksi arkea

Varmistaakseen toimintansa määräystenmukaisuuden, L&T on määrittänyt vastuullisen liiketavan periaatteet eli Tapa toimia –ohjeet, jotka koskevat jokaista L&T:läistä ja yhtiön sopimustoimittajia. Ohjeisiin perehdyttäminen on esimiesten vastuulla ja johto seuraa ohjeiden noudattamista.

Sen lisäksi, että jokaisen L&T:läisen on noudatettava Tapa toimia –ohjeita, tulee kaikkien myös ehkäistä ohjeiden vastaista toimintaa. Ohjeiden

Code of Conduct
on meillä
kotoisammin
Tapa toimia.

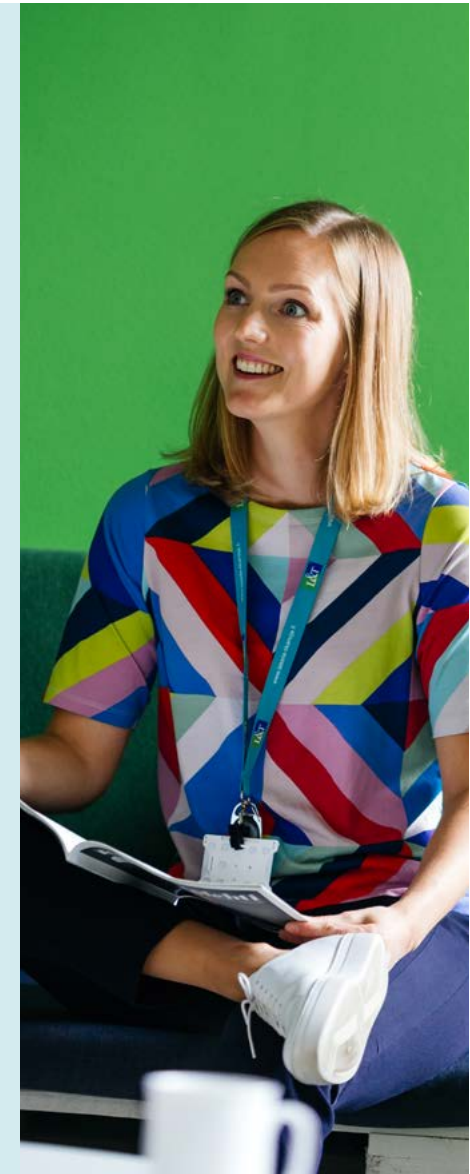
vastaisesta toiminnasta ilmoitetaan ensisijaisesti omalle esimiehelle, joka auttaa ohjeiden tulkinnassa epäselvissä tilanteissa. Lisäksi henkilökunta voi soittaa tai lähettää sähköpostia luottamukselliseen ilmoituskanavaan, joka on käytössä kaikissa toimintamaissamme. Sisäinen tarkastaja käsittelee kanavaan tulleet ilmoitukset yhdessä sovitun prosessin mukaisesti.

Ohjeissa on otettu kantaa muun muassa lahjonnan ja korruptionvastaisuuteen, kilpailulakien ja ympäristövaatimusten noudattamiseen sekä syrjimättömyyteen. Uudet L&T:läiset perehdyvät ohjeisiin osana perehdytysohjelmaansa ja lisäksi muistutamme ohjeista säännöllisesti muun muassa verkkokurssien avulla.

➤ Eteneminen vuonna 2018:

- Kaikki uudet L&T:läiset perehtyivät Tapa toimia –ohjeisiin osana perehdytysohjelmaansa. Erityisfokuksessa oli Ruotsin kiinteistötekniikan henkilöstö, joka tuli osaksi L&T:tä syyskuussa 2017 tehdyn yrityskaupan myötä. Alkuvuodesta 2018 **95 % Ruotsin kiinteistötekniikan henkilöstöstä** suoritti verkkokurssin, jossa oli mukana Tapa toimia –ohjeiden tärkeimmät asiat.
- Syksyllä 2018 Tapa toimia -ohjeita ja niiden käytäntöön soveltamista tukevaa verkkokurssia päivitettiin vastaamaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (GDPR) henkilötietojen käsittelyä koskevia vaatimuksia. Lisäksi muun muassa syrjinnän vastaisia ohjeita täsmennettiin Global Compactin hengessä mukaisesti. **Suomen toimihenkilöistä 93,3 %** oli suorittanut päivitetyn verkkokurssin vuoden loppuun mennessä. Vuonna 2019 Ruotsin henkilöstö ja Suomen työntekijät perehtyvät soveltuvin osin uudistettuihin ohjeisiin.
- Ilmoituksia Tapa toimia -ohjeiden vastaisesta toiminnasta saapui sisäiselle tarkastajalle 13 kappaletta. Ilmoitukset tulivat joko suoraan henkilöstöltämme, esimiesten kautta tai sähköisen ilmoituskanavan välityksellä. Kaikki ilmoitukset vaativat tarkempaa selvitystä ja niistä valtaosa johti toimenpiteisiin. Toimenpiteet vaihtelivat huomautuksista varoituksiin. Joissain tapauksissa päädyttiin muuttamaan yhtiössä käytössä olevia prosesseja.
- Liittyen toukokuussa sovellettavaksi tulleeseen EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen määrittelimme liiketoiminnan prosesseja ja henkilötietojen käsittelyä prosessien eri vaiheissa. Osana tätä yhtiössä myös tarkennettiin ja määriteltiin prosessin eteneminen koskien mahdollisia tietoturvaloukkaustilanteita. Tietosuojapolitiikkamme ja muu ohjeistus päivitettiin vastaamaan GDPR:n vaatimuksia. Samoin laadimme uudet GDPR:n mukaiset tietosuojaselosteet ja henkilöstölle pidettiin GDPR-liitännäisiä koulutuksia. Vuonna 2018 L&T ei ollut yhtään vahvistettua valitusta liittyen asiakkaiden yksityisyyden suojan rikkomiseen tai asiakastietojen häviämiseen.
- Lahjonnan ja korruption vastaisissa toimenpiteissä sisäinen tarkastaja keskittyi myynnin prosessien läpikäyntiin. Aihepiiri oli myös vahvasti mukana uudistetuissa Tapa toimia –verkkokoulutuksessa, jossa asiaan pureuduttiin käytännön esimerkkien kautta. Yhtiössä ei ollut yhtään lahjonta- tai korruptiotapausta. Lue tarkemmin käytännöstämme liittyen toimittajayhteistyöhön seuraavalta sivulta.
- Ihmisoikeuksiin liittyviä riskejä on arvioitu osana riskienhallintaprosessia (lue tarkemmin Taloudellisen katsauksen sivuilta 23–24). Koska L&T toimii pääasiassa Suomessa ja Ruotsissa paikallisten kumppaneiden kanssa, ei toiminnassa ole tunnistettu merkittäviä ihmisoikeuksiin liittyviä riskejä. Syrjinnän vastaisia ohjeita täsmennettiin osana Tapa toimia –ohjeiden päivitystä. Vuonna 2018 yhtiössä ei ollut yhtään ihmisoikeuksiin liittyvää rikkomusta tai raportoitua syrjintätapausta. Yhtiö ei salli minkäänlaista syrjintää, häirintää, kiusaamista, rasismia tai epäasiallista kohtelua eikä hyväksy lapsityövoiman käyttöä, mitään pakkotyön muotoa, eikä muita ihmisoikeuksien loukkauksia omassa toiminnassaan tai toimitusketjussaan.

➔ [Tutustu Tapa toimia –ohjeisiin tarkemmin
www.sivuillamme](#)

VASTUULLINEN HANKINTA

L&T edellyttää kaikilta toimittajiltaan lakien, sopimusten ja työehtojen noudattamista sekä sitoutumista vastuullisuusperiaatteisiimme, jotka on kuvattu Tapa toimia -ohjeessa. Näissä ohjeissa painotamme lainsäädännön noudattamista, toiminnan rehellisyyttä ja läpinäkyvyyttä, toisten kunnioittamiseen sekä työnantajan vastuuseen liittyviä näkökulmia sekä ympäristöasioita. Uudet sopimustoimitajat sitoutuvat Tapa toimia -periaatteisiin ja L&T:n sopimusehtoihin sopimuksen teon yhteydessä.

Kun valitsemme yhteistyökumppaneita, painotamme toimittajien valinnassa toiminnan luotettavuutta, eettisiä ja ympäristöön liittyviä periaatteita sekä tuotteen tai palvelun laatua ja kustannustehokkuutta koko tuotteen tai palvelun elinkaaren osalta.

Uusien toimittajien vastuulliseen toimintatapaan liittyvät asiat varmistetaan ennen yhteistyösuhteen alkua toimittajan itsearviointin avulla. Itsearvioinnissa tarkastellaan mm. yrityksen taustoja, toimintatapoja laatuun, vastuullisuuteen ja työturvallisuuteen liittyen sekä ympäristöriskien ehkäisyä. Arvioimme itsearvioinnissa annetut vastaukset ja varmistamme, että yhteistyön aloittamiselle ei ole esteitä. Mikäli vastauksissa ilmenee poikkeamia, poikkeaman vakavuusasteesta riippuen yhteistyötä ei aloiteta tai toimittajan kanssa sovitaan

jatko-toimenpiteistä ja aikataulusta havaittujen poikkeamien korjaamiseksi.

Lisäksi palvelua toimittavilta yrityksiltä edellytämme kuulumista Tilaajavastuun Luotettava kumppani -ohjelmaan, jonka avulla seuraamme tilaajavastuulain edellyttämiä asioita. Ruotsissa sopimusali-hankkijat hyväksytään yrityksen sisäisissä yhteistyökokouksissa, joissa ovat edustettuina ammattijärjestöjen edustajat.

Merkittävien toimittajien osalta johdamme toimintaa säännöllisellä toimittajayhteistyöllä sekä mahdollisilla kategoriakohtaisesti erikseen asetetuilla toiminnan mittareilla. Kohdistamme pääasialliset toimenpiteemme toimittajien vastuullisuuden varmistamiseen riskiperusteisesti merkittävimpiin toimittajiimme. Keinoitamme ovat toimittajien itsearviointikyselyt, toimittaja-auditoinnit, toimittajan taloudelliseen tilanteeseen liittyvät analyysit sekä muut tarkoituksenmukaiset keinot.

Korruption ja lahjonnan torjunta

L&T:n hankintaprosessit ovat läpinäkyviä ja hankintapäätökset perustuvat kilpailukykyisiin toimitussopimuksiin. Hankintoja ohjaavat hankintaperiaatteet sekä yksityiskohtaisemmat hankintaohjeet. Toimivaltuudet ja päätöksentekorajat hankintojen osalta on määritelty yhtiön asemavaltuutusohjeessa.

Mikäli hankintapäätöksen tekemiseen liittyy mahdollisia eturistiriitoja, jäädään eturistiriit-

toja omaavat henkilöt päätöksenteon ulkopuolelle. Toimittajayhteistyöhön ei saa liittyä lahjontaa eikä sellaista vieraanvaraisuutta tai lahjoja, jotka voisivat vaikuttaa hankintapäätöksiin.

Yhtiö on sitoutunut tukemaan YK:n Global Compact -aloitetta ja sen korruption vastaisia periaatteita. Korruption ja lahjonnan ehkäisyssä noudatetaan kansallisia lakeja ja sopimuksia. Sisäisesti toimintaa ohjaavat Tapa toimia -ohjeet, joissa on kuvattu lahjonnan ja korruption vastaisia ohjeita mm. lahjojen ja vieraanvaraisuuden tarjoamisesta ja vastaanottamisesta sekä eturistiriitojen välttämiseksi. Lisäksi yhtiössä noudatetaan erikseen määriteltyä lupamnettelyä, jolla varmistetaan asiakastilaisuuksien tarkoituksenmukaisuus sekä sponsoroinnin ja tukimainonnan läpinäkyvyys.

L&T toimii pääasiassa Suomessa ja Ruotsissa paikallisten kumppanien kanssa, mikä parantaa läpinäkyvyyttä kumppaneiden vastuullisuuteen. Merkittävien toimittajien osalta johdamme toimintaa säännöllisellä toimittajayhteistyöllä ja seuraamme yhteistyön sujuvuutta kategoriakohtaisesti asetetuilla toiminnan mittareilla. Myös sopimustoimitajat sitoutuvat noudattamaan L&T:n Tapa toimia -ohjeita.

Työ uusien tavoitteiden määrittelemiseksi käynnistetty

Olemme aloittaneet työn toimitusketjun vastuullisuuden varmistamiseksi liittyvien toimenpitei-

Vastuullisuus ohjaa toimintaamme. Ja siten myös yhteistyökumppanimme valintaa.

den ja tavoitetasojen uudelleen määrittelemiseksi. Tavoitteenamme on määritellä uudelleen eri hankintakategorioille tarkoituksenmukaiset menetelmät toimittajan vastuullisen toimintatavan varmistamiseksi huomioiden kategoriaan ja toimittajakenttään liittyvät tyypilliset riskit. Lisäksi tulemme täsmentämään laajuuden, jolla varmistustyötä tehdään. Ruotsissa tavoitteenamme on riittävien toimittaja-auditointien suorittaminen vastuullisen toimintamallin varmistamiseksi.

Eteneminen vuonna 2018:

- Laajensimme Tilaajavastuun Luotettava Kumppani -palveluun kuulumisen vaatimusta alihankkijoistamme kaikkiin palvelun toimittajiimme. Vuoden 2018 lopussa 90 prosenttia kaikista palveluostoistamme tehtiin palveluun kuuluilta toimittajilta.
- Otimme käyttöön Tapa toimia -toimittajaohjeen Ruotsin hankinnoissamme.
- Koulutimme hankinnan avainhenkilöt toimittaja-auditointien suorittamiseen vastuullisuusnäkökulmasta.
- Otimme käyttöön päivitetetyt auditointimallit, joissa huomioidaan laajemmin vastuullisuusnäkökohdat.
- Vuonna 2018 teetimme Suomessa yhteensä 76 kpl toimittajien itsearviointia ja suoritimme 5 riskinarvion perustuvaa toimittaja-auditointia.
- Aloitimme työn toimitusketjun vastuullisuuden varmistamiseen liittyvien toimenpiteiden uudelleen määrittelemiseksi.

Ostot painottuivat kotimaahan

L&T:n hankinnoista merkittävän osan muodostavat suorat materiaali- ja palveluhankinnat, ajoneuvoihin ja kalustoon liittyvät hankinnat sekä epäsuorat hankinnat sisältäen kiinteistöön liittyvät hankinnat. Vuonna 2018 L&T:n aine-, tavara- ja palveluhankinnat Suomessa olivat yhteensä noin 318 miljoonaa euroa (329).

Ruotsissa L&T:n kokonaisostot olivat noin 68 miljoonaa euroa (vertailukelpoista lukua ei saatavilla). Venäjällä L&T:n kokonaisostot olivat noin 5 miljoonaa euroa (5).

L&T:n ostot painottuvat kotimaassa toimiviin yrityksiin. Suomessa ostoista 94,9 prosenttia (94,8) tehtiin kotimaassa toimivilta yrityksiltä ja 5,0 prosenttia (5,2) muissa EU-maissa toimivilta yrityksiltä. EU:n ulkopuolelta ostoja tehtiin 0,1 prosenttia ostoistamme (0,01). Ruotsissa ostoja tehtiin 99,3 prosenttia (99,8) kotimaassa toimivilta yrityksiltä ja 0,6 prosenttia (0,19) muista EU-maista, EU:n ulkopuolelta ostoja ei juurikaan tehty (0,1). Venäjällä kaikki ostot tehtiin Venäjällä toimivilta yrityksiltä.

Hankintojen jakautuminen Suomessa ja Ruotsissa % kokonaishankinnoista

Suomi

- Tuotannon suorat hankinnat * 64 %
- Ajoneuvot ja kalusto** 18 %
- Epäsuorat hankinnat ja kiinteistöt** 18 %

Ruotsi

- Tuotannon suorat hankinnat* 68 %
- Ajoneuvot ja kalusto** 7 %
- Epäsuorat hankinnat ja kiinteistöt** 25 %

* Tuotannon suorat hankinnat koostuvat raaka-aineista ja materiaalimaksuista, alihankinnasta, teknisistä aineista ja tarvikkeista.

** Ajoneuvot ja kalusto sekä epäsuorat hankinnat ja kiinteistöt sisältävät myös investointeja.

Ostot maittain	Suomi	Ruotsi	Venäjä
Kotimaasta	94,90 %	99,30 %	100 %
EU:n alueelta	5,00 %	0,60 %	0 %
EU:n ulkopuolelta	0,10 %	0,10 %	0 %

Ympäristölukutaulukko

MATERIAALIT	Yksikkö	2016	2017	2018
L&T:n hallussa olevat materiaalivirrat				
Jäteperäisiä materiaaleja yhteensä	T	769 000	801 000	868 000
Syntypaikkalajitellut materiaalit	%	65 %	67 %	68 %
Syntypaikkalajitellut vaaralliset jätteet	%	6 %	6 %	6 %
Sekajätteet	%	29 %	27 %	26 %
L&T:n hallussa olevien materiaalivirtojen kierrätys- ja hyödyntämistä				
Uudelleenkäyttö ja kierrätys	%	53,7 %	53,8 %	54,2 %
Hyödyntäminen ympäristörakentamisessa	%	5,6 %	5,9 %	5,4 %
Hyödyntäminen jäteperäisenä polttoaineena	%	23,3 %	23,3 %	24,8 %
Hyödyntäminen sekajätteen poltossa	%	11,0 %	11,2 %	9,2 %
Loppukäsittely	%	6,3 %	5,7 %	6,4 %
Vaarallisten jätteiden kierrätys- ja hyödyntämistä				
Kierrätys materiaalina	%	66,3 %	64,0 %	67,0 %
Hyödyntäminen energiana	%	10,2 %	10,6 %	6,6 %
Loppukäsittely	%	23,5 %	25,4 %	26,4 %
ENERGIA				
L&T:n oma energiankulutus				
Diesel	MWh	152 846	160 094	170 798
Bensiini	MWh	2 416	2 459	2 804
Polttoöljy	MWh	17 855	17 506	18 539
Kaasu	MWh			509
Sähkö	MWh	31 122	31 716	31 322
Kaukolämpö*	MWh	9 537	9 898	8 960
YHTEENSÄ	MWh	213 776	221 673	232 932
Energiaintensiiteetti**	MWh/M€	323	328	290

KASVIHUONEKAASUPÄÄSTÖT JA -VÄHENNYKSET	Yksikkö	2016	2017	2018
L&T:n omat päästöt				
Scope 1: Kuljetukset, tuotantoautot, työkoneet, kaatopaikkatoiminta	1000 tCO ₂ -ekv.	42,2	42,8	45,8
Scope 2: Ostettu sähkö Suomessa (markkinalähtöinen)	1000 tCO ₂ -ekv.	0	0	0
Scope 2: Ostettu sähkö Suomessa (aluekohtainen)	1000 tCO ₂ -ekv.	5,5	5,6	5,0
Scope 2: Ostettu sähkö Venäjällä ja Ruotsissa (aluekohtainen)***	1000 tCO ₂ -ekv.	0,2	0,2	0,2
Scope 2: Ostettu kaukolämpö Suomessa (aluekohtainen)***	1000 tCO ₂ -ekv.	1,7	1,7	1,7
Scope 3: Urakoitsijoiden polttoaineen kulutus****	1000 tCO ₂ -ekv.	13,4	13,5	15,1
Scope 3: Työmatkustaminen****	1000 tCO ₂ -ekv.	1,5	1,4	1,5
YHTEENSÄ*****	1000 tCO ₂ -ekv.	59,0	59,6	64,4
Päästöintensiiteetti*****	tCO ₂ -ekv./M€	66,7	66,2	59,5
Hiilikädenjälki				
Materiaalikierrätys	1000 tCO ₂ -ekv.	-355,1	-363,6	-359,7
Bio- ja kierrätyspolttoainetoimitukset	1000 tCO ₂ -ekv.	-678,8	-697,0	-805,8
YHTEENSÄ	1000 tCO ₂ -ekv.	-1 033,9	-1 060,6	-1 165,6

Luvut sisältävät koko L&T-konsernin Suomessa, Venäjällä ja Ruotsissa ellei toisin mainita. L&T FM on mukana 2018 lähtien.
 *Kaukolämmönkulutustiedot on kerätty vain Suomesta.
 **L&T:n oman energiankulutuksen suhde liikevaihtoon.
 ***Scope 2 markkinalähtöisiä tietoja ei raportoida, sillä saatavilla olevat päästökertoimet eivät olennaisesti eroa aluekohtaisista tiedoista.
 ****Sisältää vain L&T:n Suomen toiminnot.
 *****Scope 2 -päästöissä laskettu mukaan Suomessa ostettu sähkö markkinakohtaisena (ei aluekohtaisena).
 *****L&T:n Scope 1 ja 2 päästöjen suhte liikevaihtoon.

CO₂-PÄÄSTÖJEN LASKENTAPERIAATTEET

Hiilikädenjälki eli laskennalliset päästövähennykset on laskettu koko arvoketjulle jätteen keräyksestä uusiomateriaalin ja -polttoaineen käyttöön asti.

Jättemateriaalien kierrätyksellä voidaan korvata neitseellisten raaka-aineiden käyttöä ja siten vähentää raaka-aineen hankinnasta ja prosessoinnista aiheutuvia kasvihuonekaasupäästöjä.

Hiilikädenjälki on laskettu materiaalikohteisesti ja se perustuu siihen, kuinka paljon kierrätysmateriaali vähentää päästöjä verrattuna vastaavaan tuotantoon neitseellisistä raaka-aineista.

Energiantuotannossa kasvihuonekaasupäästöt vähenevät, kun fossiilisia polttoaineita korvataan bio- ja kierrätyspolttoaineilla. Polttoaineiden osalta hiilikädenjäljessä on huomioitu L&T:n bio- ja kierrätyspolttoainetoimitukset ja niistä aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt verrattuna vastaavan energiamäärän tuottamiseen fossiilisilla polttoaineilla.

Laskennassa vertailukohtana on pääsääntöisesti käytetty kivihiiltä. Päästökertoimien lähteenä on käytetty Tilastokeskuksen polttoaineluokitusta 2018.

Päästöt on laskettu kansainvälisen raportointiohjeiston The Green House Gas Protocol -päästölaskentamallin mukaisesti hyödyntäen muun muassa VTT:n LIPASTO-tietokantaa. Laskentamallin mukaan päästöt jaetaan kolmeen vaikutusalueeseen: 1. suorat kasvihuonepäästöt (kaatopaikkatoiminnan, L&T:n raskaan kaluston, tuotantoautojen ja työsuhteautojen kuluttamat polttoaineet) 2. epäsuorat kasvihuonekaasupäästöt ostetusta energiasta (koko L&T:n sähkönkäyttö ja kaukolämmön kulutus Suomen toimipisteissä) 3. muut merkittävät epäsuorat kasvihuonekaasupäästöt (työmatkustaminen ja urakoitsijoiden polttoaineen kulutus Suomessa).

Urakoitsijoiden päästöt on laskettu kuljetusmäärien perusteella arvioidusta polttoaineen kulutuksesta. Laskennalliset päästövähennykset on laskettu VTT:n luoman mallin avulla koko arvoketjulle jätteen keräyksestä uusiomateriaalin tai polttoaineen käyttöön asti. Laskenta kattaa koko konsernin toiminnan. Vertailuluvut eivät sisällä L&T FM:n lukuja.

Henkilöstölukuja

	2018	2017	2016
Henkilöstö vuoden lopussa, koko- ja osa-aikaiset yhteensä	8 600	8 663	7 931
Suomi	6 871	7 041	7 035
Ruotsi	1 422	1 332	637
Venäjä	307	290	259
Henkilöstö keskimäärin, kokoaikaiseksi muutettuna			
Suomi	6 199	6 288	6 305
Ruotsi	1 066		
Venäjä	301		
Henkilöstö toimintamaittain			
Suomi	80,0 %	81,3 %	88,7 %
Ruotsi	16,6 %	15,4 %	8,0 %
Venäjä	3,5 %	3,3 %	3,3 %
Sukupuolijakauma			
naisia	52 %	42 %	45 %
miehiä	48 %	58 %	55 %
Sukupuolijakauma, esimiesasema			
naisia	36 %		
miehiä	64 %		
Henkilöstö työntekijäryhmittäin**			
Toimihenkilöt, %			
Suomi	17 %	16 %	16 %
Ruotsi	2 %		
Työntekijät, %			
Suomi	83 %	84 %	84 %
Ruotsi	98 %		
Vuokratyöntekijät työntekijäryhmittäin*			
Toimihenkilöt, henkilötyöpäivää	347		
Työntekijät, henkilötyöpäivää	34 556		

*tieto saatavilla vain Suomen toimintojen osalta

**tieto saatavilla vain Suomen ja Ruotsin toimintojen osalta

***työsuhdetyyppi vain Suomessa

**** Vuonna 2018 tiedot kerätty Suomesta ja Ruotsista, vuonna 2017 vain Suomesta

	2018	2017	2016
Henkilöstö työsuhdetyypeittäin, %			
Suomi			
vakituksia	95 %	93 %	93 %
määrä-aikaisia	5 %	7 %	7 %
kokoaikaisia	68 %	66 %	66 %
osa-aikaisia	20 %	22 %	22 %
Ruotsi			
vakituksia	74,5%		53 %
määrä-aikaisia	25,5%		47 %
kokoaikaisia	63,7%	64 %	25 %
osa-aikaisia	36,3%	36 %	75 %
Venäjä			
vakituksia	99,3 %	97 %	93 %
määrä-aikaisia	0,7 %	3 %	7 %
kokoaikaisia	94,3 %	92 %	93 %
osa-aikaisia	5,7 %	8 %	7 %
Tarvittaessa töihin kutsuttavia***	12 %	11 %	12 %
Eri kansalaisuuksien lukumäärä	85	86	84
Ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden osuus, % *	15 %	16 %	16 %
EU:n alueelta*	35 %	37 %	41 %
EU:n alueen ulkopuolelta*	65 %	63 %	59 %
Vuonna 2018 palkattu uusi henkilöstö*	3 254		
alle 18-vuotiaat työntekijät*	174		
Henkilöstön ikäjakauma			
14-20 -vuotiaat	3 %		
21-30 -vuotiaat	21 %		
31-40 -vuotiaat	26 %		
41-50 -vuotiaat	23 %		
51-60 -vuotiaat	21 %		
Yli 60-vuotiaat	6 %		
Sairauspoissaolot, %			
Suomi	5,0	4,8	4,8
Ruotsi	5,1	4,5	4,4
Venäjä	2,7	2,5	2,5

	2018	2017	2016
Keskimääräinen eläköitymisikä			
L&T-konserni, painotettu keskiarvo	63,2	63	63,2
Suomi	63,2	63	63,2
Ruotsi	64,5	64,2	
Venäjä	57,5	57,5	
Vaihtuvuus			
L&T-konserni, painotettu keskiarvo	26 %		
Suomi	30,8 %		
Ruotsi	7,5 %	8 %	
Venäjä	5,3 %	6 %	
Vaihtuvuus toimialoitain*			
Ympäristöpalvelut	13,3 %	12,5 %	8,61 %
Kiinteistöpalvelut	38,9 %	34,4 %	35,78 %
Kiinteistötექnikka	19,0 %		
Teollisuuspalvelut	14,2 %	11,9 %	14,62 %
Uusiutuvat energialähteet	4,2 %		
YT-neuvotteluiden määrä*	43		
irtisanotut*	72		
lomautetut*	9		
Kollektiivisesti neuvoteltujen työehtosopimusten piiriin kuuluva henkilöstö, % **	100 %	100 %	100 %
Korkeimman vuosiansion ja mediaaniansion suhde (kokoaikaiset) *	1:15		
Henkilöstötyytyväisyys****			
Suositteluprosentti			
Suomi	70 %	70 %	71 %
Ruotsi	80 %	-	90 %
Venäjä	-	-	98 %
Painotettu keskiarvo	72 %	70 %	74 %
Työn merkityksellisyys			
Suomi	87 %	85 %	84 %
Ruotsi	95 %	-	98 %
Venäjä	-	-	95 %
Painotettu keskiarvo	87 %	85 %	86 %

Henkilöstölukuja

Työturvallisuus

	2018	2017	2016
Tapaturmataajuus			
L&T-konserni	13,65	13,64	14,3
Suomi	15,58	15,44	15
Ruotsi	5,69	5,25	9,8
Venäjä	0	2,26	2,3
Kokonaistapaturmataajuus			
L&T-konserni	24,85	25,49	
Suomi	28,38	29,60	41,70
Ruotsi	10,34		
Venäjä	0		
Turvallisuushavaintoilmoitukset, kpl			
L&T-konserni	32 195	28 066	21 713
Suomi	26 451	25 236	21 709
Ruotsi	5 744	2 829	3
Venäjä	0	1	1
Vaaran-/riskinarvioinnit*, kpl	837	863	900

*tieto saatavilla vain Suomen toimintojen osalta

	2018	2017	2016
SafetyWalk-havainnointikierrokset			
L&T-konserni	12 372		
Suomi	11 982	10 528	10 283
Ruotsi	390		
Venäjä	N/A		
Työturvallisuustuokiot			
L&T-konserni	10 657		
Suomi	9 977	8 975	8 047
Ruotsi	680		
Venäjä	N/A		
Ammattitautitapaukset			
L&T-konserni	0	0	0
Suomi	0	0	0
Ruotsi	0	0	0
Venäjä	0	0	0
Kuolemaan johtaneet tapaturmat			
L&T-konserni	1	0	0
Suomi	1	0	0
Ruotsi	0	0	0
Venäjä	0	0	0

YHTEISKUNNALLISEN VAIKUTTAMISEN PAINOPISTEET

TAVOITE	TAUSTA	REGULAATIO	KEINOT (L&T:N KANTA)
KIERTOTALOUDEN EDISTÄMINEN	<p>EU:n julkaisi vuonna 2015 kiertotalouden toimintasuunnitelman, joka on laaja ja monivuotinen kokonaisuus erilaisia strategioita ja säädösuudistuksia, joilla tähdätään olemassa olevien resurssien kestävään ja tehokkaaseen käyttöön.</p> <p>Suomen hallituksen tavoitteena on nostaa Suomi kiertotalouden kärkimaaksi vuoteen 2025 mennessä. Biotalous ja puhtaat ratkaisut -kärkihankkeilla vauhditetaan tämän tavoitteen toteutumista</p> <p>Suomen kiertotalouden tiekartta on Sitran, ministeriöiden ja laajasti eri toimijoiden yhteistyönä valmistunut suunnitelma, jolla pyritään toteuttamaan kiertotalouden mahdollisuuksia. Tiekarttaa täydentää Kiertotalouden toimenpideohjelma.</p>	<p>Tammikuussa 2018 EU julkaisi toisen kiertotalouden ns. minipaketin, joka sisälsi tiedonannot EU:n muovistrategiasta, kemikaali-, tuote- ja jätelainsäädännön tarkastelusta sekä kiertotalouden seurantakehityksestä.</p> <p>Huhtikuussa 2018 Euroopan komissio julkaisi yhdyskuntajätteiden uudet kierrätystavoitteet, jotka nostavat kierrätysastetta portaittain 65 %:iin vuoteen 2030 mennessä. Pakkausjätteen kierrätystavoite nousi 70 %:iin vuoteen 2030 mennessä.</p> <p>Joulukuussa EU julkaisi kertakäyttömuoveja koskevan direktiiviesityksensä, joka mm. tähtää kertakäyttöisten juomapullojen 90 %:n talteenottoasteeseen vuoteen 2025 mennessä sekä 30 %:n uusiomuovin sekoitevelvoitteen muovipulloille vuoteen 2030 mennessä.</p> <p>Suomen jätelain uudistus kiertotalouden vauhdittamiseksi eteni kaksivaiheisesti. 1.1.2019 lukien julkisen hallinnon ja sosiaali-, terveys- ja opetussektorin jätehuolto vapautui markkinoille.</p> <p>Jätteiden hyötykäyttömahdollisuuksia maarakentamisessa helpotettiin Suomessa 1.1.2018 lukien.</p>	<p>Kuvatut regulaatiouudistukset ovat L&T:n kannan mukaisia.</p> <p>Suomessa ei olla kyetty edistämään materiaalkierrätystä suunnitellusti ja Suomi on niiden EU-maiden joukossa, jotka eivät tule saavuttamaan 50 %:n kierrätystavoitetta vuoteen 2020 mennessä. Tulevien tavoitteiden saavuttaminen edellyttää radikaaleja uudistuksia suomalaisen jätepolitiikkaan.</p> <p>Suomen yhdyskuntajätteestä edelleen lähes 50 % on sekajätettä, jota on vaikea kierrättää.</p> <p>Eri materiaalien syntypaikkalajittelua ja erilliskeräystä pitää huomattavasti tehostaa. Valtakunnallisella tasolla pitäisi asettaa tiukat materiaali-kohtaiset erilliskeräystavoitteet. Myös kunnallisilla jätetaksoilla pitäisi ohjata jätteiden tarkempaan lajitteluun.</p> <p>Kierrätykseltä puuttuvat myös tehokkaat taloudelliset ohjauskeinot, jonka seurauksena jätteen energiahyödyntäminen on kierrätystä houkuttelevampi vaihtoehto. Tämä on synnyttänyt pitkän aikajänteen kierrätystavoitteisiin nähden ylisuuren jätteenpolttokapasiteetin, joka sitten osaltaan tulee hidastamaan kehitystä.</p> <p>Jätemarkkinat kaipaavat myös lisää uudistamista. Nykyistä hierarkista ja eksklusiivista vastuunjakomallia pitäisi uudistaa lisäämällä kotitalouksien ja taloyhtiöiden valinnanvapauksia antamalla niille mahdollisuus ostaa omalla kustannuksellaan täydentäviä kierrätysratkaisuja. Kierrätyksestä ja lajittelusta pitää tehdä asiakkaille helppoa ja vaivatonta.</p> <p>Tehokkaan syntypaikkalajittelun ja erilliskeräyksen rinnalla tulisi edistää uusioraaka-aineiden markkinakysyntää luomalla materiaali-kohtaisia sekoitevelvoitteita sekä helpottamalla jätteiden ja sivuvirtojen käyttömahdollisuuksia maarakentamisessa.</p>

TAVOITE	TAUSTA	REGULAATIO	KEINOT (L&T:N KANTA)
KILPAILUNEUTRALITEETIN VARMISTAMINEN YKSITYISTEN JA JULKISTEN YRITYSTEN VÄLILLÄ JA KUNTIEN PALVELUMARKKINAN AVAUTUMISEN EDISTÄMINEN	<p>Suomessa kunnat ovat perustaneet yhteisiä jäteyhtiöitä hoitamaan kuntien lakisääteisiä jätehuoltovelvoitteita. Yksityissektori pelkää, että kunnat käyttävät monopoli-asemaansa väärin toimiessaan yritysmarkkinoilla.</p> <p>Kiinteistöpalvelumarkkinoilla kuntaomisteiset palveluyhtiöt pyrkivät laajentumaan maakunnallisiksi ja valtakunnallisiksi toimijoiksi.</p>	<p>Eduskuntavalmistelussa eteni jätelain muutos, jolla luodaan sähköinen tietoaalusta varmistamaan sitä, että kuntien toissijainen jätehuoltovastuu voidaan toteuttaa yritysjetemarkkinoilla kilpailuneutraliteetti varmistuen.</p>	<p>L&T näkee julkisissa palvelumarkkinoissa runsaasti kasvu- ja kehitysmahdollisuuksia. Pyrimme vaikuttamaan siihen, että julkiset palvelut avattaisiin entistä enemmän myös yksityisille yrityksille.</p> <p>Julkisen sektorin on toimittava markkinoilla yhtiömuodossa ja hinnoiteltava palvelunsa markkinaehtoisesti ja markkinaehtoinen toiminta on eriytettävä läpinäkyvästi kirjanpidossa.</p>
UUSIUTUVAN ENERGIAN KÄYTÖN EDISTÄMINEN	<p>IPCC:n julkaisema raportti osoitti, että toimenpiteet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi eivät ole riittäviä ja siksi tavoitteet ja toimenpiteet tulevat uudelleentarkasteluun.</p> <p>Tiukentuvat ilmastotavoitteet pakottavat meidät korvaamaan fossiiliset polttoaineet energian ja lämmön tuotannossa nopeutetulla aikataululla.</p> <p>Päästöjen vähentämisen rinnalla tarvitaan aktiivisia toimenpiteitä hiilinielujen lisäämiseksi.</p> <p>Kirstyvien tavoitteiden rinnalle tarvitaan keinoja, joilla uusiutuvasta energiasta tehdään fossiilista houkuttelevampi vaihtoehto. Tällä hetkellä energiantuotannossa biopolttoaineet eivät pärjää ajojärjestyksessä turpeelle tai hiilelle. Biopolttoaineet ovat siirtymäkauden ratkaisuna kriittisessä roolissa.</p>	<p>EU:n energia- ja ilmastotavoitteina on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä 40 %:lla vuoden 2005 päästöistä vuoteen 2030 mennessä.</p> <p>EU:n ns. LULUCF-asetuksessa määriteltiin miten metsien ja maankäytön päästöt ja nielut huomioidaan EU:n ilmastotavoitteissa.</p> <p>EU:n päästökauppadirektiiviä uudistetaan siten, että päästöoikeuksien määrä vähenee 2021 lähtien vuosittain 2,2 %.</p> <p>EU päivitti uusiutuvan energian direktiiviä (REDII) siten, että uusiutuvan energian osuus nousee vuoteen 2030 mennessä 32 prosenttiin ja liikenteen käyttämästä energiasta 14 prosenttiin. Sähkön ja lämmöntuotannossa biomassojen käytön pitää johtaa kasvihuonekaasujen vähenemiseen vähintään 70 prosentilla.</p> <p>Samalla päästiin sopuun EU-tason kestävyyskriteereistä liikenteen biopolttoaineille, bionesteille sekä jatkossa myös sähkön- ja lämmöntuotantoon käytettävälle kiinteille ja kaasumaisille biomassoille.</p>	<p>L&T kannattaa kuvattuja aloitteita ja toimenpiteitä, joilla ilmastonmuutoksen aiheuttamat vaikutukset minimoidaan.</p> <p>Energia-, ilmasto- ja jätepolitiikkaa pitäisi johtaa yhtenä kokonaisuutena. Poliitikan tulisi olla pitkäjänteistä ja ennustettavaa kriittisten teknologioiden ja investointien synnyttämiseksi.</p> <p>Päästökaupparektorilla toimenpiteet on kohdistettu uusien teknologioiden kehittämiseen ja käyttöönottoon. Teollisuuden prosessipäästöjen vähentäminen edellyttää uusien teknologioiden lisäksi kiertotalouden uusia ratkaisuja</p> <p>Biopolttoaineet ja erilaiset jätöpohjaiset polttoaineet ovat siirtymäkauden ratkaisuna kriittisessä roolissa.</p> <p>Tarvitaan uusien teknologioiden läpimurtoa, joissa biomassasta ja erilaisista sivuvirroista voidaan modulaarisesti valmistaa energiaa, raaka-aineita, ravinteita ja kemikaaleja.</p> <p>Polttoaineverotuksen ja julkisten hankintojen tulisi ohjata puhtaampien liikepolttoaineiden käyttöön.</p> <p>Hiilinielujen kiihdyttämiseksi tarvitaan ohjauskeinoja, joilla nuorten metsien lähes miljoonaa hehtaarin kasvaneet harvennusrästit voidaan toteuttaa. Yhdistetyn sähkön- ja lämmöntuotannon (CHP) toimintaedellytykset on turvattava.</p> <p>CHP-tuotannolla metsähakkeesta saadaan valmistettua erittäin hyvällä hyötysuhteella sähköä ja lämpöä. CHP-tuotannolla varmistetaan sähkön tuotantokapasiteetti kylmiin ja pimeisiin vuodenaikoihin.</p>

TAVOITE	TAUSTA	REGULAATIO	KEINOT (L&T:N KANTA)
TYÖVOIMAN SAANNIN VARMISTAMINEN	<p>Ikäluokkien pieneneminen ja työvoiman kysynnän kasvu ovat entisestään vaikeuttaneet palvelusektorin työvoiman saantia.</p> <p>Työmarkkinoilla on kohtaanto-ongelma eli työttömäksi ilmoittautunut työvoima ei halua ottaa L&T:n tarjoamia palvelutehtäviä vastaan .</p> <p>Työvoimapula on kasvamassa valtakunnalliseksi haasteeksi ja pullonkaulaksi palvelusektorin kehittymiselle.</p>	<p>Suomessa ulkomaalaislaki rajoittaa EU- ja ETA- alueen ulkopuolelta tulevan työvoiman saatavuutta. Työluvan saamisen edellytyksenä on ns. saatavuusharkinta, jossa viranomaiset selvittävät, onko työmarkkinoilta saatavilla sopivaa työvoimaa.</p> <p>Uudenmaan ELY-keskus on vapauttanut alueellaan siivoojan työtehtävät saatavuusharkintamenettelystä.</p>	<p>L&T pyrkii aktiivisin toimenpitein edistämään työvoiman saantia.</p> <p>Mielestämme saatavuusharkinta pitäisi poistaa, koska kriittisiin palvelusektorin ammattitehtäviin ei tulevaisuudessa riitä työvoimaa.</p> <p>Työperäistä maahanmuuttoa ja työperäistä kotouttamista pitää edistää sujuvoittamalla lupaprosesseja.</p> <p>Koulutuspuolella tarvitaan entistä tiiviimpää yhteistyötä yritysten ja oppilaitosten välillä.</p> <p>Työmarkkinoiden ulkopuolella on kasvava määrä ihmisiä, jotka ovat aktiivisen työvoimapolitiikan ulkopuolella. Osatyökykyisten ja muiden ns. erityisryhmien työllistämismahdollisuuksia tulisi tukea ja edistää syrjäytymisuhan torjumiseksi.</p>
TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMINEN TUKEMAAN TYÖLLISTÄMISTÄ			<p>Työeläkejärjestelmän aiheuttamisperiaate ei tällä hetkellä kannusta erityisryhmien työllistämiseen.</p>

KESKEISET SIDOSRYHMÄT JA SIDOSRYHMÄVUOROVAIKUTUS

Syksyllä 2018 toteutimme laajan, keskeiset sidosryhmämme (asiakkaat, oma henkilöstö, potentiaaliset työntekijät, sijoittajat, valtakunnalliset vaikuttajat, media ja suuri yleisö) kattavan sidosryhmäkyselyn, jonka tavoitteena oli kartoittaa sidosryhmien toiminnallemme kohdistamia odotuksia. Loppuvuodesta tuloksia käytiin läpi eri johtamisfoorumeissa (hallitus, konsernin johtoryhmä, toimialojen johtoryhmät) ja niiden pohjalta laaditaan sidosryhmäkohtaiset toimintasuunnitelmat.

Sidosryhmä	Kuvaus vuorovaikutuksesta vuonna 2018
Asiakkait	<p>Asiakaskokemuksen parantaminen on L&T:n yksi strategisista painopistealueista. Siihen liittyen toteutimme Suomessa kaksi suositteluhalukkuutta mittaavaa asiakaskyselyä, joiden avulla saimme yli 3 700 arviota toiminnastamme. Tuloksia hyödynsimme toimiala-, palvelulinja- ja yksikkökohtaisesti asiakaskokemuksen parantamisessa.</p> <p>Lisäksi teimme sähköisesti yli 50 asiakaskohtaista tyytyväisyyskyselyä, jotka antoivat meille arvokasta tietoa päivittäisen työmme onnistumisesta.</p> <p>Järjestimme ympäristöhuollon ajankohtaisiin kysymyksiin keskittyviä Ympäristöhuollon verkkokoulutuksia yli 3 000 asiakkaallemme.</p> <p>Asiakkuuksia johdimme ja kehitimme asiakaskohtaisten kehitys- ja ohjausryhmien avulla.</p> <p>Lähetimme asiakkaillemme useita kymmeniä uutiskirjeitä, joissa kerroimme ajankohtaisista asioista. Tuotimme aktiivisesti sisältöjä verkkoblogeihimme, joita kiinnostuneet saivat tilata myös omiin sähköposteihinsa.</p>
Oma henkilöstö	<p>Toimialat panostivat koko henkilöstön parempaan osallistamiseen toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. Ympäristöpalveluiden ja Kiinteistöpalveluiden kyläkokouksissa sekä Teollisuuspalveluiden aluefoorumeissa keskityttiin strategiassa tunnistettujen toimenpiteiden toteuttamiseen ja kriittisten prosessien kehittämiseen.</p> <p>Työkykytoiminnassa panostimme meneillään olevan ohjelmakauden painopistealueisiin, joita ovat rekrytointin ja esimiesten arkijohtamistaitojen kehittäminen, työkunnon parantaminen sekä työkyvyn seuranta ja työurasuunnittelu. Lisäksi jatkoimme Sopiva työ -toimintamallia.</p> <p>Henkilöstön ammatillista kehittymistä tuimme työssäoppimisen, urapolkujen, tehtäväkiertojen ja koulutusten avulla. Esimiesten osaamisesta huolehdimme mm. esimiestyön ja liiketoiminnan kehittämiseen sekä henkilöstön johtamiseen suuntautuvilla valmennuksilla. Henkilöstön kehittäminen tapahtui tavoite- ja kehityskeskustelujen pohjalta.</p> <p>Kävimme säännöllistä vuoropuhelua henkilöstön edustajien kanssa ja osallistimme heitä laajasti yhtiön eriasteisiin päätöksentekofoorumeihin ja kehitysohjelmiin.</p> <p>Viestimme henkilöstölle intranetin, henkilöstölehti Letin, videoiden, uutiskirjeiden, teksti- ja WhatsApp-viestien sekä sisäisten Yammer- ja Facebook-verkoston avulla. Käynnistimme intranetin uudistamisen kattamaan myös Ruotsin liiketoiminnat. Teimme suunnitelman intranetin laajentamiseksi kattamaan koko L&T:n henkilöstön tulevien vuosien aikana.</p>

Sidosryhmä	Kuvaus vuorovaikutuksesta vuonna 2018
Potentiaaliset työntekijät	<p>Jatkoimme valtakunnallista ja järjestelmällistä oppilaitosyhteistyötä. Nimitimme oppilaitosyhteistyöstä vastaamaan koulutussuunnittelijan, joka yhteistyössä oppilaitosten kanssa suunnittelee ja koordinoi oppisopimuskoulutuksia sekä työssäoppimisjaksoja. Yhteistyötä tehdään oppilaitosten kanssa ympäri Suomen.</p> <p>Osallistuimme vuoden aikana noin 20 erilaiseen rekrytointi- ja uratapahtumaan, joissa kävimme kertomassa L&T:n tarjoamista työmahdollisuuksista ja esittelimme yrityksen toimintaa.</p> <p>Rekrytoimme lähes 1 000 kesätyöntekijää ja osallistuimme Vastuullinen kesäduuni - kampanjaan. Lisäksi toteutimme erillisen työnantajakuva-kampanjan, jonka avulla kerroimme L&T:n uramahdollisuuksista ja -tarinoista sekä rikoimme siivousalaan kohdistuvia yleisiä myyttejä.</p> <p>Jatkoimme yhteistyössä Stadin osaamiskeskuksen sekä Espoon ja Vantaan työvoimatoimistojen kanssa toteutettavaa Monet -projektiä, jolla pyritään tukemaan maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden työllistymistä ja helpottamaan L&T:n kiinteistöpalveluiden työvoimapulaa.</p> <p>Kerroimme aktiivisesti L&T:n tarjoamista työmahdollisuuksista ja arjestamme sekä perinteisessä että sosiaalisessa mediassa. Omat työntekijälähettiläämme toimivat sosiaalisessa mediassa hashtagilla #ihantikkana. Yhteensä L&T:läisten arkea kuvaavia sisältöjä tuotettiin vuoden aikana Instagramiin, Twitteriin ja Facebookiin noin 700 kuvapäivityksen verran.</p>
Sijoittajat ja omistajat	<p>Tapasimme sijoittajia ja analytikoita yli 30 erilaisessa tilaisuudessa, muun muassa seminaareissa, ryhmätapaamisissa ja yhtiökokouksessa.</p> <p>Jatkuvasta yhteydenpidosta pääomamarkkinoiden kanssa huolehdimme pörssi- ja lehdistötiedottein sekä www-sivujemme kautta.</p>

Sidosryhmä	Kuvaus vuorovaikutuksesta vuonna 2018
Aine-, tavara- ja palvelun-toimittajat	Laajensimme Tilaajavastuun Luotettava Kumppani -palveluun kuulumisen vaatimusta alihankkijoistamme kaikkiin palvelun toimittajiimme. Koulutimme hankinnan avainhenkilöt toimittaja-auditointien suorittamiseen vastuullisuusnäkökulmasta.
Järjestöt ja edunvalvonta	Osallistuimme aktiivisesti elinkeino- ja työmarkkinajärjestöjen toimintaan Suomessa ja EU-tasolla.
Paikallisyhteisöt ja viranomaiset	Kartoitimme teollisuuspäästödirektiivin mukaisen jätteenkäsittelyn BAT- päätelmien soveltamisen vaikutuksia ympäristöluovallisiin kierrätyslaitoksiimme. Osallistuimme jätteenkuljetusjärjestelmää koskevien päätösten valmisteluun kuntatasolla.
Poliittiset päättäjät	Vuonna 2018 osallistuimme Öljyjätehuollon green deal -aloitteen sekä muovitiekartan valmisteluun ja olimme kuultavana Eduskunnassa liittyen Jätelain muuttamista koskeviin hallituksen esityksiin. EU-tasolla osallistuimme kiertotalouspaketin valmisteluun eurooppalaisen edunvalvontaorganisaatiomme FEADin kautta.
Media	Vastasimme useisiin kymmeneen mediayhteydenottoihin toimittajien tiedontarpeiden täyttämiseksi tai haastateltavien löytämiseksi. Julkaisimme yli 30 lehdistötiedotetta sekä järjestimme mediatilaisuuksia ja -tapaamisia.

YRITYSVASTUUN RAPORTOINTI

Raportoimme yritysvastuusta osana vuosikertomustamme kaudelta 1.1.–31.12.2018 Global Reporting Initiative:n (GRI:n) Standards -raportointiohjeiston core-tason mukaisesti. Raportti julkaistaan ainoastaan verkkosivuillemme pdf-formaatissa.

Raporttiin on kerätty tiedot kaikista konserni- ja tytäryrityksistä ja se kattaa L&T:n omat toiminnot Suomessa, Ruotsissa ja Venäjällä, siltä osin, kun tiedot ovat olleet saatavilla. Mikäli joidenkin tunnuslukujen osalta tietoa ei ole ollut saatavissa kaikista toimintamaistamme, laskennassa on tapahtunut muutoksia verrattuna aikaisempiin vuosiin tai laskentaan on sisällytetty toimittajien tietoja, on tämä kerrottu kyseisen tunnusluvun yhteydessä.

Taloudellisen katsauksen on hyväksynyt yhtiön hallitus ja vuosikatsauksen yhtiön toimitusjohtaja.

Ympäristö- ja henkilöstövastuun keskeiset tunnusluvut ovat riippumattoman osapuolen varmentamat. Toimeksannon varmennukseen on antanut yhteiskuntasuhdejohtaja Jorma Mikkonen. [Lue riippumaton varmennusraportti sivulta 94.](#)

Lisätietoja yritysvastuuraportoinnistamme: viestinta@lassila-tikanoja.fi.

Olenaisuusanalyysi suuntaa yritysvastuun ja sidosryhmätyötämme

Yritysvastuuraporttimme perustuu olenaisuusanalyysiin, jonka päivitimme osana yritysvastuuhjelmamme uudistusta loppuvuodesta 2017 ja alkuvuodesta 2018.

Analyysin avulla pystymme suuntaamaan yritysvastuun ja sidosryhmätyöskentelyämme juuri niihin asioihin, jotka ovat sidosryhmillemme merkityksellisimpiä, tukevat yhtiömme strategiaa linjauksia ja liittyvät toimintamme huomattavimpiin taloudellisiin, sosiaalisiin ja ympäristövaikutuksiin.

Hyödynsimme päivittäisessä sidosryhmätutkimustemme tuloksia, aiempaa olenaisuusanalyysia, toimintaympäristön muutoksia tarkastelevaa PESTEL-analyysia ja liiketoimintojen kanssa pidettyjä strategiapainotuksiin keskittyviä työpajoja. Lisäksi peilasimme tarkastella YK:n kestävä kehityksen ja Global Compactin tavoitteita vasten.

Pureuduimme liiketoimintamme ja strategiamme kannalta olennaisimpiin vastuullisuusnäkökohtiin ja luokittelimme niitä sidosryhmien odotusten ja toimintamme vaikutusten pohjalta kolmeen luokkaan:

Edelläkävijyyttä ja parhaat käytännöt:

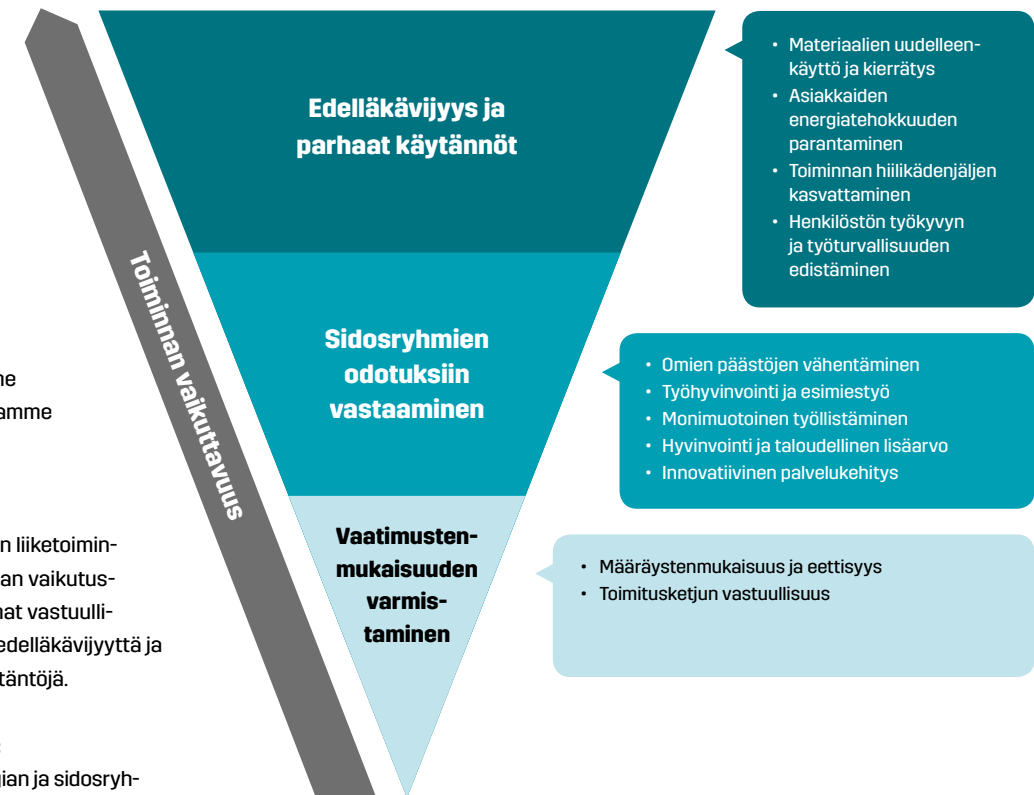
Tähän luokkaan olemme nostaneet L&T:n liiketoiminnan, strategian, sidosryhmien ja toiminnan vaikutusten näkökulmasta kaikkein olennaisimmat vastuullisuusnäkökohdat, joissa tavoittelemme edelläkävijyyttä ja pyrimme luomaan alamme parhaita käytäntöjä.

Sidosryhmien odotuksiin vastaaminen:

Tässä luokassa ovat muut yhtiön strategian ja sidosryhmien kannalta olennaisiksi arvioimamme vastuullisuusnäkökohdat. Näissä osa-alueissa pyrimme täyttämään sidosryhmiemme odotukset ja toimimaan niiden mukaisesti.

Vaativuuden mukaisuus: Muissa L&T:n liiketoimintaan olennaisesti liittyvissä vastuullisuusnäkökohdissa pyrimme vähintään varmistamaan vaatimustenmukaisuuden täyttymisen.

YRITYSVASTUUN OLENAISUUSANALYYSI 2018

GRI-NÄKÖKOHDAT JA LASKENTARAJAT

Yritysvastuuohjelman näkökohta	Oleellinen GRI näkökohta	Raportoittavat GRI-mittarit	Omat mittarit	Laskentaraja
Edistämme asiakkaidemme materiaalien ja energian järkevää käyttöä ja vähennämme hävikkiä.	GRI 301 Materiaalit, GRI 302 Energia, GRI 306 Jätevedet ja jätteet	302-1, 302-3, 302-4, 306-3, 306-4	LT1 Käsitelty materiaalivirrat, LT2 Kierrätettyjen materiaalien osuus materiaalivirroista	Materiaalien arvoketju
Edistämme luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja hillitsemme ilmastomuutosta.	GRI 305 Päästöt	305-1, 305-2, 305-3, 305-4, 305-5,	LT3 Hiilikädenjälki, LT4 korvatut energiaerät	Materiaalien arvoketju
Mahdollistamme siirtymisen kiertotalouteen.	Kuten yllä		LT 5 Valmennukset, koulutukset, kampanjat ja aloitteet	L&T, asiakkaat, yhteiskunta
Huolehdimme henkilöstömme työhyvinvoinnista ja työkyvystä.	GRI 401 Työllistäminen, GRI 402 Työntekijöiden ja työnantajan väliset suhteet, GRI 403 Työterveys- ja turvallisuus, GRI 404 Koulutus	401-1, 401-2, 402-1, 403-1, 403-2, 403-3, 404-3	HR 1 Keskimääräinen eläköitymisikä, HR 2 Henkilöstön suosittelevaste	L&T
Työllistämme maahanmuuttajia, vaikeasti työllistyviä, uudelleen koulutettavia ja nuoria.	GRI 404 Koulutus, GRI 405 Monimuotoisuus ja tasa-arvo	404-2, 405-1		L&T
Luomme talouskasvua ja hyvinvointia.	GRI 201 Suoran taloudellisen lisäarvon tuottaminen, GRI 203 Väilliset taloudelliset vaikutukset	201-1, 201-4, 203-2	HR 3 Verojalanjälki	L&T
Teollisuuden sivuvirtojen hyödyntämisen ja suljettujen kiertojen edistäminen	GRI 301 Materiaalit, GRI 413 Paikallisyhteisöt	413-2	LT 6 Käsiteltyt pilaantuneet maat	Materiaalien arvoketju
Ratkaisujen innovoiminen kestävien kaupunkien sekä terveellisten ja turvallisten olosuhteiden luomiseksi	Täsmentyvät myöhemmin	Täsmentyvät myöhemmin	Täsmentyvät myöhemmin	L&T, asiakkaat, yhteiskunta
Oman toiminnan vaatimustenmukaisuus ja eettisyys	GRI 205 Lahjonnan ja korruptionvastaisuus, GRI 206 Kilpailunvastainen toiminta, GRI 307 Ympäristövaatimusten noudattaminen, GRI 406 Syrjimättömyys, GRI 407 Yhdistymisen vapaus, GRI 408 Lapsityövoima, GRI 409 Pakko- ja rangaistustyövoima, GRI 412 Ihmisoikeusarviointi, GRI 413 Paikallisyhteisöt, GRI 415 Poliittinen vaikuttaminen, GRI 416 Asiakkaiden terveys ja turvallisuus, GRI 418 Asiakkaiden yksityisyyden suoja, GRI 419 Vaatimusten noudattaminen	205-1, 205-2, 205-3, 206-1, 307-1, 406-1, 407-1, 408-1, 409-1, 412-2, 413-2, 415-1, 416-2, 418-1, 419-1		L&T
Toimitusketjun vastuullisuus	GRI 204 Hankintakäytännöt, GRI 308 Toimittajien ympäristöarvioinnit, GRI 414 Toimittajien sosiaalisen vastuun arviointi	204-1, 308-1, 414-1		L&T, toimittajat

GRI-INDEKSI

GRI-standardi	Raportointisisältö	Sijainti	Lisätiedot
GRI 102	Yleinen perussisältö 2016		
102-1	Raportoivan organisaation nimi	Taloudellinen katsaus, s. 3	
102-2	Tärkeimmät toiminnot, tavaramerkit, tuotteet ja palvelut	Vuosikatsaus, s. 3, 19, 22, 25, 28, 31	
102-3	Yhtiön pääkonttorin sijainti	Taloudellinen katsaus, s. 36	
102-4	Toimintojen sijainti	Taloudellinen katsaus, s. 3, 18; Vuosikatsaus s. 3	
102-5	Omistusrakenne ja yhtiömuoto	Taloudellinen katsaus, s. 3, 25	
102-6	Markkina-alueet	Taloudellinen katsaus, s. 18; Vuosikatsaus s. 3	
102-7	Organisaation koko	Taloudellinen katsaus, s. 20; Vuosikatsaus s. 3, 78	
102-8	Tiedot henkilöstöstä ja työntekijöistä	Taloudellinen katsaus, s. 20; Vuosikatsaus, s. 60, 78	
102-9	Toimitusketju	Vuosikatsaus, s. 74	
102-10	Merkittävät muutokset organisaatiossa ja toimitusketjussa	Taloudellinen katsaus, s. 16-20	
102-11	Varovaisuuden periaatteen soveltaminen	Taloudellinen katsaus, s. 20-24	
102-12	Ulkopuoliset aloitteet	Vuosikatsaus, s. 35-36, 51, 80-82	
102-13	Jäsenyydet järjestöissä ja edunvalvontaorganisaatioissa	Vuosikatsaus, s. 51	
102-14	Toimitusjohtajan katsaus	Vuosikatsaus, s. 5	
102-15	Keskeiset vaikutukset, riskit ja mahdollisuudet	Taloudellinen katsaus, s. 20-24; Vuosikatsaus, s. 36	
102-16	Arvot ja liiketoimintaperiaatteet	Vuosikatsaus, s. 35, 71-73; https://www.lt.fi/fi/vastuullisuus	
102-17	Toiminnan eettisyyteen liittyvä neuvonanto ja väärinkäytösten ilmoittaminen	Vuosikatsaus, s. 71-73; https://www.lt.fi/fi/vastuullisuus	
102-18	Kuvaus hallintorakenteesta sekä yritysvastuun johtamisesta	Taloudellinen katsaus, s. 3; Vuosikatsaus, s. 36; https://www.lt.fi/fi/vastuullisuus/yritysvastuun-johtaminen	
102-19	Vastuunjako yritysvastuuasioissa	Taloudellinen katsaus, s. 20; Vuosikatsaus, s. 36; https://www.lt.fi/fi/vastuullisuus/yritysvastuun-johtaminen	
102-20	Yritysvastuun vastuuhenkilöt ja raportointisuhteet	Taloudellinen katsaus, s. 20; Vuosikatsaus, s. 36; https://www.lt.fi/fi/vastuullisuus/yritysvastuun-johtaminen	
102-22	Hallituksen ja johtoryhmän kokoonpano ja yritysvastuusaaminen	Taloudellinen katsaus, s. 3	

GRI-standardi	Raportointisisältö	Sijainti	Lisätiedot
102-23	Hallituksen puheenjohtajan muut johtovastuut	Taloudellinen katsaus, s.3	
102-24	Hallituksen ja johtoryhmän jäsenten valintaprosessi	Taloudellinen katsaus, s. 3	
102-25	Mahdollisten eturistiriitojen välttäminen	Taloudellinen katsaus, s. 7, 12	
102-26	Hallituksen ja johtoryhmän rooli yrityksen tarkoituksen, arvojen, strategian sekä yritysvastuun tavoitteiden määrittelyssä ja seuraamisessa	Taloudellinen katsaus, s. 6	
102-29	Hallituksen ja johtoryhmän rooli yritysvastuun vaikutusten, riskien ja mahdollisuuksien identifioimisessa ja johtamisessa	Taloudellinen katsaus, s. 7, 11	
102-31	Yritysvastuun vaikutusten, riskien ja mahdollisuuksien arviointitiheys	Taloudellinen katsaus, s. 11	
102-32	Yritysvastuuraportin hyväksyminen	Vuosikatsaus, s. 85	
102-35	Ylimmän johdon (hallitus ja johtoryhmä) palkitseminen	Taloudellinen katsaus, s. 13	
102-38	Korkeimman vuosiansion ja mediaansion suhde maittain	Vuosikatsaus, s. 78	Tiedot saatavissa vain Suomen osalta.
102-40	Luettelo sidosryhmistä	Vuosikatsaus, s. 83	
102-41	Työehtosopimukset		Suomessa ja Ruotsissa kaikki työntekijät ovat työehtosopimuksen piirissä. Tieto ei ole saatavilla Venäjältä.
102-42	Sidosryhmien tunnistaminen ja valinta	Vuosikatsaus, s. 35, 83	
102-43	Sidosryhmätoiminta	Vuosikatsaus, s. 83-84	
102-44	Sidosryhmien esille nostamat tärkeimmät asiat ja huolenaiheet	Vuosikatsaus, s. 35	
102-45	Konsernitilinpäätökseen sisältyvät yksiköt	Taloudellinen katsaus, s. 37	
102-46	Raportin sisällön ja aiheiden laskentarajojen määrittely	Vuosikatsaus, s. 86-87	
102-47	Luettelo olennaisista aiheista	Vuosikatsaus, s. 85	
102-48	Muutokset aiemmin raportoiduissa tiedoissa	Taloudellinen katsaus, s. 20; Vuosikatsaus, s. 85	
102-49	Muutokset raportoinnissa		Raportointi kattaa vuoden 2018 osalta kokonaisuudessaan myös L&T FM:n toiminnot Ruotsissa.
102-50	Raportointikausi	Vuosikatsaus, s. 85	
102-51	Edellisen raportin päiväys		22.2.2018
102-52	Raportointijakso	Vuosikatsaus, s. 85	
102-53	Yhteystiedot lisätiedoille	Vuosikatsaus, s. 85	

GRI-standardi	Raportointisisältö	Sijainti	Lisätiedot
102-54	GRI-standardien mukaisuus	Vuosikatsaus, s. 85	
102-55	GRI-sisältövertailu	L&T GRI Sisällysluettelo	
102-56	Ulkoinen varmennus	Vuosikatsaus, s. 94	
GRI 103	Johtamiskäytäntö 2016		
103-1	Olennot näkökohdat ja laskentarajat	Vuosikatsaus, s. 35-38; https://www.lt.fi/fi/vastuullisuus	
103-2	Johtamistavan ja sen osa-alueiden kuvaus	Vuosikatsaus, s. 35-38; https://www.lt.fi/fi/vastuullisuus	
103-3	Johtamistavan tehokkuuden arviointi	Vuosikatsaus, s. 35-38; https://www.lt.fi/fi/vastuullisuus	
GRI 200 TALOUDELLISEN VASTUUN STANDARDIT			
GRI 201	Taloudelliset tulokset 2016		
201-1	Suoran taloudellisen lisäarvon tuottaminen ja jakautuminen	Vuosikatsaus, s. 64	
201-4	Valtiolta saadut avustukset		Vuonna 2018 saimme tuotekehitykseen ja hankkeisiin tukia ja avustuksia valtiolta yhteensä 58 119,80 euroa.
GRI 203	Väiilliset taloudelliset vaikutukset 2016		
203-2	Merkittävät epäsuorat taloudelliset vaikutukset (esim. työllistäminen, taloudellinen kasvu, osaamisen kehittyminen, tarpeellisten palveluiden tuottaminen).	Vuosikatsaus, s. 16, 17	
HR 3	Verojalanjälki	Vuosikatsaus, s. 65	
GRI 204	Hankintakäytännöt 2016		
204-1	Paikallisten toimittajien osuus ostoista	Vuosikatsaus, s. 75	
GRI 205	Lahjonnan ja korruption vastaisuus 2016		
205-1	Lahjonta- ja korruption riskien arviointi	Taloudellinen katsaus, s. 21-24; Vuosikatsaus, s. 73-75	
205-2	Lahjonnan ja korruption vastainen koulutus	Taloudellinen katsaus, s. 21-24; Vuosikatsaus s. 73-75	
205-3	Lahjonta- ja korruptiotapaukset ja tehdyt toimenpiteet	Taloudellinen katsaus, s. 21-24; Vuosikatsaus s. 73-75	Ei tapauksia.

GRI-standardi	Raportointisisältö	Sijainti	Lisätiedot
GRI 206	Kilpailun vastainen toiminta 2016		
206-1	Oikeustoimet kilpailun vastaisesta toiminnasta	Vuosikatsaus, s. 71	Ei tapauksia.
GRI 300 YMPÄRISTÖVASTUUN STANDARDIT			
GRI 301	Materiaalit 2016		
LT1	Käsitellyt materiaalivirrat	Vuosikatsaus, s. 40, 76	Korvaa kohdan 301-1, joka ei ole suoraan sovellettavissa L&T:n toimintaan.
LT2	Kierrätettyjen materiaalien osuus materiaalivirroista	Vuosikatsaus, s. 40, 76	Korvaa kohdat 301-2 ja 306-2, jotka eivät ole suoraan sovellettavissa L&T:n toimintaan.
LT6	Käsitellyt pilaantuneet maat	Vuosikatsaus, s. 67	
GRI 302	Energia 2016		
302-1	Organisaation oma energian kulutus	Vuosikatsaus, s. 49, 76	
302-3	Energiaintensiivisyys	Vuosikatsaus, s. 49, 76	
302-4	Energiankulutuksen vähentäminen	Vuosikatsaus, s. 49, 76	
GRI 305	Päästöt 2016		
305-1	Suorat kasvihuonekaasujen päästöt (scope 1)	Vuosikatsaus, s. 46, 76	
305-2	Epäsuorat kasvihuonekaasujen päästöt (scope 2)	Vuosikatsaus, s. 46, 76	Markkinalähtöiset kasvihuonekaasupäästöt on raportoitu vain ostetulle sähkölle Suomessa. Muita markkinalähtöisiä tietoja ei raportoida, sillä saatavilla olevat päästökertoimet eivät olennaisesti eroa aluekohtaisista tiedoista.
305-3	Muut epäsuorat kasvihuonekaasujen päästöt (scope 3)	Vuosikatsaus, s. 46, 76	
305-4	Kasvihuonekaasujen päästöintensiteetti	Vuosikatsaus, s. 46, 76	
305-5	Kasvihuonekaasupäästöjen vähentäminen	Vuosikatsaus, s. 46, 76	
LT3	Hiilikädenjälki	Vuosikatsaus, s. 46, 76	
LT4	Korvatut energiaerät	Vuosikatsaus, s. 46	
GRI 306	Jätevedet ja jätteet 2016		
306-3	Merkittävien vuotojen määrä ja suuruus	Vuosikatsaus, s. 72	Ei merkittäviä vuotoja.
306-4	Kuljetetun, maahan tuodun, maasta viedyn tai käsitellyn vaarallisen jätteen määrä	Vuosikatsaus, s. 41	

GRI-standardi	Raportointisisältö	Sijainti	Lisätiedot
GRI 307	Ympäristövaatimusten noudattaminen 2016		
307-1	Sakot ja muut sanktiot ympäristömääräysten rikkomisesta	Vuosikatsaus, s. 72	Ei tapauksia.
GRI 308	Toimittajien ympäristöarvioinnit 2016		
308-1	Ympäristökriteerein arvioitujen uusien toimittajien % -osuus	Vuosikatsaus, s. 75	Ilmoitettu vain lukumääränä.
GRI 400 SOSIAALISEN VASTUUN STANDARDIT			
GRI 401	Työllistäminen 2016		
401-1	Uuden palkatun henkilöstön kokonaismäärä ja osuus sekä henkilöstön vaihtuvuus	Vuosikatsaus, s. 78	
401-2	Kokoaikaisen henkilöstön henkilöstöetuudet	Vuosikatsaus, s. 55	
GRI 402	Työntekijöiden ja työnantajan väliset suhteet 2016		
402-1	Uudelleenjärjestelytilanteissa noudatettava vähimmäisilmoitusaika	Vuosikatsaus, s. 60	
GRI 403	Työterveys ja -turvallisuus 2016		
403-1	Työterveys- ja turvallisuustoimikunnat	Vuosikatsaus, s. 57, 79	
403-2	Työtaturmat, ammattitaudit, sairauspoissaolot ja kuolemantapaukset	Vuosikatsaus, s. 57, 79	Raportoitu vain oman henkilöstön osalta jaoteltuna toimintamaittain. Ei sisällä poissaolotaajuutta.
403-3	Työntekijät, jotka työskentelevät työtehtävissä, joissa on merkittävä ammattitautiriski	Vuosikatsaus, s. 58	
HR 1	Eläköitymisikä	Vuosikatsaus, s. 54, 78	

GRI-standardi	Raportointisisältö	Sijainti	Lisätiedot
404	Koulutus 2016		
404-2	Osaamisen kehittämiseen ja elinikäiseen oppimiseen liittyvät ohjelmat	Vuosikatsaus, s. 54, 60	
404-3	Suorituksen arviointi- ja kehityskeskusteluprosessin kattavuus	Vuosikatsaus, s. 60	
HR 2	Henkilöstön suositteluaste	Vuosikatsaus, s. 59, 78	
GRI 405	Monimuotoisuus ja tasa-arvo 2016		
405-1	Hallintoelinten ja henkilöstöryhmien monimuotoisuus	Taloudellinen katsaus, s. 5; Vuosikatsaus, s. 61, 78	
GRI 406	Syrjimättömyys 2016		
406-1	Syrjintätapausten lukumäärä ja niihin liittyvät korjaavat toimenpiteet	Vuosikatsaus, s. 73	Ei tapauksia.
GRI 407	Yhdistymisen vapaus ja oikeus kollektiivisiin työehtosopimuksiin 2016		
407-1	Toiminnot ja toimittajat, joiden osalta yhdistymisen vapautta ja oikeutta kollektiivisesti neuvoteltuihin työehtosopimuksiin on rikottu tai sen on tunnistettu olevan vaarassa olla toteutumatta, ja näiden oikeuksien tukemiseksi toteutetut toimenpiteet	Vuosikatsaus, s. 73	Ei tapauksia.
GRI 408	Lapsityövoima 2016		
408-1	Toiminnot ja toimittajat joiden osalta on tunnistettu merkittävä lapsityövoiman käytön riski, ja lapsityövoiman käytön estämiseksi toteutetut toimenpiteet	Taloudellinen katsaus, s. 22; Vuosikatsaus, s. 72-75	Yhtiö toimii maantieteellisesti rajatulla alueella. Merkittäviä riskejä lapsityövoiman käyttöön ei liity.
GRI 409	Pakko- ja rangaistustyövoima 2016		
409-1	Toiminnot ja toimittajat, joiden osalta on tunnistettu merkittävä pakko- ja rangaistustyövoiman käytön riski, ja pakko- ja rangaistustyövoiman käytön estämiseksi toteutetut toimenpiteet	Taloudellinen katsaus, s. 22; Vuosikatsaus, s. 72-75	Yhtiö toimii maantieteellisesti rajatulla alueella. Merkittäviä riskejä pakko- ja rangaistustyövoiman käyttöön ei liity.
GRI 412	Ihmisoikeusarviointit 2016		
412-2	Ihmisoikeuskoulutus henkilöstölle	Vuosikatsaus, s. 72-73	

GRI-standardi	Raportointisisältö	Sijainti	Lisätiedot
GRI 413	Paikallisyhteisöt 2016		
413-2	Toiminnot, joilla on nykyisiä ja mahdollisia negatiivisia vaikutuksia paikallisyhteisöihin	Vuosikatsaus, s. 72	
LT 5	Valmennukset, koulutukset, kampanjat, aloitteet	Vuosikatsaus, s. 51-52, 67- 68, 83-84	
GRI 414	Toimittajien sosiaalisen vastuun arviointi 2016		
414-1	Sosiaalisen vastuun kriteerein arvioitujen uusien toimittajien % -osuus	Vuosikatsaus, s. 75	Ilmoitettu vain lukumäärä.
GRI 415	Poliittinen vaikuttaminen 2016		
415-1	Poliittiset tuet		Emme jakaneet poliittisia tukia.
GRI 416	Asiakkaiden terveys ja turvallisuus 2016		
416-2	Tuotteiden elinkaarenaikaisiin terveys- ja turvallisuusvaikutuksiin liittyvien määräysten ja vapaaehtoisten periaatteiden rikkomusten lukumäärä	Vuosikatsaus, s. 72	Ei tapauksia.
GRI 418	Asiakkaiden yksityisyyden suoja 2016		
418-1	Asiakkaiden yksityisyyden suojan rikkomiseen ja asiakastietojen häviämiseen liittyvien vahvistettujen valitusten lukumäärä	Vuosikatsaus, s. 73	Ei tapauksia.
GRI 419	Sosiaalisten ja taloudellisten vaatimusten noudattaminen 2016		
419-1	Sakot ja muut sanktiot sosiaalisten ja taloudellisten määräysten rikkomisesta	Vuosikatsaus, s. 72	

RIIPPUMATON VARMENNUS- RAPORTTI

Lassila & Tikanoja Oy:n johdolle

Olemme Lassila & Tikanojan (jäljempänä ”L&T”) johdon pyynnöstä suorittaneet rajoitetun varmuuden antavan toimeksiannon, jonka kohteena ovat olleet L&T:n vuosikatsauksessa 2018 osioiden ”Kiertotalous ja ilmastonmuutoksen hillintä” ja ”Hyvinvoiva, monimuotoinen ja tuottava työyhteisö” sekä ”Ympäristölukutaulukko” ja ”Henkilöstölukuja” -taulukoihin sisältyvät yritys- vastuun tunnusluvut 31.12.2018 päätyneeltä vuodelta (jäljempänä ”yritysvastuutiedot”).

Johdon vastuu

L&T:n johto vastaa yritysvastuutietojen mittaamisesta, laatimisesta ja esittämisestä GRI Sustainability Reporting Standards -raportointiohjeiston mukaisesti. L&T:n johto vastaa myös sellaisen sisäisen valvonnan järjestämisestä, jonka johto katsoo tarpeelliseksi, jotta on mahdollista laatia yritysvastuutiedot, joissa ei ole väärinkäytöksiä tai virheistä johtuvaa olennaista virheellisyttä.

Meidän velvollisuutemme

Meidän velvollisuutemme on suorittaa rajoitetun varmuuden antava toimeksianto ja esittää toimeksiannon perusteella riippuma-

ton johtopäätös. Olemme suorittaneet varmennustoimeksiannon yritysvastuutiedoille International Auditing and Assurance Standard Board IAASB:in julkaiseman kansainvälisen varmennustoimeksiantostandardin International Standard on Assurance Engagements ISAE 3000 (uudistettu), Muut varmennustoimeksiannot kuin mennyttä aikaa koskevan taloudellisen informaation tilintarkastus tai yleisluonteinen tarkastus mukaisesti, ja varmennustoimeksiannon kohteena olleille yritysvastuutietoihin sisältyville kasvihuonekaasutiedoille ISAE 3410 Kasvihuonekaasuraportteja koskevat varmennustoimeksiannot mukaisesti. Nämä standardit edellyttävät, että suunnittelemme ja suoritamme toimeksiannon hankkiaksemme rajoitetun varmuuden siitä, ovatko yritysvastuutiedot olennaisilta osiltaan virheettömät.

KPMG Oy Ab soveltaa kansainvälistä laadunvalvontastandardia International Standard on Quality Control ISQC 1 ja sen mukaisesti ylläpitää kattavaa laadunvalvontajärjestelmää, johon sisältyvät dokumentoidut toimintaperiaatteet ja menettelytavat eettisten vaatimusten, ammatillisten standardien sekä sovellettaviin säädöksiin ja määräyksiin perustuvien vaatimusten noudattamista koskien.

Olemme noudattaneet International Ethics Standards Board for Accountants IESBA:n eettisten sääntöjen riippumattomuusvaatimuksia ja muita eettisiä vaatimuksia, jotka perustuvat rehellisyyden, objektiivisuuden, ammatillisen pätevyyden ja huolellisuuden, salassapitovelvollisuuden ja ammatillisen käyttäytymisen periaatteille.

Tehdyt toimenpiteet

Rajoitetun varmuuden antava toimeksianto toteutetaan tekemällä tiedusteluja pääasiassa henkilöille, joiden tehtävänä on laatia esitetyt vastuullisuustiedot, sekä soveltamalla analyttisiä ja muita asianmukaisia evidenssin hankkimismenetelmiä. Toimeksiannossa olemme suorittaneet muun muassa seuraavat toimenpiteet:

- Olemme haastatelleet ylimmän johdon edustajaa valikoidun liiketoimintayksikön tasolla liittyen vastuullisuusstrategiaan ja yritys- vastuutietojen koskeviin menettelytapoihin sekä näiden toteutukseen yrityksessä.
- Olemme haastatelleet asiaankuuluvia, yritysvastuutietojen antamisesta vastaavia henkilöstön jäseniä sekä yhtiötasolla että liiketoimintayksikkötasolla.
- Olemme arvioineet yritysvastuutietojen keräämiseen ja yhdistelemiseen käytettyjä tiedonhallinnan prosesseja, tietojärjestelmiä ja käytännön menettelytapoja.
- Olemme käyneet läpi esitetyt yritysvastuutiedot ja arvioineet tietojen laatua ja laskentata- rojen määrittelyä.
- Olemme arvioineet GRI Sustainability Reporting Standards -raportointiohjeistoa koskevien periaatteiden soveltamista yritys- vastuutietojen esittämisessä.
- Olemme testanneet yritysvastuutietojen oikeellisuutta ja täydellisyyttä alkuperäisistä dokumenteista ja järjestelmistä otospohjaisesti.

Rajoitetun varmuuden antavassa toimeksiannossa suoritettavat toimenpiteet poikkeavat luonteeltaan ja ajoitukseltaan kohtuullisen varmuuden antavassa toimeksiannossa suoritetta-

vista toimenpiteistä ja ovat niitä suppeampia ja tämän vuoksi rajoitetun varmuuden antavassa toimeksiannossa saatava varmuuden taso on huomattavasti alempi kuin varmuus, joka olisi saatu suorittamalla kohtuullisen varmuuden antava toimeksianto.

Toimeksiannon luontaiset rajoitukset

Kaikkiin varmennustoimeksiantoihin liittyy luontaisia rajoituksia tarkastellun tiedon valikoivasta testauksesta johtuen. Siten havaitsematta jääneitä väärinkäytöksiä, virheellisyyksiä tai säädöstenvastaisuuksia saattaa esiintyä. Lisäksi ei-taloudelliseen tietoon saattaa liittyä merkittävämpiä luontaisia rajoituksia kuin taloudelliseen tietoon ottaen huomioon sekä sen luonteen että menetelmät, joita käytetään tällaisten tietojen keräämiseen, laskemiseen ja arvioimiseen.

Johtopäätökset

Suorittamiemme toimenpiteiden ja hankkimamme evidenssin perusteella tietoomme ei ole tullut seikkoja, jotka antaisivat aiheen olettaa, että varmennustoimeksiannon kohteena olleet tiedot eivät olisi olennaisilta osiltaan laadittu GRI Sustainability Reporting Standards -raportointiohjeiston mukaisesti.

Helsinki, 15. helmikuuta 2019
KPMG Oy Ab

Lasse Holopainen Tomas Otterström
KHT Partner, Advisory

ARVOA KIERTOTALOUDEN KÄYTÄNNÖN TEOILLA.

Siivoojat, huoltomiehet ja jätteenkuljettajat tekevät työtä, joka huomataan yleensä vasta, jos se jää tekemättä. Nämä käytännön tekijät pitävät kuitenkin huolta siitä, ettei taloilla, tavaroilla ja ympäristöllä olisi viimeistä käyttöpäivää.

Lassila & Tikanoja Oyj

Valimotie 27, 00380 Helsinki

puh. 010 636 111

www.lt.fi/fi/